

KONKURENTSIAMET
Estonian Competition Authority

ARUANNE ELEKTRI- JA GAASITURUST EESTIS

TALLINN 2012

SISUKORD

EESSÕNA	4
1. PEAMISED ARENGUD ELEKTRI- JA MAAGAASITURUL 2011. AASTAL	6
1.1. Arengud elektriturul	6
1.1.1 Elektrienergia hulgiturg.....	6
1.1.2 Elektrienergia jaeturg	7
1.1.3 Elektrivõrgud.....	8
1.1.4 Piiriülesed küsimused.....	8
1.1.5 Põhivõrgu omandiline eraldamine	10
1.1.6 Elektrienergia varustuskindlus	10
1.2. Arengud maagaasiturul	11
1.2.1 Maagaasi hulgiturg	11
1.2.2 Maagaasi jaeturg	11
1.2.3 Maagaasi võrgud	12
1.2.4 Põhivõrgu omandiline eraldamine	12
1.2.5 Maagaasi varustuskindlus	12
1.3. Peamised muudatused seadusandluses	13
1.3.1 Kolmanda paketi juurutamine seadusandluses.....	13
2. ELEKTRITURU TOIMIMINE JA REGULATSIOON	16
2.1. Elektrivõrgu regulatsioon	16
2.1.1 Omandiline eraldamine	16
2.1.2 Tehniline funktsioneerimine	19
2.1.3 Võrgule juurdepääs ja võrguga liitumise tariifid (võrguteenuse hinnaregulatsioon).....	25
2.1.4 Piiriülesed küsimused.....	29
2.1.5 Konkurentsiameti ülesanded seoses elektrituruga.....	35
2.1.6 Vaidluste lahendamine	36
2.2. Konkurentsi edendamine elektriturul	38
2.2.1 Hulgituru kirjeldus	38
2.2.2 Jaeturu kirjeldus	41
2.2.3 Efektiivse konkurentsi edendamine	43
2.3. Tarbijate kaitse	44
2.4. Varustuskindlus	47
2.4.1 Nõudluse ja pakkumise tasakaal	47
2.4.2 Investeeringud tootmisvõimsustesse ja elektrivõrkudesse seoses varustuskindluse tagamisega.....	51
3. MAAGAASI TURG	59
3.1. Maagaasivõrgu regulatsioon	59

3.1.1	Omandiline eraldamine	59
3.1.2	Tehniline funktsioneerimine	60
3.1.3	Võrgule juurdepääsu ja võrguga liitumise tariifid (võrguteenuse hinnaregulatsioon).....	61
3.1.4	Piiriülesed küsimused.....	65
3.1.5	Konkurentsiameti ülesanded seoses maagaasituruga	66
3.1.6	Vaidluste lahendamine	68
3.2.	Konkurentsi edendamine.....	69
3.2.1	Hulgiturg	69
3.2.2	Jaeturg	71
3.2.3	Efektiivse konkurentsi edendamine	73
3.3.	Tarbijate kaitse.....	73
3.4.	Varustuskindlus.....	76
3.4.1	Nõudluse ja pakkumise tasakaal	77
3.4.2	Tuleviku nõudlus ja investeeringud infrastruktuuridesse.....	79
3.4.3	Meetmed tipunõudluse või varustuse defitsiidi katmiseks.....	80

Eessõna

Käesolev dokument on koostatud Konkurentsiameti poolt, et anda ülevaade Euroopa Komisjonile Eesti Vabariigi elektrienergia ja maagaasi turgudest vastavalt elektrienergia ja maagaasi direktiivile. Konkurentsiamet esitab informatsiooni elektrienergia ja maagaasi turgude arengutest 2011. aastal ja muutustest varustuskindluse tagamisel.

2011. aastal oli Eestile olulisem muudatus üleminek eurole. 2011. aasta elektrienergia tootmis- ja ekspordimahud näitasid 2010. aasta elektrituru reaalsest avanemisest tulenevate mahtude kasvamist. 2011. aastal toimus maagaasi tarbimise vähenemine 9,7% võrreldes eelneva aastaga. Maagaasi tarbimise olulise vähenemise põhjuseks on maagaasi hinnatõus viimastel aastatel.

Teema, mis samuti oli aktuaalne, on erinevad elektritootmise subsiidiumid. Kui veel 2007. aastal oli see teema vähetähtis, siis täna on tegemist juba olulise reaga meie elektriarvel. Raske on leida tootjat, kes subsiidiumit ei saa - alustades Eesti suurima Narva Elektriijaamaga ning lõpetades paarisaja kilovattise vesiveskiga. Siinkohal ei ole amet vastu, et riigi ülesanne on suunata tootmist keskkonnasõbralikkuse poole, kuid seda tuleb teha maksupoliitika, mitte lausdoteerimisega. Maksupoliitika kaudu on tingimused võrdsed kõikidele ning võidab see, kes on efektiivsem ja kasutab paremat tehnoloogiat. Subsiidiumite kaudu võidab aga see, kes endale paremad tingimused välja kaupleb. Siin tasub eeskujuks tuua Euroopa Liidu mootorikütuste aktsiisimaksu süsteemi, mis on suunanud tootjaid efektiivsete mudelite väljatöötamisele.

Eesti valmistub elektrituru täielikuks avamiseks 01. jaanuar 2013 ning seetõttu arutletakse palju selle üle, kui suure hinnatõusu elektrituru avamine endaga kaasa toob. Kuigi majanduslikult mõeldes peaks turu avanedes hind hoopis langema, sest turul luuakse võrdsed võimalused kõigile tootjatele ja müüjatele.

2011. aastal toimusid elektrituruseaduse ja maagaasiseaduse muutmiste eelnõude välja töötamine, et harmoniseerida kolmandast paketist tulenevad täiendavad nõuded Eesti seadusandlusesse. 06.06.2012 võttis Riigikogu vastu mõlemate seaduste muudatused.

Elektrituruseaduse muudatustest on suur osa seotud elektrituru avanemisega kõigile tarbijatele. Eelkõige puudutab see andmevahetusplatvormi loomist, mille kaudu hakkab toimuma elektriturul andmevahetus nii elektrimüüja vahetamiseks kui ka mõõteandmete edastamiseks. Samuti sätestab seadus üldteenuse mõiste ja olemuse. See on vajalik selleks, et kodutarbijad, korteriühistud, korteriomanike ühisused ja madalpingel kuni 63-amprise peakaitse kaudu elektriühendust omavad äritarbijad (väiketarbijad), kes ei vali endale elektrimüüjat, ei jääks elektrienergiata.

Seadus toob välja tarbijate jaoks oluliselt selgema ja põhjalikuma õiguste kaitse regulatsiooni st praktikas seni ebaselgust põhjustanud kodutarbijate õiguste kaitse pädevuse jaotus Konkurentsiameti ja Tarbijakaitseameti vahel. Vastuvõetud seaduses on öeldud, et võrguteenuse osutamise, elektrienergia pakkumise või müümise või muul viisil turul kättesaadavaks tegemise üle teostab järelevalvet Tarbijakaitseamet tarbijakaitseadusega sätestatud pädevuse piires. Liitumis-, võrgu- või elektrilepingust tuleneva vaidluse korral lubab uus seadus juhul, kui pooled ei ole suutnud lahendada vaidlust kokkuleppel, tarbijal pöörduda ka tarbijavaidluste komisjoni või mõne teise sellekohaseid vaidlusi lahendava isiku,

institutsiooni või kohtu poole. Konkurentsiamet jääb endiselt lahendama ühe turuosalise kaebust teise turuosalise tegevuse või tegevusetuse peale, mis on vastuolus elektrituruseaduse või selle alamaktiga. Nii lepingul kui arvetel tuleb tarbijale esitada ka tarbija õigusi ja vaidluste lahendamist käsitlev teave

Maagaasiseaduse muudatuste tegemine tõi kaasa tuliseid vaidlusi põhivõrguettevõtja omandilise eraldamise üle. Käesoleval hetkel näeb Euroopa Parlamendi ja EL nõukogu direktiivi 2009/73 artikkel 49 Eestile ette erandi ega nõua, et Eesti teostaks ülekandesüsteemi omandilist eraldamist gaasi tootjast ja müüjast, kuna meil on võrguühendus ainult Venemaaga ning teisi tarnijaid ei ole. Erandist hoolimata soovis Eesti valida gaasituru liberaliseerimise tee, et suurendada energiajulgeolekut, varustuskindlust ja konkurentsi. 06.06.2012 riigikogu poolt vastu võetud maagaasi seaduse muudatusega tegi riigikogu otsuse direktiivis 2009/73/EÜ nimetatud erandi mitterakendamise kohta tulevikus ning valis direktiivi täitmiseks täieliku omandilise eraldamise tee. Nimetatud muudatus võib kaugemas perspektiivis tuua kaasa reaalse maagaasi turu tekkimise Eestis.

Parimate soovidega,

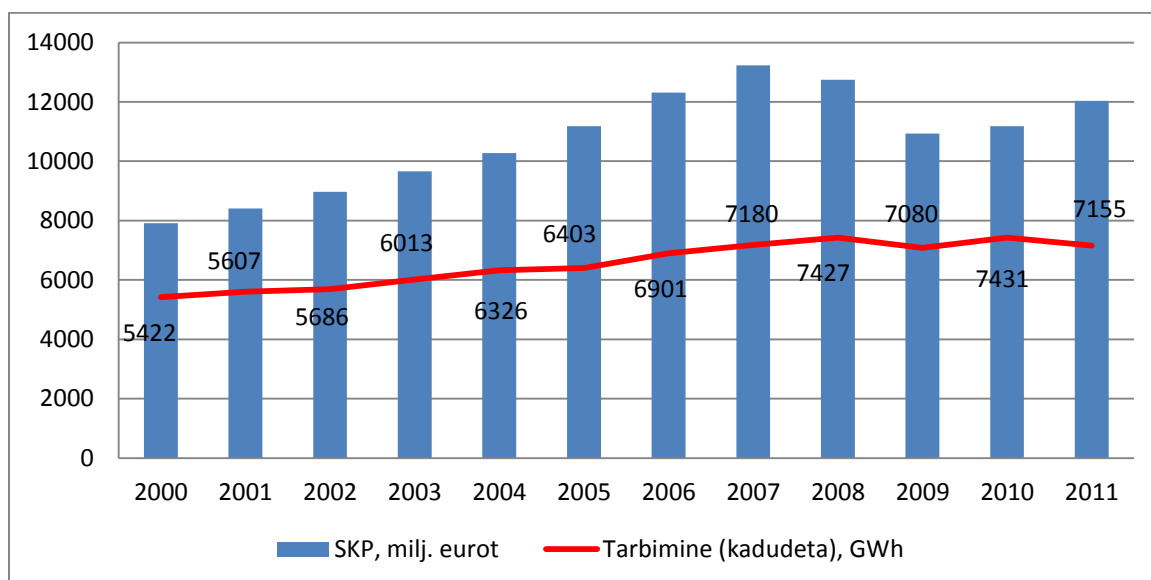
Märt Ots
Konkurentsiameti peadirektor

1. Peamised arengud elektri- ja maagaasiturul 2011. aastal

1.1. Arengud elektriturul

1.1.1 Elektrienergia hulgiturg

Eesti elektrisüsteemi tipuvõimsuseks kujunes 2011. aastal 1517 MW (23.02.2011), aastaseks toodanguks 11 667 GWh. Imporditi 1690 GWh ja eksporditi 5252 GWh. 2011. aastal oli Eesti sisemaine elektrienergia tarbimine 7155 GWh (ilma kadudeta). Vastavalt graafikule on elektrienergia tarbimine aasta-aastalt kasvanud, kuid seoses majanduslangusega toimus 2009. aastal elektrienergia tarbimise langus. Joonisel 1 on võrreldud sisemajanduse koguprodukti (SKP) ja elektritarbimise vahelist seost. SKP näitab väga hästi ära ettevõtete ja elanike tarbimisiseloomu. Kui kaupu ja teenuseid toodetakse ja ostetakse rohkem siis sellega seoses kasvab ka elektritarbimine ning kui ostujõulisus väheneb siis kahaneb ka elektritarbimine.

Joonis 1. Elektrienergia tarbimise ja SKP vaheline seos. Allikas Statistikaamet

Märkus: Numbrid graafikul näitavad elektrienergia tarbimist (võrgukadudeta) Eestis aastatel 2000-2011.

Vastavalt EL-i direktiivi erandile pidi Eesti avama oma elektriturul 35% ulatuses aastaks 2009 ning kõikidele tarbijatele aastaks 2013. Vabatarbijatel (tarbija, kes kasutab elektrienergiat tarbimiskohas kalendriaasta jooksul ühe või mitme liitumispunkti kaudu vähemalt 2 GWh aastas) oli alates 2009. aastast õigus osta elektrienergiat avatud turult, kuid elektrituruseadus lubas vabatarbijatel jätkuvalt elektrienergiat osta ka reguleeritud tariifidega. Kuna reguleeritud tariifid olid madalamad turuhinnast ei kasutanud vabatarbijad võimalust osta elektrienergiat avatud turult.

Alates 1. aprillist 2010 on vabatarbijatel õigus ja kohustus valida endale elektrienergia müüja ainult avatud turult. Seda võib teha kahepoolsete lepingute alusel või ostes otse või läbi maakleri Põhjamaade elektribörsi Nord Pool Spot (edaspidi *NPS*) Eesti hinnapiirkonnast. *NPS* Eesti hinnapiirkonnas saavad elektrienergiaga kaubelda turuosalised ka Lätist, Leedust ning kolmandatest (EL-i mittekuuluvatest) riikidest.

21. aprillil 2010 allkirjastasid Balti elektrisüsteemihaldurid Elering AS, Litgrid ja Augstsprieguma Tīkls AS Memorandumi, millega kinnitati ühised põhimõtted Balti elektrisüsteemide vahelise ülekandevõimsuse jaotamise kohta. Samuti lepidi kolmepoolselt kokku, et Balti süsteemihaldurid teevad kõik endast oleneva Balti kolme (Eesti, Läti ja Leedu) hinnapiirkonna avanemise eeltingimuste täitmiseks, et *NPS* saaks avada need hinnapiirkonnad hiljemalt 1. jaanuariks 2011. Kuna *NPS* 2011. aastal hinnapiirkondi Lätis ja Leedus ei avanud, siis järgiti kuni Balti kolme hinnapiirkonna avamiseni Memorandumis kokkulepitud meetodikaid, mis olid mõeldud aastaks 2010.

20. oktoobril 2010 avati Eestis ka *NPS* päevasisene turg Elbas. Elbas turg võimaldab kaubelda elektriga päevasiseselt ning kauplemispiirkonnaks on kõik *NPS* elektribörsiga liitunud riigid Põhjamaadest kuni Saksamaani. Kui päev-ette turg on eelkõige ettenähtud ja kasutatav elektrienergia ostuks ja müügiks, siis päevasisene turg annab turuosalistele võimaluse vastavalt kokkulepitud reeglitele müüa või osta üle- või puudujäävat elektrienergiat sama päeva sees. Tähtis on samuti märkida, et alates 2010. aasta oktoobrikuust anti päev-ette kauplemisel vabaks jäänud EstLink 1 kaablivõimsus *NPS* Elbas turule jaotamiseks ja kasutamiseks seal kauplevatele turuosalistele. Seoses sellega on lõppenud ka EstLink 1 tegevus kommertsühendusena ja nüüd on see vabas kasutuses kõikidele turuosalistele. Läti ja Leedu turuosalistel erinevalt päev-ette turul osalemisest ei ole õigust *NPS* Elbas turul osalemiseks.

NPS elektribörsi teine tegevusaasta Eestis tõi kaasa aktiivse kauplemise. *NPS* kaudu tegutseb 17 kauplejat ning Eestis on kokku 201 vabatarbijat, kes ostavad elektrienergiat kahepoolsete lepingute alusel või elektribörsilt. Elektrituru tegelik avatus oli aastal 2010 28,4% ja aastal 2011 33,2%. Aasta keskmiseks hinnaks kujunes 43,35 €/MWh, mis oli 2010. aasta hinnast peaaegu 7% võrra madalam.

18.06.2012 avas *NPS* Eesti-Läti piiril uue hinnapiirkonna *NPS* ELE. *NPS* ELE piirkonda kasutavad Läti ja Leedu turuosalistes, kellel on sõlmitud kauplemisleping *NPS*-ga Eesti-Leedu piiril.

1.1.2 Elektrienergia jaeturg

Eestis toimus 2011. aastal jätkuvalt üleminekuperiood elektrituru avamiseks, mistõttu mittevabatarbijad olid kohustatud ostma elektrienergiat neid teenindavalt võrguettevõtjalt või võrguettevõtja poolt nimetatud müüjalt ning neil puudus tarnija vahetamise võimalus.

Jaeturul on suurima turuosaga ettevõtja Eesti Energia AS, kelle turuosa oli 2011. aastal 76,2%. 2011. aastal kehtis Eesti Energia AS-le Konkurentsiameti 2010. aasta märtsis kooskõlastatud lõpptarbijatele müügikohustuse täitmiseks müüdava kaalutud keskmise elektrienergia piirmäär 3,07 €senti/kWh.

2011. aasta keskmiseks lõpptarbijat hinnaks koos võrguteenuse, aktsiisi ja taastuvenergia toetusega (ilma käibemaksuta) kujunes kodutarbijale 9,09 €senti/kWh ja äritarbijale (kõik kes ei ole kodutarbijad) 7,85 €senti/kWh.

1.1.3 Elektrivõrgud

Käesoleval ajal töötab Eesti elektrisüsteem sünkroonselt SRÜ ja Balti riikide elektrisüsteemide ühenduse IPS/UPS koosseisus ja on vahelduvvooluline pidi ühendatud Läti ja Venemaaga ning alalisvoolu ühenduse kaudu Soomega. Valgevene, Vene, Eesti, Läti ja Leedu riikidevaheliste vahelduvvoolu ühenduste läbilaskevõimsused on suured, mis eeldab tihedat koostööd süsteemihaldurite vahel ühise sünkroonse paralleeltöö planeerimisel ja juhtimisel.

Eestis on üks põhivõrguteenust teostav ettevõtja Elering AS, kes on ka süsteemihaldur ning 37 jaotusvõrguteenust pakkuvat ettevõtjat. Põhivõrguettevõtjale kuuluvaid ülekandeliine (110 kV-330 kV) on kokku 5226 km, jaotusvõrkudele kuuluvaid madal- ja keskpingeliine kokku ligi 65 500 km. Eestis on suurima turuosaga (87,5%) jaotusvõrguettevõtja Elektrilevi OÜ¹, kahe järgmise jaotusvõrguettevõtja VKG Elektrivõrk OÜ ja Imatra Elekter AS turuosa on kummalgi 2,8% ning TS Energia OÜ turuosa 1%. Eelnimetatud nelja jaotusvõrguettevõtja turuosa moodustab kokku 94,1 %.

Elering AS osaleb ENTSO-E 10 aasta arengukava (edaspidi *TYNDP*) koostamisel. Uue *TYNDP*-i eesmärgiks oli ühtlustada arengukava koostamise aluseid ja meetodikaid, sellest tulenevalt on koostatud uued planeerimisprotsessid, mida tuleb järgida, et tõhustada ja kindlustada ühilduvus, vaadeldakse regionaalseid ja üleeuroopalisi perspektiive komplekselt.

Võrgutasud

Elering AS-le kooskõlastati 2011. aastal kolmeaastase regulatsiooniperioodi teise perioodi võrgutasud. Regulatsiooni periood algas 01.01.2012 ning kestab kuni 31.12.2012. Võrgutasude muudatuse põhjustasid peamiselt investeeringutega seotud hinnakomponendid. Olulisemad investeeringud on Eesti ja Soome vaheline teine kõrgepinge alalisvooluühendus Estlink 2 ning kahe kiiresti käivituva avariireservjaama rajamine võimsusega 110 MW ja 140 MW. Täiendavalt ehitab Elering AS valmis uusi ühendusi ja jaotlaid, et tõsta elektrivõrkude läbilaskevõimet ja vähendada võrgukadusid.

Elektrilevi OÜ-l algas uus kolmeaastane regulatsiooniperiood, algusega 01.08.2011 ning kestusega kuni 31.07.2014. Uued võrgutasud rakenduvad vastavalt esimesel augustil 2011, 2012 ja 2013. Võrgutasude muudatuse põhjustasid peamiselt võrgu hoolduse ja remondi ning investeeringutega seotud hinnakomponendid. Võrgu hoolduse ja remondi ning investeeringute kogumaht järgmisel kolmel aastal kokku on ca 310 miljonit €. Selle summa eest hooldab ja remondib Elektrilevi OÜ hulgaliselt olemasolevaid ning ehitab valmis mitmeid uusi ühendusi 2011. aasta keskmiseks ülekandetariifiks kujunes 0,96 €senti/kWh ja jaotusteenuse hinnaks suurtarbijale 1,65 €senti/kWh ja kodutarbijale 4,80 €senti/kWh.

1.1.4 Piiriüleised küsimused

Balti elektrisüsteemihaldurid jätkasid läbirääkimisi piiriüleste ülekandevõimsuste jaotamise ühise turupõhise mehhanismi rakendamise osas Balti elektrisüsteemide vahel. Balti elektrisüsteemihaldurid Elering AS, Litgrid ja Augstsprieguma Tīkls AS allkirjastasid

---

¹ Kuni 17.05.2012 Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ

memorandumi, mis sätestab võimsuste jaotamise ja ülekoormuste juhtimise ühise meetodika rakendamise Balti elektrisüsteemide vahel. Kolmepoolselt lepiti kokku, et riikidevaheliste ülekandevõimsuste jaotamisel hakatakse alates 2011. aastast kasutama kaudse oksjoni põhimõtet, mis tagab tootjatele-müüjatele parimad võimalused kaubanduseks ja tarbijatele alati regiooni parima hinna.

18. juuni 2012 toimusid muutused võrkudele juurdepääsu põhimõtetes, ülekandevõimsuste jaotamises. Eelkõige puudutavad muudatused Põhjamaade elektribörsi *NPS* laienemist Leetu, kus *NPS* platvorm avati kauplemiseks 18. juunil. *NPS* Lätti laienemine suure tõenäosusega selle aasta jooksul toimuda ei saa, kuna *NPS* ootab eelkõige Läti Regulaatori ja Euroopa Komisjoni otsus Läti süsteemihalduri AST tegeliku eraldatuse kohta oma ema-ettevõttest Latvenergo AS-st. Hinnapiirkonna avamisega seotud likviidsuse ja ülekandevõimsuste piisavuse osas suuri riske ei ole, kuna praktiliselt Leedu ja Läti vahel pudelikaela ei esine ja võimsusi on piisavalt.

Samal ajal toimusid muutused ka Eesti-Läti piiril. Kuni 17.06.2012 oli Eesti – Läti piiril kasutuses kaks ajaliselt järgnevat ülekandevõimsuste jaotamise mehhanismi – võimsusoksjon, kus nädalase intervalliga jaotati 20% kogu kaubandusele antavast võimsusest. Ülejäänud osa jaotati päev-ette kaubanduse käigus *NPS* poolt. Kuna Lätis ei ole teada turuhind, siis kasutati ülekandevõimsuste jaotamisel nn. võimsuste optimeerimise mehhanismi – moodustati kaks pakkumiste piirkonda – üks suunaga Lätti, teine suunaga Eestisse. Vabad võimsused jaotati mõlemas suunas eraldi.

Uus jaotusmehhanism, mis võeti kasutusele 18.06.2012 liidab kokku mõlemad pakkumispkiirkonnad, seega tekib Eestisse sisuliselt kaks hinnapiirkonda – üks Eesti turuosalistele ja importimiseks Venemaalt, teine Lõuna-Eestis Läti piirile, kus jaotatakse Eesti ja Läti vaheline ülekandevõimsus. Pkiirkondade ühendamise eesmärk on suurendada läbipaistvust, efektiivsust ja arusaadavust kauplejatele.

2011. aastal kasutati Eesti-Soome vahelisest ülekandevõimsusest päev-ette kaubanduses kokku suunal Eestist Soome 62% ja Soomest Eestisse 31%. 2011. aastal eksporditi läbi EstLink 1 merekaabli Soome 1,7 TWh elektrit ja imporditi 0,46 TWh.

2011. aasta alguses alustati teise Eesti ja Soome vahelise merekaabli EstLink 2 ehitustöödega ning uus 170 kilomeetri pikkune ühendus alustab oma tööd 2014. aastal.

Koostöös naaberriikide süsteemihalduritega tehakse aastatel 2012–2014 teostatavusuuring Balti riikide liitmiseks Kesk-Euroopa sagedusalaga. Sünkroontöö Kesk-Euroopa sagedusalaga tähendab, et Eesti elektrisüsteemi sagedust hakatakse reguleerima üheskoos teiste Mandri-Euroopa ühendelektisüsteemi kuuluvate elektrisüsteemidega. Kesk-Euroopa sagedusalaga sünkroontööle üleminek on oluline, kuna aitab kaasa nii energiasüsteemide töökindluse tõstmisele kui ka üldise energiajulgeoleku kindlustamisele. Lisaks aitab see kaasa ka energiakaubanduse arengule, võimaldades energiaga kauplejatel pakkuda tulevikus vaba turu tingimustes tarbijatele parimat elektri hindu, mis kujuneb kogu Euroopat hõlmaval turul.

1.1.5 Põhivõrgu omandiline eraldamine

Alates 01. juuli 2010 on elektrituruseaduses sätestatud nõue, et põhivõrguettevõtja ei või samal ajal olla jaotusvõrguettevõtja ega kuuluda ühte kontserni ettevõtjaga, kes tegutseb elektrienergia tootmise või müügiga seotud tegevusaladel. Eesti põhivõrguettevõtja Elering AS on omanikuliselt eristatud kõigist teistest elektrienergia tootmise või müügiga tegutsevatest ettevõtjatest alates 27. jaanuar 2010. Elering AS aktsiad kuuluvad 100% Eesti riigile.

Elektrienergia siseturu ühiseeskirju käsitleva Euroopa Parlamendi ja Nõukogu Direktiivi 2009/72 EÜ artikli 10 (edaspidi elektrienergia siseturu direktiiv) ja määruse (EÜ) nr 714/2009 artikkel 3 kohaselt peab liikmesriik määrama ja sertifitseerima põhivõrguettevõtja. Põhivõrguettevõtja sertifitseerimise tulemusena selgitatakse, kas põhivõrguettevõtja vastab elektrienergia siseturu direktiivi artikli 9 nõuetele.

Eesti parlament – Riigikogu võttis 06.06.2012 vastu elektrituruseaduse muutmise seaduse, millega kehtestati elektrienergia siseturu direktiivis käsitletavat põhivõrguettevõtja juhtimise, nõuetekohasuse hindamise ja järeelhindamise (sh sertifitseerimine) reeglid, mille eesmärgiks on tagada see, et põhivõrguettevõtja oleks elektri ja maagaasi tootmise ning müügiga tegelevatest ettevõtjatest täielikult sõltumatu. Seaduse muudatus kuulutati välja 20.06.2012. aastal.

Põhjalikult on tegevusalade omandilist eristamist käsitletud punktis 2.1.1.

1.1.6 Elektrienergia varustuskindlus

2011. aasta andmete kohaselt oli Eesti elektrisüsteemi tipuvõimsus 2010/2011 talvel 1517 MW (23.02.2011). Samal ajal oli tegelik kasutatav tootmisvõimsus 2015 MW, mis peab tagama tiputarbimise katmise ja süsteemis valmisoleku tarbimiskasvu ja avariide puhul. Seega suutis riik tervikuna katta oma elektrienergia vajadused installeeritud tootmisvõimsuste arvel. Konkurentsiameti andmetel oli 2011. aastal Eesti elektrisüsteemis installeeritud võimsusi 2383 MW.

Elering AS varustuskindluse aruande kohaselt on järgmisel kümnel aastal elektri tootmisvõimsused Eestis piisavad, et tagada tarbijate varustamine elektriga nii tiputarbimise kui ka ekstreemsete ilmastikuolude korral. Samuti on tootmisvaru piisavalt Läänemere regioonis 2025. aastani, kui tugevnevad ka riikidevahelised ühendused, mis on olulised, et tagada regionaalne varustuskindlus.

Konkurentsiamet analüüsis tarbimisvõimsuse katmist aastani 2020 võttes arvesse põhivõrguettevõtja Elering AS poolt koostatud Eesti elektrisüsteemi varustuskindluse aruande kui ka Konkurentsiameti enda poolt teostatud AS Narva Elektri jaamade elektri tootmisvõimsuste analüüsi ning on seisukohal, et Eestil ei ole täna probleeme elektrienergia varustuskindluse osas, vaid vastupidiselt, installeeritud võimsused ületavad Eesti kodumaise tarbimise tipu. Samuti eelduste kohaselt on tootmisvõimsused piisavad kuni aastani 2020 ning kodumaine tarbimisnõudlus on tagatud sisemaiste tootmisvõimsustega.

Täpsemalt on Eesti elektrienergia varustuskindlust käsitletud punktis 2.4.

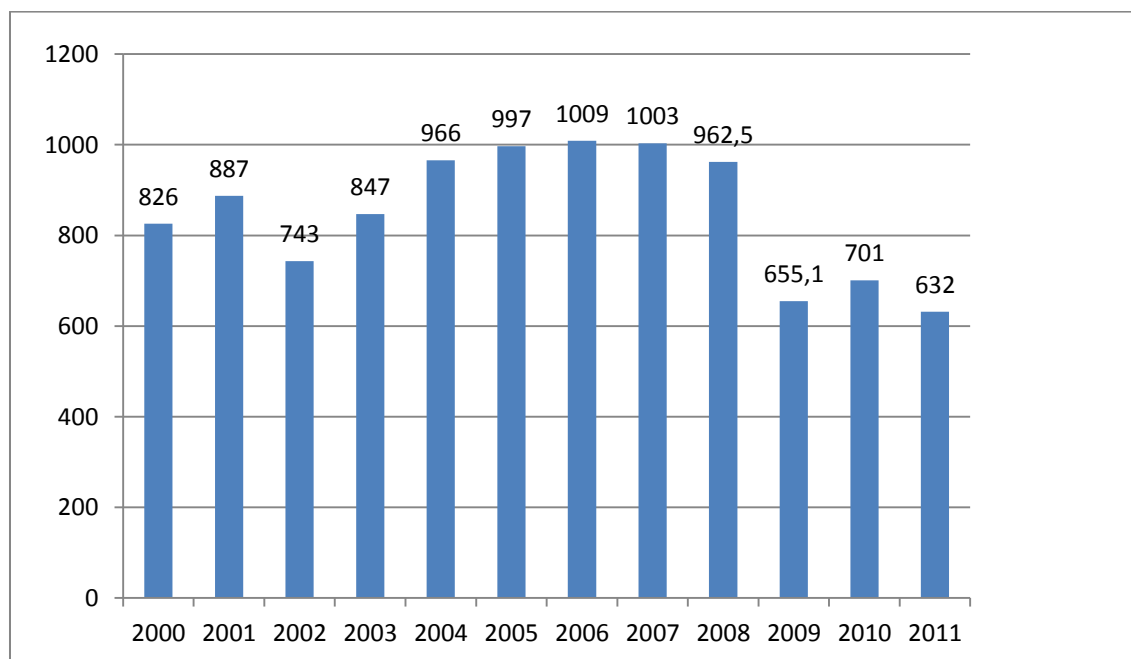
1.2. Arengud maagaasiturul

1.2.1 Maagaasi hulgiturg

Eesti maagaasiturul jätkus 2011. aastal müüdud maagaasi aastase koguse vähenemine (2006 – 1009 mln m³ aastas, 2010 – 701 mln m³ aastas, 2011 – 632 mln m³ aastas). Peamiseks maagaasi kasutusala on kaugküte (48% tarbitavast gaasist) ja lokaalküte (25% tarbitavast gaasist). Maagaasi hinna kasvutrend viimaste aastate jooksul on kaasa toonud kütteks maagaasi kasutatavate soojuse tootjate siirdumise teiste kütuste juurde (kohalikud taastuvad kütused), mis on ka 2011. aasta tarbimise vähenemise peamine põhjus. Täpsemalt on iseloomustatud hulgi- ja jaeturgu punktides 3.2.1 ja 3.2.2.

Gaasi imporditakse vaid Venemaalt ning hetkel tegutseb turul vaid üks hulgimüüja - AS Eesti Gaas.

2012. aasta veebruar oli gaasi tiputarbimise poolest (5,7 mln m³ ööpäevas) viimase viie aasta suurim. Kuna Eesti saab talvel kogu vajamineva gaasi Inčukalnsi (Läti) gaasihoidlast, siis Eestis maagaasi tarnehäireid ei esinenud.

Joonis 2. Gaasi tarbimine mln m³. Allikas AS EG Võrguteenus

Gaasi impordihind kujuneb arvestuskuule eelneva üheksa kuu raske ja kerge kütteõlide keskmiste hindade USD/tonn ja USD/EUR vahetuskurss järgi hinnavalemi alusel. AS Eesti Gaas kui ainuke hulgimüüja müüb gaasi kokkuleppe hinnaga võrdsetel alustel nii oma võrguga ühendatud vabatarbijatele kui ka edasimüügiks teistele võrguettevõtjatele.

1.2.2 Maagaasi jaeturg

Sarnaselt hulgiturule on ka jaeturu osas AS Eesti Gaas turgu valitsevas seisundis. 2011. aastal oli AS-i Eesti Gaas osakaal jaeturul 90,1% ning ülejäänud 9,9% jaeturul müüdavast gaasist

ostetakse võrguettevõtjate poolt edasimüügiks AS-lt Eesti Gaas. Käesoleval hetkel tegutseb gaasiturul 27 tegevusloaga gaasimüüjat. Samas ei olnud 2011. aastal gaasiturul ühtegi võrguettevõtjast sõltumatut jaemüüjat.

2009. aastal vahetati gaasi müüjat ligikaudu - 1576 juhul, 2010. aastal - 1674 juhul ning 2011. aastal - 1778 juhul.

1.2.3 Maagaasi võrgud

Eestil on maagaasi võrguühendused Venemaa ning Lätiga. Eesti gaasisüsteemis vajalik rõhk tagatakse kas Venemaa ülekandesüsteemi kompressorjaamadega või Läti Inčukalnsi maa-alusest gaasihoidlast. Eestis ei ole maagaasihoidlaid ega veeldatud maagaasi terminale.

Eestis on kombineeritud gaasisüsteemi süsteemihaldur AS EG Võrguteenus, kes osutab nii ülekandeteenust kui ka jaotusteenust. Ülekandetrasse (rõhuga üle 16 bar) on 878 km ja jaotustrasse on kokku 2067 km, mis kuuluvad nii süsteemihaldurile kui ka teistele jaotusvõrguettevõtjatele.

Lisaks AS-le EG Võrguteenus on Eestis veel 25 maagaasi jaotusvõrguettevõtjat. Suuremad neist on Adven Eesti AS, Gaasienergia AS, Tehnovõrkude Ehitus OÜ, AS Sillamäe SEJ.

1.2.4 Põhivõrgu omandiline eraldamine

Turgu valitsevaks ülekande- ja jaotusteenuse operaatoriks on AS EG Võrguteenus, mis 100%-liselt kuulub valitseva gaasimüüjale AS Eesti Gaas.

Maagaasi siseturu ühiseeskirju käsitleva Euroopa Parlamendi ja EL nõukogu direktiivi 2009/73 (edaspidi maagaasi siseturu direktiiv) menetlemise käigus taotles Eesti erandit ülekandesüsteemi halduri omandilise eraldamise sätte rakendamisel, lähtudes ühe gaasitarnijaga isoleeritud gaasituru staatusest. Direktiivi 2009/73/EÜ artikkel 49 näeb Eestile ette erandi ega nõua, et Eesti teostaks ülekandesüsteemi omandilist eraldamist gaasi tootjast ja müüjast seni, kui mistahes Balti riik või Soome ei ole otseselt ühendatud muu liikmesriigi kui Eesti, Läti, Leedu ja Soome ühendatud maagaasi võrku.

Riigikogu võttis 06.06.2012 vastu maagaasiseaduse muutmise seaduse ning seaduse jõustus 20.06.2012.

Täpsemalt on käsitletud punktis 3.1.1.

1.2.5 Maagaasi varustuskindlus

Maagaasi varustuskindlust käsitlev Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus nr 994/2010 nõuab maagaasi infrastruktuuri toimepidevuse jätkumist võrgu suurima elemendi tööst väljalangemisel, niinimetatud N-1 kriteeriumi täitmist ka juhul kui rike tekib maksimaalkoormuse režiimis.

Täpsemalt on käsitletud punktis 3.4.

Konkurentsiametile teadaolevalt on mitmed investorid üles näidanud huvi veeldatud maagaasi terminali ehitamiseks Eesti põhjarannikule, kuid konkreetseid investeerimisotsuseid tänaseks vastu võetud ei ole. Terminaali ehitamine aitaks oluliselt kaasa varustuskindluse parandamisele, sest täna sõltub kogu gaasivarustus vaid ühest varustusallikast – gaasitarnetest Venemaalt.

1.3. Peamised muudatused seadusandluses

1.3.1 Kolmanda paketi juurutamine seadusandluses

Euroopa Parlamendi ja Nõukogu poolt 13. juulil 2009 vastu võetud uued elektri- ja maagaasiturgu reguleerivad direktiivid, mida nimetatakse ka ühisnimetaja *kolmas pakett* all, on kohustuslikud ka Eestile. Sellest tulenevalt oli vaja viia sisse muudatused Eesti seadusandlusesse.

Elektrituruseaduse osas võeti 2010. aasta jaanuaris vastu ulatuslikud muudatused. Muuhulgas nähti ette põhivõrguettevõtjast süsteemihalduri omandiline eristamine. Kuna Eesti maagaasiturgu on väike ja puuduvad sarnaselt Soome, Läti ja Leeduga ühendused Kesk-Euroopaga, näeb direktiiv 2009/73/EÜ, mis käsitleb maagaasi siseturu ühiseeskirju, artikkel 49 Eestile ette erandi ja ei sea Eestile kohustust teostada ülekandesüsteemi eraldamist gaasi tootjast ja/või müüjast ja seda ajani kuni mistahes Balti riik või Soome pole otseselt ühendatud muu liikmesriigi kui Eesti, Läti, Leedu ja Soome ühendatud maagaasi võrku.

06.06.2012. aastal võttis Riigikogu vastu elektrituruseaduse kui maagaasiseaduse muudatused, et harmoneerida ka ülejäänud kolmandast paketist tulenevad täiendavad nõuded Eesti seadusandlusesse. Peale seaduste muudatuste jõustumist 20.06.2012 on Eesti seadusandlus täielikult harmoneeritud nii elektri kui gaasi direktiivi nõuetega.

Muudatused elektrituruseaduses

Suur osa elektrituruseaduse muudatustest on seotud elektrituru avanemisega kõigile tarbijatele. Kui täna ostavad avatud turult elektrit üksnes need tarbijad, kelle tarbimiskohas tarbiti eelmisel kalendriaastal üle 2 GWh elektrienergiat, siis 1. jaanuarist 2013 mahulist piirangut enam avatud turult elektrienergia ostmiseks ei ole ja kõik tarbijad saavad valida endale ise elektrimüüja. Kui praegu on võrguettevõtjal või tema nimetatud müüjal tarbijale elektri müügikohustus, siis uuest aastast muutuvad müügikohustust reguleerivad sätted kehtetuks.

Seadusega sätestati elektrituruosaliste vahelise andmevahetuse tsentraliseerimine. Kui seni toimus turuosaliste vahel kahepoolne infovahetus, siis vastuvõetud seadus näeb ette keskse andmevahetusplatvormi loomise, mis kujutab endast digitaalset keskkonda, mille kaudu toimub elektriturul andmevahetus nii elektrimüüja vahetamiseks kui ka mõõteandmete edastamiseks. Andmevahetusplatvormi loojaks ja haldajaks on süsteemihaldur Elering AS.

Seadus sätestab üldteenuse mõiste ja olemuse. See on vajalik selleks et kodutarbijad, korteriühistud, korteriomanike ühisused ja madalpingel kuni 63-amprise peakaitsme kaudu

elektriühendust omavad äritarbijad (väiketarbijad), kes ei vali endale elektrimüüjat, ei jääks elektrienergiata. Üldteenus on võrguettevõtja või tema nimetatud elektrimüüja poolt väiketarbijale elektrienergia müümine Konkurentsiameti poolt kooskõlastatud üldteenuse tüüptingimuste alusel. Üldteenuse osutamine toimub juhul, kui väiketarbija ise endale elektrimüüjat ei vali, kui väiketarbija ise soovibki üldteenust osta või valitud elektrimüüja mingil põhjusel tarbijale elektrit enam ei müü (nt pankrotistub). Üldteenusena müüdava elektrienergia hinna arvutab üldteenuse osutaja elektribörsi hinna alusel, millele ta võib lisada üldteenuse osutamisega seotud põhjendatud kulud ning mõistliku ärikasumi.

Seadusega kehtestati elektrienergia siseturu direktiivis käsitletavat põhivõrguettevõtja juhtimise, nõuetekohasuse hindamise ja järelhindamise (sh sertifitseerimine) reeglid, mille eesmärgiks on tagada see, et põhivõrguettevõtja oleks elektri ja maagaasi tootmise ning müüjiga tegelevatest ettevõtjatest täielikult sõltumatu.

Seadus toob välja tarbijate jaoks oluliselt selgema ja põhjalikuma õiguste kaitse regulatsiooni st praktikas seni ebaselgust põhjustanud kodutarbijate õiguste kaitse pädevuse jaotus Konkurentsiameti ja Tarbijakaitseameti vahel. Vastuvõetud seaduses on öeldud, et võrguteenuse osutamise, elektrienergia pakkumise või müümise või muul viisil turul kättesaadavaks tegemise üle teostab järelevalvet Tarbijakaitseamet tarbijakaitseadusega sätestatud pädevuse piires. Liitumis-, võrgu- või elektrilepingust tuleneva vaidluse korral lubab uus seadus juhul, kui pooled ei ole suutnud lahendada vaidlust kokkuleppel, tarbijal pöörduda ka tarbijavaidluste komisjoni või mõne teise sellekohaseid vaidlusi lahendava isiku, institutsiooni või kohtu poole. Konkurentsiamet jääb endiselt lahendama ühe turuosalise kaebust teise turuosalise tegevuse või tegevusetuse peale, mis on vastuolus elektrituruseaduse või selle alamaktiga. Nii lepingul kui arvetel tuleb tarbijale esitada ka tarbija õigusi ja vaidluste lahendamist käsitlev teave.

Elektrienergia müüjate paneb seadus kohustuseks säilitada teise müüjaga ja põhivõrguettevõtjaga tehtud elektritehingute ning elektrienergiaga seotud tuletisinstrumentide, mille alusvaraks on elektrienergia, tehingute andmeid kuni 5 aastat.

Tarbija jaoks on oluline muudatus see, et kehtestati võrgu- ja elektrilepingu lõpetamise uued alused. Nimelt on uue seaduse kohaselt nii võrguettevõtjal kui elektrimüüjal õigus öelda leping üles, kui lepingujärgne tarbimiskoht on võõrandatud ning tarbijal puudub selle kasutamiseks seaduslik alus. Elektrilepingu lõpetamise muid aluseid jääb tänase nelja põhjuse asemel järele kaks: elektrimüüjal on õigus elektrileping üles öelda juhul, kui tarbija on lepingust tulenevaid kohustusi oluliselt rikkunud ega ole rikkumist müüja antud mõistliku aja jooksul heastanud või kui tarbija on kasutanud elektrienergiat ebaseaduslikult või on tahtlikult või raske hooletuse tõttu kahjustanud mõõteseadme plomme või taatlusmargiseid.

Tootjate jaoks pakub uus elektrituruseadus samuti uusi momente. Esimene muudatus on elektrienergia omatarbe uus vaatenurk. Elektrienergia omatarbeks loetakse elektrienergiat, mis on tarvilik elektrienergia ja selle juurde kuuluvate seadmete tõrgeteta talitluseks. Elektrienergia omatarbe eest taastuvenergia toetust seaduse jõustumisest alates enam ei maksta.

Samuti on oluline tootjatele otseliini uus regulatsioon seaduses. Esmalt viiakse tootjaliini mõiste otseliini mõiste alla ja seadus enam tootjaliini eristama ei hakka. Otseliini mõistele antakse uus tähendus öeldes, et otseliin on võrguettevõtja teeninduspiirkonnas asuv liin, millel puudub eraldi võrguühendus võrguga, kuid mis võib olla võrguga kaudses ühenduses tootja või tarbija elektripaigaldise kaudu ning mis on ette nähtud elektrienergia edastamiseks ühest

elektrijaamast teise või ühele tarbijale. Otseliini paiknemise ulatusele seatakse piirang, mille kohaselt võib see paikneda elektrijaamaga samal kinnistul või sellega piirneval kinnistul. Liinivaldajal on võrguettevõtjaga analoogilised kohustused otseliini kaudu edastatava elektrienergia mõõtmise korraldamisel.

Muudatused maagaasiturul

Avalikkuse ees on palju räägitud gaasi põhivõrgu omandilisest eraldamisest ja sõltumatu süsteemihalduri loomisest. Vastavasisulised sätted on uues seaduses sees, mis käsitlevad nii süsteemihaldurile esitatavaid nõudeid, tegevusloa väljastamist, nõuete vastavuse hindamist kui ka juhtimisele kohalduvaid reegleid. Hiljemalt 1. jaanuariks 2015 peab seaduse kohaselt olema süsteemihaldur võrguettevõtja, kes omab ülekandevõrku, omab või haldab mõõtesüsteeme riigipiiril ning omab tegevusluba gaasi ülekande teenuse osutamiseks.

Seadusesse on sisse toodud veeldatud gaasi regulatsioon (terminoloogia, tegevusala, turuosalised jne), täiendades tänast gaasituru regulatsiooni, mis keskendus tegevusalade poolelt ainult gaasi impordile, edastamisele, jaotamisele ja müügile.

Varustuskindluse tagamist käsitlevad sätted tulenevad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusest nr 994/2010. Seadus sätestab kaitstud tarbija mõiste, kelleks on kodutarbijad, kelle tarbijajapaigaldis on ühendatud jaotusvõrguga, ja eluruumide kütteks soojust tootev ettevõtja, kellel ei ole võimalik kasutada kütusena muud kütust kui gaas.

Võrguteenuse hinna regulatsioonis näeb muudatus ette, et Konkurentsiamet töötab välja võrguteenuste hinna arvutamise ühtse meetodika, avalikustab selle ja lähtub sellest võrguteenuste hinna kooskõlastamisel.

Alates 01.01.2013 teisendatakse gaasikogused kilovatt-tunni energiaühikusse, vastava meetodika kehtestab majandus- ja kommunikatsiooniminister oma määrusega.

Muudatused elektrituru- ja maagaasiseadustes seoses regulaatoriga

Nii maagaasi- kui ka elektridirektiivid panevad regulaatorile täiendavaid kohustusi. Peaasjalikult on seatud regulaatorile kohustus jälgida turgu sh. konkurentsi toimimist. Jälgimise all peetakse silmas ulatuslikku andmete kogumist ja töötlemist.

Regulaatoril on kohustus hinnata põhivõrguettevõtja vastavust elektrituruseadusele ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusele (EÜ) nr 714/2009. Samuti on kohustus kooskõlastada süsteemi tunnisese reguleerimise põhimõtted, piiriülese võimsuse jaotuskava ning ülekoormuse juhtimise põhimõtted lähtudes määrusest nr 714/2009.

Regulaatori iseseisvuse tagamiseks on *kolmandas paketis* sätestatud, et regulaatori juhatuse liikmed või direktor määratakse ametisse 5-7 aastaseks perioodiks maksimaalselt kaheks ametiajaks. Kehtiva seadusandluse järgi on Konkurentsiameti direktor ametis tähtajatult. Avaliku teabe seadusesse tehti muudatus, et Konkurentsiameti peadirektor määratakse ametisse viieks aastaks ning sama isikut ei tohi nimetada samale ametikohale rohkem kui kaheks ametiajaks järjestikku.

2. Elektrituru toimimine ja regulatsioon

2.1. Elektrivõrgu regulatsioon

2.1.1 Omandiline eraldamine

Elektrienergia siseturu ühiseeskirju käsitleva Euroopa Parlamendi ja Nõukogu Direktiivi 2009/72 EÜ artikli 10 (edaspidi elektrienergia siseturu direktiiv) ja määruse (EÜ) nr 714/2009 artikkel 3 kohaselt peab liikmesriik määrama ja sertifitseerima põhivõrguettevõtja. Põhivõrguettevõtja sertifitseerimise tulemusena selgitatakse, kas põhivõrguettevõtja vastab elektrienergia siseturu direktiivi artikli 9 nõuetele.

Eesti on määranud põhivõrguettevõtjaks Elering AS, kes vastab direktiivi artikli 9 lõike 1 punktides a ja d nimetatud nõuetele: Elering AS omab põhivõrku ning ei ole seotud elektrienergia tootmise ja müügiga.

Alates 01. juulist 2010 on elektrituruseaduses sätestatud nõue, et põhivõrguettevõtja ei või tegutseda muul tegevusalal peale võrguteenuse osutamise ning ta ei või samal ajal olla jaotusvõrguettevõtja ega kuuluda ühte kontserni ettevõtjaga, kes tegutseb elektrienergia tootmise või müügiga seotud tegevusaladel. Eesti põhivõrguettevõtja Elering AS on omandivormilt eristatud kõigist teistest elektrienergia tootmise või müügiga tegutsevatest ettevõtjatest alates 27. jaanuar 2010. Sellega on tagatud tegevusalade eristamine ja põhivõrguettevõtja (kes täidab ka süsteemihalduri ülesandeid) sõltumatuse tagamine.

Elektriturseaduse § 22 kohaselt saab põhivõrguettevõtja tegutseda ainult tegevusloa alusel, mille annab talle Konkurentsiamet (regulaator) juhul, kui ettevõtja vastab talle seadusega sätestatud nõuetele. Tegevusluba on tähtajatu, kuid regulaator kontrollib igal aastal elektriettevõtja vastavust nõuetele ning riigilõivuseaduse kohaselt maksab tegevusloa omaja iga-aastaselt selle eest riigilõivu. Tegevusluba tunnistatakse elektrituruseaduse § 36 kohaselt kehtetuks, kui ettevõtja ei täida talle seadusega pandud nõudeid. Konkurentsiamet on kontrollinud Elering AS vastavust elektrituruseaduse nõuetele ning andnud Elering AS-le elektrituruseaduse § 26 kohaselt tegevusloa võrguteenuse osutamiseks põhivõrgu kaudu.

06.06.2012 võttis Riigikogu vastu elektrituruseaduse muutmise seaduse, millega kehtestati elektrienergia siseturu direktiivis käsitletavat põhivõrguettevõtja juhtimise, nõuetekohasuse hindamise ja järelhindamise (sh sertifitseerimine) reeglid, mille eesmärgiks on tagada see, et põhivõrguettevõtja oleks elektri ja maagaasi tootmise ning müügiga tegelevatest ettevõtjatest täielikult sõltumatu.

Jaotusvõrguettevõtja peab moodustama eraldi äriühingu ning ei tohi tegutseda muudel tegevusaladel peale võrguteenuse osutamise kui tarbijate arv on üle 100 000. Vastav nõue käsitleb vaid Eesti Energia AS kontserni kuuluvat Elektrilevi OÜ (kuni 17.05.2012 Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ), kuna ülejäänud jaotusvõrguettevõtjatel on alla 100 000 tarbija.

Kui jaotusvõrguettevõtjal on alla 100 000 tarbija, on ta kohustatud eristama oma raamatupidamise tegevusalade lõikes alljärgnevalt:

- võrguteenuse osutamine;
- elektrienergia müük;
- mittepõhitegevus.

Samuti on kõik jaotusvõrguettevõtjad, olenemata suuruselt, kohustatud pidama oma raamatupidamist samadel printsiipidel nii, nagu oleksid seda kohustatud tegema nendel tegevusaladel tegutsevad erinevad ettevõtjad. Seega jaotusvõrguettevõtja, kes ei pea moodustama eraldi äriühingut, on kohustatud pidama oma raamatupidamist analoogselt äriühinguga ning esitama seejuures raamatupidamise aastaaruandes eraldi bilansi, kasumiaruande, juhatuse tegevusaruande ning muud raamatupidamise seadusega sätestatud aruanded nii võrguteenusele, elektrienergia müüjile ning mittepõhitegevusele. Vastav teave tuleb esitada aastaaruandes ning avalikustada. Tegevusalade eristamise kohta peab andma hinnangu audiitor.

Võrdse kohtlemise tagamine

Tulenevalt elektrituruseadusest on kõik võrguettevõtjad kohustatud töötama välja tegevuskava, milles nähakse ette teiste elektriettevõtjate ja tarbijate võrdse kohtlemise abinõud ning nende rakendamiseks võrguettevõtja töötajatele pandavad kohustused. Kuna Eestis tegutseb üks põhivõrguettevõtte Elering AS, kes on ka süsteemihaldur, siis erilise tähelepanu all on analüüsida tema võrdse kohtlemise tegevuskava. Teisalt pöörab Konkurentsiamet erilist tähelepanu Elektrilevi OÜ-le, kes omab ca 90% jaotusteenuse turust ning kuulub Eesti Energia AS kontserni.

Konkurentsiamet on eelnevatel aastatel põhjalikult analüüsinud nii Elering AS kui ka Elektrilevi OÜ võrdse kohtlemise tegevuskavasid ning seetõttu annab alljärgnevalt ülevaate ainult uutest olulistest asjaoludest.

Võrdne kohtlemine põhivõrgus (Elering AS)

Tegevusalade eristamise ja juhtimise sõltumatus tagamise osas täidab Elering AS täielikult elektrienergia siseturu ja elektrituruseaduse nõudeid. Elering AS on omandiliselt eristatud kõigist teistest elektrienergia tootmise või müüjiga tegutsevatest ettevõtjatest alates 27. jaanuar 2010. Elering AS aktsiad kuuluvad 100% Eesti riigile. Ettevõtja juhatuse on kolmeliikmeline, ettevõtja nõukogu koosneb viiest liikmest.

Elering AS tegevusteks on vaid võrguteenuste ja bilansienergia müük ning alates 1. maist 2007 ka taastuvatest energiaallikatest tootjate toetusfondi haldamine.

Turuosaliste võrdse kohtlemise seisukohalt on äärmiselt oluline informatsiooni konfidentsiaalsuse tagamine. Elering AS on oma infosüsteemi järk-järgult eraldanud Eesti Energia AS kontserni süsteemist ning tänaseks on sellega lõpule jõutud. Viimasena eraldati dokumendihaldussüsteem ja käidutalituse võrguhaldustarkvara.

Turuosaliste liitumine Elering AS-ga on oluline võrdse kohtlemise seisukohalt. Eelkõige puudutab see tootjate liitumist, kuna tarbijad liituvad reeglina jaotusvõrguga. 2011. aastal muutis Elering AS võrguga liitumise tingimusi nii, et algsest ühest dokumendist sai kaks dokumenti: liitumistasu ja tarbimis- või tootmistingimuste muutmise tasu arvestamise meetodika (Konkurentsiamet kooskõlastas 13.12.2011) ning põhivõrguga liitumise tingimused. Muutmise vajadus tulenes põhivõrguga liitumise tingimuste ajakohastamisest, sest kehtiv regulatsioon ei olnud enam piisav lahendamaks praktikas viimastel aastatel tekkinud üha keerukamaid küsimusi. Uute dokumentide väljatöötamisel on kõik olulisemad elektrivõrguga liitumist puudutavad dokumendid, mis käsitlevad nii Eleringi AS võrguga liitumist kui ka jaotusvõrkudega liituvate elektritootjate liitumise kooskõlastamist, koondatud „Põhivõrguga liitumise tingimustesse“. Antud dokument sisaldab nii liitumislepingu

tüüpvormi kui ka liitumist reguleerivat tehnilist dokumentatsiooni. Varasemast põhjalikumalt on lahti kirjutatud tehniline dokumentatsioon, mis käsitleb nii liitumisprotsessi korralduslikku poolt kui ka uutele liitujatele kehtestatud tehnilisi nõudeid. Liitumistasu määratakse kulupõhiselt vastavalt võrgueeskirjas toodud põhimõtetele. Elering AS lähtub liitumisest keeldumisel elektrituruseaduses § 65 toodud põhimõtetest.

Kokkuvõttes võib lugeda Elering AS tegevuse turuosaliste võrdset kohtlemisel heaks ning Konkurentsiamet ei ole täheldanud juhuseid, kus oleks esinenud turuosaliste ebavõrdset kohtlemist.

Võrdne kohtlemine Elektrilevi OÜ-s

Elektrilevi OÜ kuulub Eesti Energia AS kontserni. Vertikaalselt integreeritud energiaettevõtja Eesti Energia AS kontserni kuuluvad põlevkivi- ja elektritootmine, jaotusvõrk, müügiettevõtja ning mittepõhitegevusega tegutsevad ettevõtjad. Eesti Energia AS aktsiad kuuluvad 100% Eesti riigile. Ettevõtja nõukogu on viieliikmeline. Juhatus oli üheliikmeline, kuid 2012 aasta juunikuus Elektrilevi OÜ laiendas juhatuse koosseisu kolmeliikmeliseks ja muutis ka ettevõtte struktuuri. Seni otse juhatajale allunud 13 osakonda jagunevad nüüdsest nelja valdkonna vahel, milleks on kliendihaldus, varahaldus, strateegiline juhtimine ja administratsioon.

Elektrienergia siseturu direktiiv ja vastu võetud elektrituruseaduse muutmise seadus viitavad vajadusele eristada avatud elektriturul konkurensi- ja võrguäri kaubamärkide kaudu. 2012. aasta maikuust on Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ uus ärinimi Elektrilevi OÜ. Muudatuse eesmärk on luua avatud elektriturul suurem selgus Eesti Energia konkurentsiaäri ja loomuliku monopolina tegutseva võrguettevõtja vahel. Võrguettevõtjal on uus logo.

Tegevusalade eristamise osas täidab Elektrilevi OÜ täielikult elektrienergia siseturu direktiivi ja elektrituruseaduse nõudeid. Elektrilevi OÜ juriidilise eristamisega on tagatud, et ettevõtja ei tegutse teistel elektrienergiaga seotud tegevusaladel, välja arvatud nn abiteenused – kõik teenused, mis on vajalikud edastamisteenuse osutamiseks ja/või jaotusvõrgu käitamiseks. Elektrilevi OÜ tegevuseks on vaid jaotusvõrguteenuse osutamine.

Käesoleval ajal kasutavad Eesti Energia AS ja Elektrilevi OÜ piiratud ulatuses samu andmebaase. Turuosaliste võrdse kohtlemise tagamiseks ja konfidentsiaalsuskohustuse täitmiseks on seatud selged reeglid andmekasutusele. Uuendatud ja täpsustatud on ettevõtte sisest dokumenti, mis kirjeldab konfidentsiaalsele informatsioonile juurdepääsu piiranguid. Elektrilevi OÜ ja Eesti Energia AS on uuendanud kokkuleppe, millega tagatakse juurdepääsu piirangud ka Eesti Energia AS-s. Eesti Energia AS alustas alates 18.04.2011 tööd uute ärisüsteemidega, sealhulgas kliendiinfosüsteemi, võrguhaldussüsteemi, dokumendihaldussüsteemi ja mõõteandmete käitlemise kesksüsteemiga, mis muu hulgas omavad avatud elektrituru tingimustes tegutsemiseks vajalikku funktsionaalsust. Infosüsteemid võimaldavad seada andmete juurdepääsupiiranguid äriettevõtete ning töötajate gruppide põhiselt ning need viidi sisse 01.02.2012.

Seoses peatse elektrituru avanemisega on Elektrilevi OÜ ajakohastanud strateegilise tegevuskava majandusaastateks 2010/2012 - 2015, mille üheks fookuseks on elektrituru avanemiseks valmistumine ja andmevahetuse tagamine, samuti Elektrilevi OÜ tegevuste lahutamiseks kontserni elektrimüüjast.

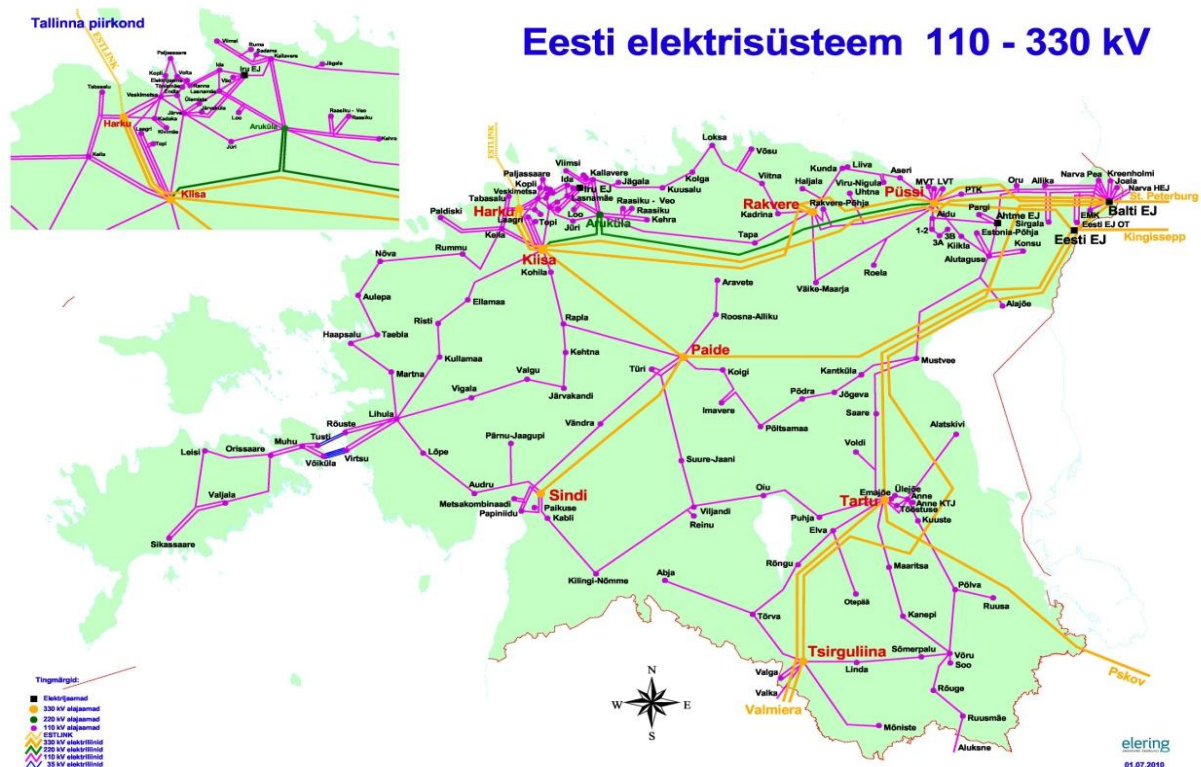
Vastavalt elektrituru- ja avaliku teabe seadusele peavad elektrivõrguettevõtjad pidama veebilehekülge, kus avalikustatakse tarbijatele ja turuoalistele oluline informatsioon nagu võrgutasude suurus, võrgulepingute tüüptingimused, võrguga liitumise tingimused jm oluline info. Alates 2012. aasta maikuust on Elektrilevi OÜ-l oma eraldi veebilehekülg www.elektrilevi.ee.

Konkurentsiamet on seisukohal, et eraldi veebilehekülje loomine ning Eesti Energia kontsernist erineva logo kasutusse võtmine on hea samm jaotusvõrguettevõtja poolt enne turu avanemist, see aitab paremini mõista turu olukorda ja parandab informatsiooni kättesaadavust.

2.1.2 Tehniline funktsioneerimine

Eesti elektrisüsteemi moodustavad elektrijaamad, ülekandevõrgud, jaotusvõrgud ning elektritarbijad. Eesti elektrisüsteem töötab sünkroonselt Venemaa ühendatud energiasüsteemiga (IPS/UPS) ja on ühendatud 330 kV ülekandeliinide kaudu Venemaa ja Lätiga. Alates 2006. aasta lõpust on Eesti ja Soome vahel alalisvooluühendus EstLink 1 võimsusega 350 MW. Alates 2010. aasta aprillist on Eestis Põhjamaade elektribörsi *NPS* Eesti hinnapiirkond. 18.06.2012 avas *NPS* Eesti-Läti piiril uue hinnapiirkonna *NPS ELE*.

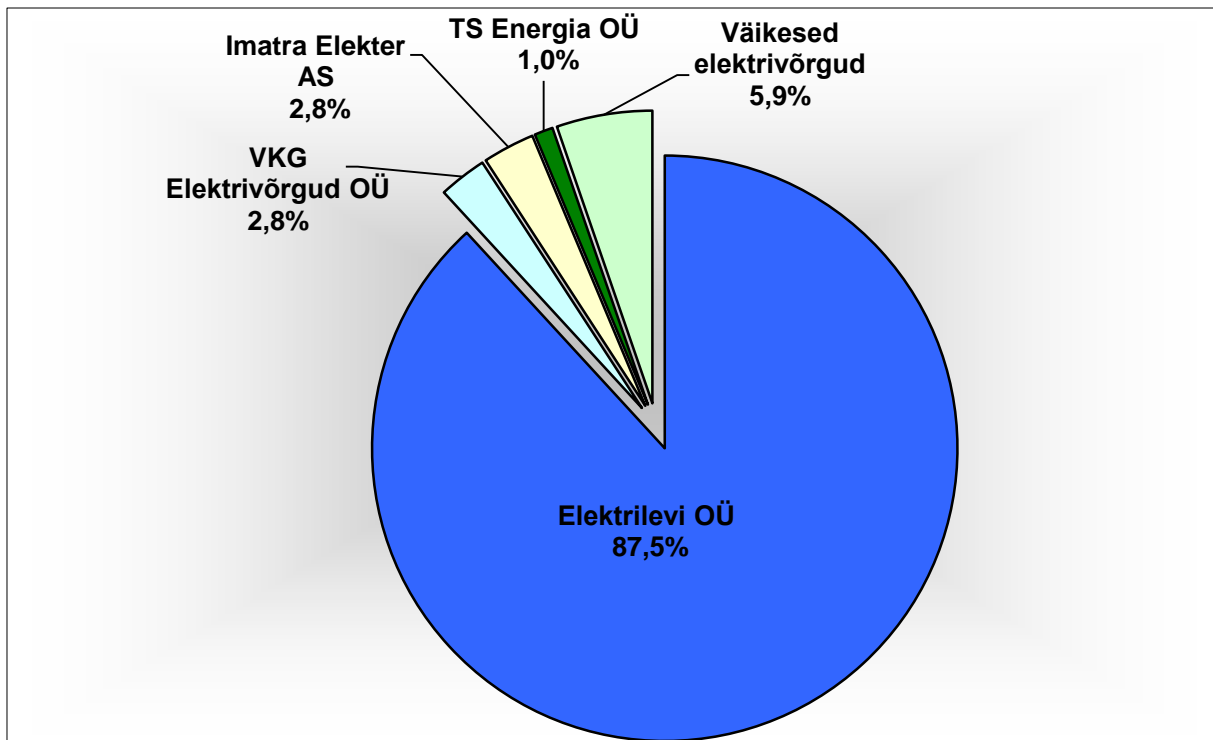
Eestis on üks põhivõrguteenust teostav ettevõtja Elering AS, kes on ka süsteemihaldur ning 36 jaotusvõrguteenust pakkuvat ettevõtjat. Põhivõrguettevõtjale kuuluvaid ülekandeliine (110kV-330kV) on kokku 5226 km, jaotusvõrkudele kuuluvaid madal- ja keskpingeliine kokku 65 500 km. Eesti elektrisüsteemi kaart on toodud joonisel 3.

Joonis 3. Eesti elektrisüsteemi kaart. Allikas: Elering AS

Jaotusvõrkude osas on turg äärmiselt kontsentreeritud. Suurim ettevõtja on Elektrilevi OÜ, kelle müügi maht oli 2011. aastal 6420 GWh ning klientide arv 642 666, ettevõtja turuosa oli müügi mahuga alusel 87,5%. Kaks järgmist jaotusvõrguettevõtjat on enam-vähem ühesuguse müügi mahuga. VKG Elektrivõrgud OÜ kuulub Eesti erakapitalile, ettevõtja müügi maht oli 206 GWh aastas ning klientide arv 34 556, Imatra Elekter AS, müügi mahuga 202 GWh aastas ning klientide arvuga 24 440. Ülejäänud 34 jaotusvõrgu summaarne müügi maht jääb alla 500 GWh aastas. Neist suurimad on TS Energia OÜ, AS Sillamäe SEJ ja AS Loo Elekter. Kõige väiksemate võrkude aastane müügi maht jääb alla 2 GWh.

Elektri jaotusvõrkude jagunemine turuosa alusel on toodud joonisel 4.

Joonis 4. Elektri jaotusvõrkude turuosa müügikoguse alusel 2011. aastal

Bilansiteenused

Elektriturseaduse ning võrgueeskirjaga on detailselt sätestatud bilansivastutuse regulatsioon, mille kohaselt on iga turuosaline vastutav oma bilansi eest. Põhivõrk vastutab kogu süsteemi bilansi eest ning turul võivad tegutseda mitmed bilansihaldurid. Bilansi tasakaalustamiseks ostab või müüb põhivõrk bilansienergiat. Bilansienergia hinna arvutamise meetodika ning bilansilepingu tüüptingimused tuleb kooskõlastada Konkurentsiametiga. Bilansienergia hinnakujundamisel on põhivõrk kohustatud ostma või müüma elektrienergiat võimalikult soodsaima hinnaga. Bilansienergia hinnad on avaldatud Elering AS veebilehel (<http://elering.ee/bilansienergia-osta-ja-muuk/>).

Bilansi selgitamine toimub kauglugemisseadme (*on-line*) abil juhul, kui tarbija elektrilise ühenduse võimuse ületab 63 A. Ülejäänud tarbijate bilansiselgitamiseks kasutatakse tüüpkoormusgraafikuid ehk kodutarbijate puhul ei ole vajalik *on-line* mõõtmise korraldamine.

Vabatarbijad sõlmivad müüjaga avatud tarne lepingu, milles on määratud bilansihaldur, kes on võtnud endale kohustuse hoida vabatarbija bilanssi. Mittevabatarbijate bilansi eest vastutab jaotusvõrguettevõtja. Suurima bilansihaldurina tegutseb Eesti Energia AS, kelle kõrval tegutseb veel neli bilansihaldurit, kelleks on Baltic Energy Services OÜ, Latvenergo Kaubandus OÜ, Nordic Power Management OÜ ja EGL Nordic AS Eesti filiaal. Seoses elektrituruse avamisega 2010. aasta aprillis on olukord konkurentsi mõttes paranenud, turule on tulemas uusi bilansihaldureid ning on selge, et pärast turu täielikku avamist tugevneb ka konkurents selle teenuse osutamisel.

Elektrivarustuse kvaliteet

Elektrivarustuse kvaliteedinõuete aluseks on elektrituruseadus, millest tulenevalt kinnitab elektrivarustuse kvaliteedinõuded majandus- ja kommunikatsiooniminister. Kvaliteedinõuete täitmine on kohustuslik ning nende rikkumise eest on ette nähtud sanktsioonid (väärteomenetlus). Kvaliteedinõuetes on esitatud nõuded teeninduse kvaliteedile ja lubatud rikkete ning plaaniliste katkestuste pikkuse kohta. Konkurentsiameti ülesandeks on kontrollida kvaliteedinõuete täitmist, ettevõtjate arvestust kvaliteedinäitajate kohta ning kvaliteedinõuete rikkumise korral algatada väärteomenetlus. Vastavate kvaliteedinäitajate avalikustamine oma veebileheküljel on kohustuslik kõikidele võrguettevõtjatele.

Teeninduse kvaliteedinõuetes on esitatud tähtajad, mille jooksul peab ettevõtja vastava toimingu teostama. Ettevõtjad peavad esitama Konkurentsiametile andmed, millises ulatuses täideti teeninduse kvaliteedinõudeid. Esitatud informatsiooni alusel saab arvutada millise protsendi ulatuses teenuse kvaliteedinõudeid täideti, samuti saab analüüsida, kas täitmise protsent suureneb või väheneb. Kvaliteedinõuete rikkumise korral on tarbijal õigus esitada Konkurentsiametile kaebus. Konkurentsiametil on õigus algatada iga konkreetse juhtumi korral väärteomenetlus ning määrata ettevõtjale rahatrahvi suuruses kuni 3 200 € iga konkreetse rikkumise kohta. Seega on tegemist võimaliku küllaltki suure sanktsiooniga. Rahatrahvi määramise korral makstakse trahvi summa riigieelarvesse.

Võrguteenuse kvaliteedi alal on reguleeritud nii riketest põhjustatud (mitteplaanilised) kui ka plaanilised katkestused. Katkestuseks ei loeta elektrivarustuse katkemist kuni 3 minutiks. Vastavalt kvaliteedinõuetele on sätestatud tähtajad, mille jooksul tuleb kõrvaldada rikkest põhjustatud katkestused, seejuures on sätestatud eraldi tähtajad suviseks ja talviseks perioodiks (vt tabel 1). 1. jaanuarist 2011 muutusid võrguteenuse kvaliteedinõuded rangemaks st lubatud rikkete katkestuste perioodid lühenesid.

Kui ettevõtjad ei täida vastavaid elektrikatkestuste lubatud tähtaegu, on nad kohustatud maksma tarbijatele kompensatsiooni. Samuti võib Konkurentsiamet algatada iga üksiku katkestuse kohta väärteomenetluse ning määrata rahatrahvi suuruses kuni 3200 €.

Tabel 1. Võrguteenuse kvaliteedi nõuded

	Suvisel perioodil aprill kuni september	Talvisel perioodil oktoober kuni märts
Põhivõrk		
Lubatud rikkeline katkestus	2 tundi */ 120 tundi **	
Lubatud rikkeline katkestus aastas kokku	150 tundi***	
Jaotusvõrk		
Lubatud rikkeline katkestus	12 tundi	16 tundi
Lubatud plaaniline katkestus	10 tundi	8 tundi
Lubatud rikkelised katkestused aastas kokku	70 tundi	
Lubatud plaanilised katkestused aastas kokku	64 tundi	

Märkused: * Elektritoide on tagatud kahe või enama 110 kV trafo või liini kaudu

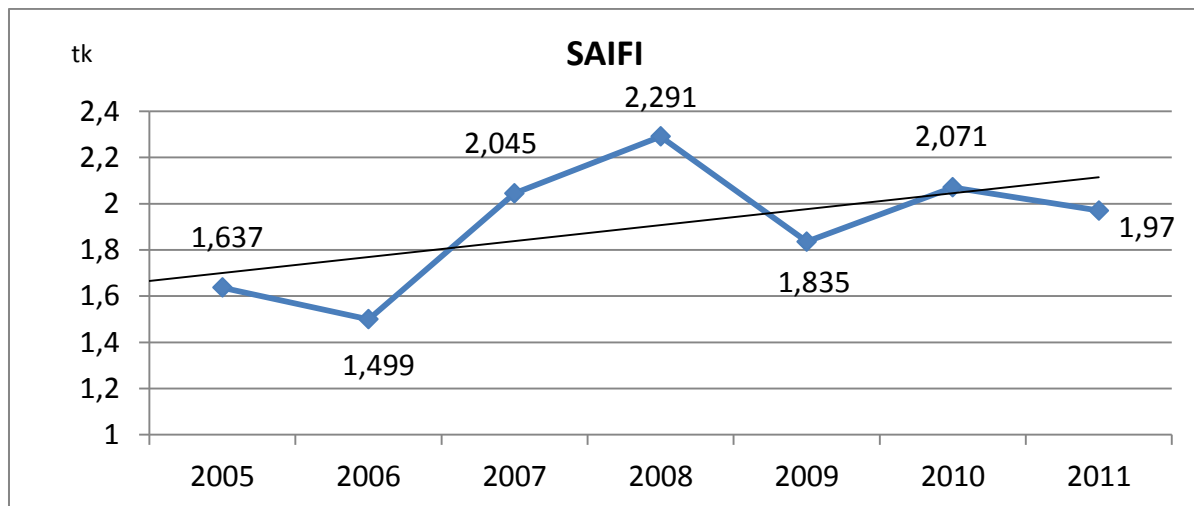
** Elektritoide on tagatud ühe 110 kV trafo või liini kaudu

*** Nõuded alates 01.01.2011

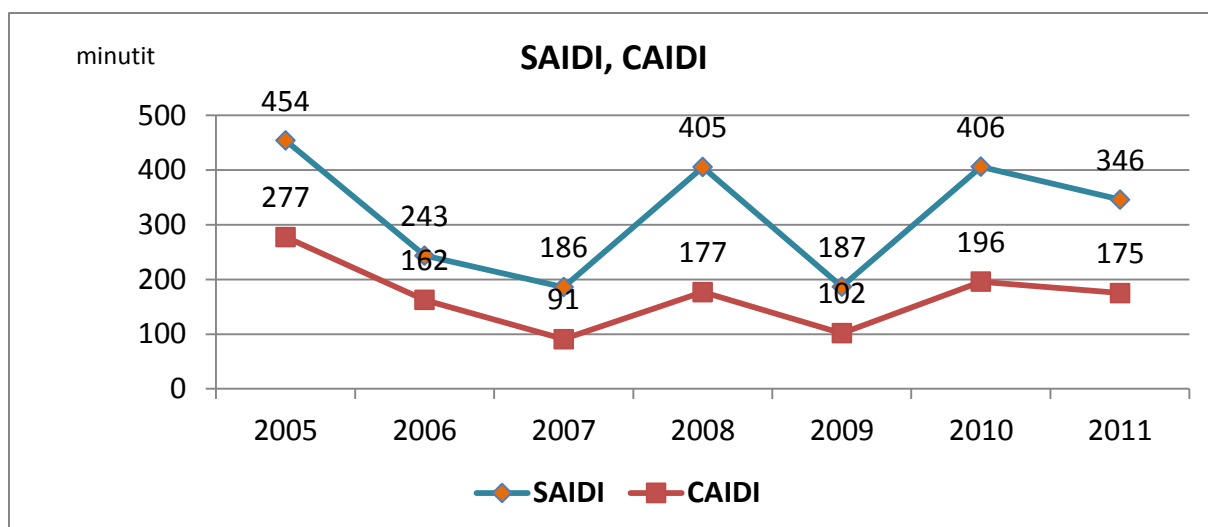
Konkurentsiamet on töötanud välja vastava aruandevormi, mille täitmine ning avalikustamine on ettevõtjatele kohustuslik. Seejuures on ettevõtjad kohustatud avalikustama mitmel korral ning mitmes liitumispunktis ei vastanud võrgukvaliteet kehtestatud nõuetele. Samuti tuleb esitada andmed selle kohta, kui mitmel juhul ei täidetud ettenähtud teeninduse kvaliteedinõudeid. Võrgukvaliteedi indikaatoritest on ettevõtjad kohustatud avalikustama alljärgnevad:

- Riketest põhjustatud katkestuste keskmine sagedus tarbimiskoha kohta aastas (**CI**; **SAIFI**). SAIFI näitab vaadeldava piirkonna keskmistest riketest tingitud katkestuste arvu ühe tarbija kohta aastas.
- Riketest põhjustatud katkestuse keskmine aeg tarbimiskoha kohta aastas (**SAIDI**). SAIDI on peamine võrguteenuse osutamise kvaliteeti kirjeldav näitaja, mis näitab keskmist teenindatava tarbija riketest tingitud katkestuste kogukestust aasta jooksul. SAIDI on agregeeritud näitaja, mis iseloomustab kõige paremini kogu vaadeldava võrgu või selle osa toimimist. Selle vähenemine viitab otseselt töökindluse tõusule.
- Riketest põhjustatud katkestuse keskmine kestus aastas (**CAIDI**). CAIDI on ühe riketest tingitud katkestuse keskmise kestuse mõõt ning iseloomustab keskmist aega tarbija elektritoite taastamiseks. Eesmärgiks on CAIDI vähenemine, kuid see pole otseselt seotud töökindluse tõusuga.
- Plaanitud katkestuste keskmine sagedus tarbimiskoha kohta aastas.
- Plaanitud katkestuse keskmine aeg tarbimiskoha kohta aastas.
- Plaanitud katkestuse keskmine kestus aastas.

Kõik eelpoolnimetatud andmed võrgu kvaliteedi kohta on avalikustatud Konkurentsiameti veebileheküljel. Järgnevalt on joonistel 5 ja 6 summeeritud kõigi Eestis tegutsevate võrguettevõtjate SAIFI, SAIDI ja CAIDI näitajad.

Joonis 5. Riketest põhjustatud katkestuste keskmine sagedus tarbimiskoha kohta aastas

Joonis 6. Riketest põhjustatud katkestuse keskmine aeg tarbimiskoha kohta ja keskmine kestus aastas

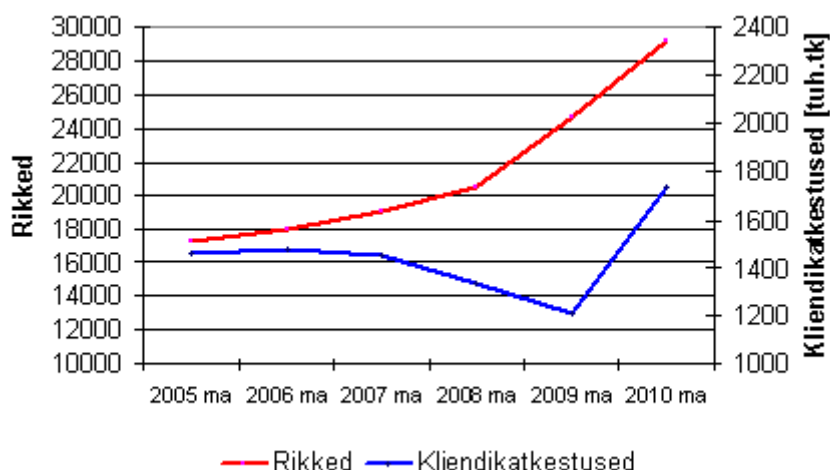
Tabelis 2 on esitatud põhivõrguettevõtja Elering AS ja suurima jaotusvõrguettevõtja Elektrilevi OÜ elektrivarustuse kvaliteedinäitajad 2009., 2010. ja 2011. aasta kohta.

Tabel 2. Elering AS ja Elektrilevi OÜ elektrivarustuse kvaliteet

Varustuskindluse indikaatorid	Ühik	Elering AS			Elektrilevi OÜ		
		2009	2010	2011	2009	2010	2011
Tarbimiskohtade koguarv	tk	247	250	253	633 147	636 762	636 762
Riketest põhjustatud katkestuste summaarne kestus aastas	minut	883	2973	6386	129 203 537	283 935 405	242 094 462
Plaanitud katkestuste summaarne kestus aastas	minut	51344	3336	10 044	98 915 064	82 486 977	70 816 955
Riketest põhjustatud katkestuste keskmine sagedus tarbimiskoha kohta aastas VKN § 5 (2) (CI) (SAIFI)	tk	0,126	0,172	0,257	1,995	2,218	2,126
Riketest põhjustatud katkestuste keskmine aeg tarbimiskoha kohta aastas VKN § 5 (3) (SAIDI)	minut	3,575	12	25	204,066	446	380
Riketest põhjustatud katkestuste keskmine kestus aastas VKN § 5 (4) (CAIDI)	minut	28,484	69	98	102,303	201	179
Plaanitud katkestuste keskmine sagedus tarbimiskoha kohta aastas	tk	0,053	0,04	0,079	0,612	0,533	0,55
Plaanitud katkestuste keskmine aeg tarbimiskoha kohta aastas	minut	207,87	13,3	39,7	156,228	129,5	111,2
Plaanitud katkestuste keskmine kestus aastas	minut	3949,538	333,6	502,2	255,308	255,308	202,3

Eelolevast tabelist ja joonistelt on näha, et peamiselt kvaliteeti iseloomustavate võrgu tehniliste näitajate SAIDI, SAIFI ja CAIDI arvvaartused on kahel viimasel aastal suurenenud. Elektrilevi OÜ hinnangul on põhjuseks asjaolu, et investeeringud võrkude uuendamisse ei ole olnud võrgu vanuselist struktuuri ja rahalisi võimalusi arvestades eelnevatel aastatel piisavad ja liinide ja alajaamade keskmine vanus on järjekindlalt kasvanud. Seetõttu on viimasel aastatel küll kliendikatkestuste arv (kõigi riketega haaratud summaarne klientide arv) ajutiselt vähenenud (vt joonis 7), aga rikete arv on ikkagi iga-aastaselt kasvanud. Kliendikatkestuste arv on vahepeal vähenenud mastivõimsuslülite kasutusele võtmisest tulenevalt, mis annab siiski vaid ühekordse efekti. Mastivõimsuslülid eraldavad rikkis võrguosa ülejäänud võrgust, mille tulemusena on ülejäänud võrgu osas võimalik klientidele elektrivarustust jätkata.

Joonis 7. Rikete ja kliendikatkestuste mahud majandusaastatel 2005-2010

Seoses sooviga parandada võrguteenuse kvaliteeti on Elektrilevi OÜ järgnevateks aastateks suurendanud investeeringute mahtu, mis kajastub ka võrguteenuse hinnas.

Tabelis 3 on esitatud Elering AS poolt 2010. ja 2011. aastal võrkudevaheliste ühenduste loomisele ja remondile kulutatud aeg vastavalt nende poolt esitatud andmetele 30 min täpsusega.

Tabel 3. Elering AS poolt 2010. ja 2011. aastal võrkudevaheliste ühenduste loomisele ja remondile kulutatud aeg

Liin	Katkestuse kestus (tunnid), 2010	Katkestuse kestus (tunnid), 2011
L301 Tartu - Valmiera	6	113
L354 Tsirguliina - Valmiera	41	189
L358 Tartu - Pihkva	87	289
L373 Eesti EJ - Kingissepp	508	763
L374 Balti AJ - Leningradskaja	718	519
L677 Tsirguliina - Valka	510	2638
L683 Ruusmäe - Aluksne	951	375
Kokku	2821	4887
Sh naaberüsteemide tellimusel	1611	4848

2.1.3 Võrgule juurdepääs ja võrguga liitumise tariifid (võrguteenuse hinnaregulatsioon)

Elektriturseadusest lähtuvalt rakendatakse hinnaregulatsiooni ühetaoliselt kõikidele võrguettevõtjatele, olenemata nende suurusest. Eestis oli 2011. aastal 37 jaotusvõrguettevõtjat.

Põhivõrguettevõtja võrguteenuste hinnaregulatsioonis on tulenevalt Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse nr 714/2009 artiklist 13 mõningad erinevused (põhivõrguettevõtjate vaheline hüvitusmehhanism). 23. september 2010 Euroopa Komisjon kinnitas regulatsiooni nr 838/2010, mis sätestab transiidi kompenseerimise põhimõtted. 2011. aasta märtsis allkirjastas Elering AS uuendatud põhivõrguettevõtjate vahelisele kompensatsioonimehhanismi arvestamise kokkuleppele, mida käsitletakse käesolevas peatükis edaspidi.

Vastavalt seadusele kooskõlastab Konkurentsiamet eraldi alljärgnevad võrgutasud ning meetodikad:

- võrguteenuse tasud (edastamise ja püsiühenduse kasutamise tasu);
- võrguettevõtja poolt osutatavad lisateenused (näiteks peakaitsme vahetus või plommimine tarbija juures jt teenused);
- liitumistasu arvutamise meetodika;
- bilansienergia hinnametoodika.

Kooskõlastamisele ei kuulu bilansienergia hind ning tasu elektrienergia transiidi eest, kuid Konkurentsiametil on kohustus kontrollida nimetatud tasude põhjendatust ehk rakendada nn *ex-post* regulatsiooni.

Kuigi määruse nr 714/2009 artikli 14 punkt 2 ja juhend ülekandeteenuse tasude kujundamiseks (*Guidelines on Transmission Tarification*) lubab ka tootjatelt võtta ülekandetasu, ei ole Eestis seda rakendatud ja vastav tasu on olnud senini 0 €/MWh.

Võrgutasud

Võrgutasude kujundamiseks ning kooskõlastamiseks on Konkurentsiamet välja töötanud võrgutasude arvutamise ühtse meetodika. Meetodika on avalikustatud Konkurentsiameti koduleheküljel. Algandmete kogumiseks on välja töötatud ja avaldatud Konkurentsiameti koduleheküljel vastavad tabelid, mis tuleb võrgutasude kooskõlastamiseks täita. Tabelid sisaldavad tehnilisi andmeid, detailset raamatupidamise kasumiaruannet ja bilanssi ning andmeid põhivara kohta. Samuti esitavad ettevõtjad detailse investeeringute plaani ning eraldi iga võrguteenuse müügikogused. Ettevõtte taotluse alusel võib hinnad kooskõlastada valemiga 3-aastaseks regulatsiooniperioodiks, ka on ettevõttel võimalik valida regulatsioonirežiim kus hindade kooskõlastamine toimub vastavalt ettevõtte taotlusele ehk siis ettevõttel on pidev võimalus esitada taotlus võrgutasude kooskõlastamiseks. Tulenevalt eelpooltoodust on ka tabelite täitmine nõutav kas kord kolme aasta jooksul või koos taotluse esitamisega. Vahepealsel perioodil toimub indekseerimine vastavalt meetodikale ja hinnavalemile. Vajadusel on Konkurentsiametil õigus küsida informatsiooni ettevõtjate majandustulemuste ning tehniliste näitajate kohta.

Algandmete esitamise kohustus on sätestatud seadusega, mille alusel on Konkurentsiametil õigus küsida kõiki andmeid, mis on vajalikud nii hindade kooskõlastamiseks kui ka järelevalvemenetluste läbiviimiseks. Samuti on Konkurentsiameti töötajatel õigus igal ajal teostada kohapealset kontrolli ning nõuda andmeid ja dokumentidest koopiaid. Senise praktika kohaselt ei ole ettevõtjad andmete esitamisest keeldunud.

Elektrivõrkude hinnaregulatsioonil on Konkurentsiametil määrav roll regulatsiooni meetodika valikul. Seadus sätestab hinnaregulatsiooni suhtes vaid alljärgnevad printsiibid:

- Võrgutasude suurus peab võimaldama võrguettevõtjal täita õigusaktist ja tegevusloa tingimustest tulenevaid kohustusi ning tagama põhjendatud tulukuse investeeritud kapitalilt;
- Konkurentsiamet töötab välja ja avalikustab võrgutasude arvutamise ühtse metoodika ning lähtub sellest võrguettevõtjate võrgutasude kooskõlastamisel.

Konkurentsiamet on koostanud ja avaldanud oma veebilehel „Elektrienergia võrgutasude arvutamise ühtne metoodika“, „Juhend elektrivõrgu liitumistasu ning tarbimis- või tootmistingimuste muutmise tasu metoodika kooskõlastamiseks“ ja „Juhend kaalutud keskmise kapitali hinna (WACC) leidmiseks“.

Suuremate ettevõtete võrgutasude hinnaregulatsioonil on kasutusel nn pikaajaline THI-x indekseerimine, kus võrgutasud kooskõlastatakse 3-aastaseks perioodiks ning korrigeeritakse igal aastal. Hinnakujunduse aluseks on 3-aastaseks regulatsiooniperioodiks koostatav lubatud müügitulu prognoos.

Reeglina on regulatsiooni perioodiks sätestatud ettevõttele arenduskohustus efektiivsuse tõstmiseks. Eelmise 3-aastase regulatsiooniperioodi (2008 kuni 2010) jooksul vähenesid Elektrilevi OÜ elektrikaod 8%-lt 7%-ni. 2011. aastal alanud 3-aastasel regulatsiooniperioodil on sätestatud eesmärk jõuda aastaks 2017 kadudeni 5,5%. Püsikuludele on sätestatud kokkuhoiu kohustus ehk püsikulud ei tohi tõusta kiiremini kui THI-x. Üldjuhul regulatsiooni praktika käigus on sätestatud kulude kokkuhoiu kohustuseks 1,5%. Seoses jõulise kulude kärpimisega vabaturu tingimustes tegutsevate ettevõtete poolt (tulenevalt majanduslangusest) on ka Konkurentsiamet asunud seisukohale, et uute hinnataotluste esitamisel peaksid ettevõtted järgima analoogset kulude kokkuhoiu poliitikat.

Põhivõrguettevõtja võrguteenuste hinnaregulatsioonis on tulenevalt Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrusest nr 714/2009 mõningad erinevused. Samaselt teistele võrguettevõtjatele peavad põhivõrguettevõtja poolt kehtestatud võrkudele tasud olema läbipaistvad, võtma arvesse võrgu turvalisuse vajadust ning kajastama tegelikke kulusid, niivõrd kui need vastavad efektiivsuse ja võrreldava struktuuriga võrguettevõtja kuludele, ning ei tohi olla diskrimineerivad. Kuna põhivõrguettevõtjatel tekib lisakulu/tulu tulenevalt transiidist on määruses sätestatud, et EL-i riikide põhivõrguettevõtjate vahel moodustatakse nn kompensatsioonifond. (ITC fond). Fondi panustavad kõik põhivõrguettevõtjad ning sellest kompenseeritakse vastavalt transiidis osalevate põhivõrkude kulud. Muuhulgas sätestab määruse artikkel 4 punkt 3, et võrgutasude kehtestamisel võetakse arvesse maksed ja laekumised, mis tulenevad põhivõrguettevõtjate vahelisest ITC fondist. Kuna nimetatud määruse täitmine on Eestile kohustuslik võtab Konkurentsiamet põhivõrguettevõtjale võrgutasude kooskõlastamisel arvesse ka ITC fond kulusid.

ITC fondi kujunemise aluseks on Euroopa Komisjoni 23. september 2010 määrus nr 838/2010, mille kohaselt on põhivõrguettevõtjad loonud mehhanismi fondi hüvitamiseks täielikult riigisisestes põhivõrkudes piiriüleste elektrivoogude ülekandmise tõttu tekkinud energiakaod ning hüvitamiseks piiriüleste elektrivoogude ülekandmiseks vajaliku infrastruktuuri arendamise.

Eelmärgitu rakendamiseks on ITC mehhanismis osalevad põhivõrguettevõtjad sõlminud omavahelise lepingu (*ITC Clearing and Settlement Multi-Year Agreement*), milles on üksikasjalikult reguleeritud ITC fondi põhivõrguettevõtjate poolt makstavate maksete ja

fondist saadavate maksete põhimõtted. Lühidalt võib mehhanismi põhimõtted kokku võtta järgnevalt:

- a) ITC fondi põhivõrguettevõtjate poolt makstav summa võrdub sealt saadava summaga;
- b) Oma riigi turuosaliste ekspordi ning impordi eest maksab vastav põhivõrguettevõtja fondi;
- c) Riiki läbiva transiidi eest makstakse vastavale põhivõrguettevõtjale fondist kompensatsiooni;
- d) Nii saadavate kui makstavate summade arvutamisel võetakse arvesse nii mehhanismi kuuluvate kui ka mittekuuluvate riikide (nt Vene Föderatsioon) vahelisi energiavooge.

ITC fondi arvutused (kui palju tuleb ühel või teisel põhivõrguettevõtjal fondi maksta ja kui palju üks või teine põhivõrguettevõtja fondist saab), mille teostamine võtab aega mitmeid kuid, tehakse Zürichis nn *Data Administrator'ite* poolt. Selleks on loodud keerulised arvutimudelid, milles on modelleeritud kogu Euroopa nn horisontaalne elektrivõrk.

Elektrivõrkude kooskõlastatud võrguteenuse hinnad 2011. aastal on esitatud tabelis 4.

Tabel 4. Elektrivõrkude ülekande- ja jaotusteenuse hinnad 2011. aastal

	Ettevõtjate arv	Keskmise ülekande või jaotusteenuse keskmine hind €/sent/kWh		
		Suur tööstustarbija	Kommerstarbija	Kodutarbija
Põhivõrk	1	0,96		
Jaotusvõrk	37	1,65	3,60	4,80

Märkused:

Vastavalt Eurostat'i definitsioonile on:

-suur tööstustarbija aastane tarbimine 24 GWh, maksimum võimsus 4000 kW;

-kommerstarbija aastane tarbimine 50 000 kWh, maksimum võimsus 50 kW;

-kodutarbija aastane tarbimine 3 500 kWh.

Vastavalt elektrituru- ja avaliku teabe seadusele peavad elektrivõrguettevõtjad pidama veebilehekülge, kus avalikustatakse tarbijatele ja turuoalistele oluline informatsioon nagu võrgutasude suurus, võrgulepingute tüüptingimused, bilansienergia hind, bilansilepingu tüüptingimused, võrguga liitumise tingimused jm oluline info. Võrguteenuse tasud tuleb avalikustada vähemalt 90 päeva enne nende jõustumist, lisaks veebileheküljele tuleb hinnad avalikustada ka vähemalt ühes üleriigilise levikuga päevalehes. Võrguteenuse ja elektrienergia müügi tüüptingimused tuleb avalikustada vähemalt 30 päeva enne nende jõustumist.

Konkurentsiameti hinnangul täidab põhivõrguettevõtja Elering AS avalikustamise osas kõiki seadusega sätestatud tingimusi ning on viimase aasta jooksul asunud avalikustama turuosalistele olulist infot nagu süsteemi tippvõimsus, liinide ülekandevõimsused, plaanilised remondid, võrgukaovõimsus jm olulist infot. Elering AS täidab Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrusega nr 714/2009 sätestatud avalikustamise kohustuste täieulatuslikku täitmist. Veebileheküljel on võimalik saada teavet ka ettevõtja majandustegevuse kohta: majandusaasta aruanded, võrdse kohtlemise tegevuskavad jm.

Võrguga liitumise tasud

Elektrivõrguga liitumine on reguleeritud elektrituruseaduse § 42 lg 2 alusel välja töötatud ja Vabariigi valitsuse määrusega nr 184 kehtestatud Võrgueeskirjaga. Võrgueeskirja 5. peatükk sätestab nõuded kliendi elektripaigaldise võrguettevõtja elektri jaotusvõrguga ühendamiseks. Põhivõrguga liitumiseks tuleb Elering AS-le esitada liitumistaotlus, mille alusel väljastatakse taotlejale 90 päeva jooksul liitumispakkumine.

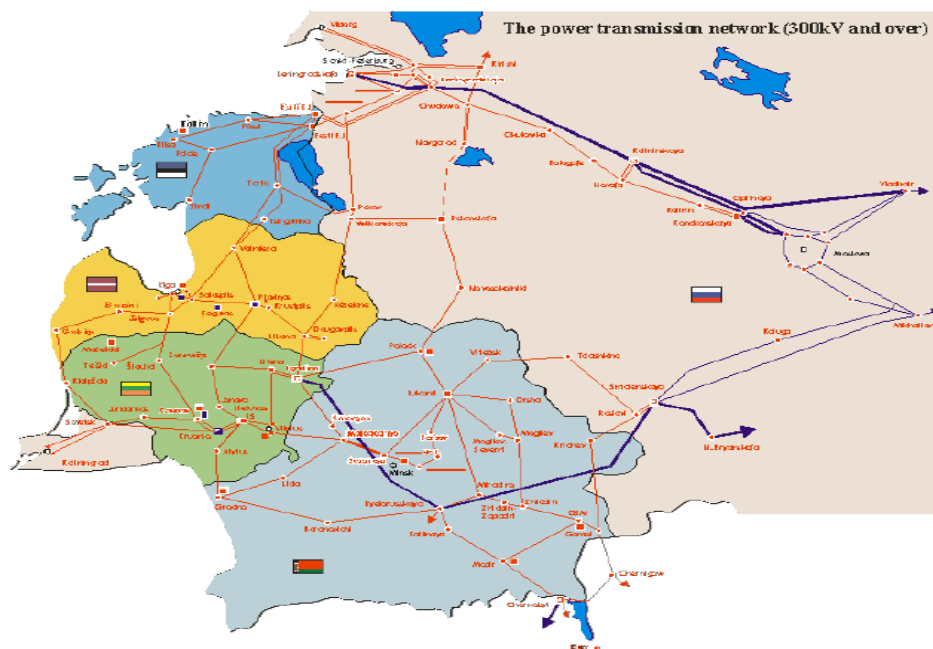
Liitumispakkumine peab sisaldama kliendile kuuluva elektripaigaldise liitumis- või mõõtepunkti asukohta, liitumistasu suurust ja tasu kujunemise kalkulatsiooni, võrguga ühendamise tingimusi ning liitumislepingu muutmise või lõpetamise tingimusi. Juhul kui klient soovib liituda võrguettevõtja võrguga piirkonnas, kus võrguettevõtja võrgus puudub vajalik edastamisvõimsus, ning klient ei aktsepteeri liitumispakkumist koos võrgu ümberehituse või tugevdamise kuludega, teatab võrguettevõtja liitumise võimatusest olemasoleva võrguga kliendile ja Konkurentsiametile 30 päeva jooksul kliendilt liitumistaotluse saamisest arvates. Juhul kui taotluses esitatud andmed on puudulikud või ei vasta nõuetele teatab võrguettevõtja sellest kliendile 10 tööpäeva jooksul liitumistaotluse saamisest ning kliendil on 15 tööpäeva aega arvates võrguettevõtjalt vastava teate saamisest aega viia oma taotlus nõuetega vastavusse.

Liituja elektripaigaldise võrguga ühendamiseks või tarbimis- või tootmistingimuste muutmiseks sõlmib võrguettevõtja liitujaga liitumislepingu.

Põhivõrguga liitumise tasu määratakse kulupõhiselt vastavalt võrgueeskirjas toodud põhimõtetele. Võrguga ühendamise eest võetavat liitumistasu arvutades lähtutakse ühendamiseks tehtud põhjendatud kulutustest. Liitumistasu hulka arvatakse uue tarbimisvõimsuse ühendamiseks või olemasolevate tarbimistingimuste muutmiseks vajalikud ja põhjendatud kulud, sealhulgas uute elektripaigaldiste ehitamise ja olemasolevate elektripaigaldiste ümberehitamise kulud. Siinkohal olgu selgitatud, et jaotusvõrguga liitumise tasu arvutatakse vastavalt Konkurentsiametiga kooskõlastatud liitumistasu arvutamise meetodikale.

2.1.4 Piiriülesed küsimused

Eestil on naaberriikidest ühendused Venemaa, Läti ja Soomega. Eesti elektrisüsteemi kaart on toodud joonistel 3. Balti riikide ja Venemaa loodeosa elektrisüsteemi kaart on toodud joonisel 8. Samas tuleb ära märkida, et Soome kuulub põhjamaade elektrisüsteemi Nordel, mis ei ole sünkroniseeritud SRÜ ja Balti riikide elektrisüsteemide ühendusega IPS/UPS, kuhu kuulub Eesti.

Joonis 8. Balti riikide ja Venemaa loodeosa elektrisüsteemi kaart

Elektrivõrgu läbilaskevõime ekspordiks ja impordiks vahelduvvooluliinide kaudu Eesti-Läti-Pihkva ristlõikel pole alati piisav, olles enamuse ajast piirides 500-900 MW. Juhul kui tootmisvõimsuste puudujääk on kõigis Balti riikides üheaegne, siis võrgu läbilaskevõime impordiks kogu Baltikumi (koos Kaliningradiga) jaoks on piiratud –Vene ja Valgevene elektrisüsteemist kuni 1800 MW ning Soomest kuni 350 MW, summaarselt kuni ca 2100 MW ja seda elektrivõrgu normaalskeemi korral. Olenevalt aga võrgu remontidest ja välisõhu temperatuurist võib läbilaskevõime Balti piirkonda oluliselt väheneda. Võimsused, mida on maksimaalselt võimalik importida ja eksportida, sõltuvad ühelt poolt liinide termilisest läbilaskevõimest ja teiselt poolt režiimiarvutuste käigus välja selgitatud süsteemi stabiilsuse piirist, kumb neist kahest on väiksem, määrab lõpliku piirangu.

2011. aasta andmetel oli Narvast Venemaa-suunalise ühenduse tippvõimsus 584 MW, Lõuna - Eestist Venemaa-suunalise ühenduse tippvõimsus 176 MW ning Läti-suunalise ühenduse tippvõimsus 679 MW.

Alates 2010. aasta oktoobrikuust on EstLink 1 kaabli 350 MW võimsus täielikult elektrituru käsutuses. Otsus andis tugeva ja positiivse signaali elektrituru käivitumisest Balti süsteemides ning selle edasisest integreerimisest Põhjamaade elektriturgudega. Pärast erandi perioodi lõppu hiljemalt 2013. aastal, lülitatakse kaabli maksumus põhivõrkude reguleeritava vara hulka ning EstLink 1 kaotab oma kommertslingi staatuse samas kehtib kolmanda osapoole vaba juurdepääs kogu võimsuse ulatuses juba täna.

Koos Leedu-Rootsi ja Eesti-Soome täiendava ühenduse väljaehitamise integreerub Balti riikide elektrisüsteem Põhjamaade turuga (Nordel). Seejuures on EstLink 2 ühendus kavas käivitada juba 2014. aastal, mille tulemusel kujuneks Eesti ja Soome vahelise ühenduse koguvõimsuseks 1000 MW. Leedu-Rootsi ühenduse (NordBalt) võimsusega 700 MW väljaehitamise tähtjaks on planeeritud 2016. aasta.

Vaba võimsuse määramise reeglid

13. august 2009 kiitis Konkurentsiamet heaks Elering AS (põhivõrguettevõtja) poolt välja töötatud üldise kava kogu edastamisvõimsuse ja võrgu läbilaskepiiri arvutamiseks võrgu elektriliste ja füüsikaliste näitajate põhjal.

Edastamisvõimsus ja võrgu läbilaskepiir ehk ülekandevõimsus leitakse järgmiste etappidena:

1. Bruto ülekandevõimsus (inglise keeles *Total Transfer Capacity* e. TTC) leitakse lähtuvalt võrgu tehnilistest parameetritest, arvestades võrgueeskirjas toodud töökindluse nõuetega. Nimetatud nõuetest on olulisemad nn N-1 ja N-2 kriteeriumid. Nende kohaselt tuleb edastamisvõimsuse arvutamisel arvestada vastavalt ühe või kahe kõige rohkem mõju avaldava elektrisüsteemi elemendi väljalülitumise võimalusega. Seejärel leitakse maksimaalne ülekandevõimsus, mille korral ei ületata liinide termilist läbilaskevõimet ega ohustata süsteemi staatilist ega dünaamilist stabiilsust.

2. Ülekandevõimsuse varu (inglise keeles *Transmission Reliability Margin* e. TRM) leitakse, arvestades ettenägematuid asjaolusid nagu planeerimatud ringvoolud, mõõtesüsteemi mõõtevead ning avariilised süsteemihaldurite vahelised tarded. Varu leidmisel on oluline naabersüsteemide süsteemihalduritel saadav info ning eelnev planeerimise kogemus. Konkreetsed ülekandevõimsuse suurused lepivad eelnevat arvestades kokku igapäevaselt naabersüsteemide süsteemihalduritega.

3. Bruto ülekandevõimsusest lahutatakse ülekandevõimsuse varu, mille tulemusena saadakse neto ülekandevõimsus (inglise keeles *Net Transmission Capacity* e. NTC). Neto ülekandevõimsus on see võimsus, mis antakse turuosaliste käsutusse piiriüleseks energiakaubanduseks.

Vastavalt ülalmainitud põhimõtetele arvutab Elering AS ülekandevõimsused ja kooskõlastab need Läti süsteemihalduriga vastavalt nende vahel allkirjastatud kokkuleppele (*Trading capacity value calculation rules* PVEJK-RES-1110-96). Antud kokkuleppes on sätestatud Eleringi AS ja Läti süsteemihalduri poolt kasutatavad läbilaskevõimsuste arvutamise meetodid.

Süsteemi ülekoormuse lahendamise reeglid

21. aprillil 2010 allkirjastasid Balti elektrisüsteemihaldurid Elering AS, Litgrid ja Augstsprieguma Tīkls AS Memorandumi, millega kinnitati ühised põhimõtted Balti elektrisüsteemide vahelise ülekandevõimsuse jaotamise kohta. Memorandumis toodud põhimõtete väljatöötamisel lähtuti ühisest huvist regionaalse elektrituru arengul, BEMIP projekti tegevusplaanist, Euroopa Liidus vastavatele protseduuridele rakendatud seadusandlikust baasist, ühtse Põhja-Balti elektrituru regiooni arendamise kui lõppeesmärgist, Balti regioonis tekkida võivast defitsiidist pärast Ignalina TEJ sulgemist ning ENTSO-E raames allkirjastatud transiidi kompensatsiooni tagamise mehhanismi lepingus sätestatud põhimõtetest.

Kolmepoolselt lepidi kokku, et riikidevaheliste ülekandevõimsuste jaotamisel hakatakse kasutama kaudse oksjoni põhimõtet, mis tagab tootjatele-müüjatele parimad võimalused kaubanduseks ja tarbijatele alati regiooni parima hinna. Tänapäevani järgitakse põhimõtet, kus Eesti ja Läti vaheliste NPS Eesti hinnapiirkonnas kauplemise tulemusena toimuvatele

tarnetele tagatakse ülekandevõimsus võimsuste optimeerimise mehhanismi kasutades, kus vähemalt 80% kogu ülekandevõimsusest jaotatakse NPS'i kauplemisplatvormi kaudu. Ülejäänud ülekandevõimsused jaotatakse nädalapõhiste nn otseste oksjonite abil, kus etteostetud ülekandevõimsust saab kasutada kaks-päeva-ette planeerimise faasis kauplemiseks. Läti ja Leedu vahelisel ülekandevõimsuse jaotamisel järgitakse võimsuste optimeerimise meetodit, kus haldajaks on Leedu elektibörsi korraldaja Baltpool. Lepiti kokku ka ühiste võimsuse jaotamise koefitsientide kasutuselevõttus, mis on aluseks elektrienergiaga kauplemisel ja ülekandevõimsuse ostmisel.

Tähtis on samuti märkida, et alates 2010. aasta oktoobrikuust on antud päev-ette kauplemisel vabaks jäänud EstLink 1 kaablivõimsus NPS Elbas turule jaotamiseks ja kasutamiseks seal kauplevatele turuosalistele. Läti ja Leedu turuosalistel erinevalt päev-ette turul osalemisest ei ole õigust NPS Elbas turul osalemiseks.

Ülekandevõimsuste jaotamine Eesti - Soome ja Eesti - Läti piiril NPS Eesti hinnapiirkonnas kuni 17.06.2012.

Eesti ja Soome vaheline EstLink 1 kaablivõimsus jaotatakse vastavalt kaudsete (võimsus ja energia) oksjonite (*implicit auction*) meetodit kasutades, mille tulemusena alati elektrienergia liigub piirkondade vahel madalama hinnaga piirkonnast kõrgema hinnaga piirkonda. Eesti ja Läti vahelisest võimsusest 20% jaotatakse nädalapõhise otseste (võimsus) oksjonite (*explicit auction*) meetodit kasutades, kusjuures jaotus toimub kokkuleppel Elering AS ja Augstsprieguma Tikls AS poolt rakendatud oksjonireeglite alusel.

Eesti ja Läti, samuti Eesti ja Venemaa vahelise ülekandevõimsuse jaotamiseks moodustati NPS süsteemis neli nn. pakkumispiirkonda:

- NPS Eesti pakkumispiirkonnas saavad oma pakkumisi teha kõik Eestis tegutsevad turuosalistes
- Läti eksport piirkonda saavad kasutada need Läti ja Leedu turuosalistes, kes soovivad osta NPS Eesti hinnapiirkonnast
- Läti impordi piirkonda saavad kasutada need Läti ja Leedu turuosalistes, kes soovivad müüa NPS Eesti hinnapiirkonnas
- Venemaa impordi piirkonnas saavad oma pakkumisi teha need, kes soovivad importida elektribörsile elektrienergiat Venemaal.

NPS Eesti hinnapiirkonnas toimus hinna arvutus vastavalt NPS reeglitele, kusjuures arvesse võetakse kõigis neljas pakkumispiirkonnas tehtud ja kinnitatud pakkumised.

Ülekandevõimsuste jaotamine Eesti - Soome ja Eesti - Läti piiril NPS Eesti hinnapiirkonnas alates 18.06.2012 (alates 18. juunist toimub uus ülekandevõimsuste jaotamine Eesti - Läti piiril).

1. aprillist loodi Põhjamaade elektribörsi NPS poolt Eestis uus NPS Eesti hinnapiirkond. NPS jaotab vastavalt oma reeglitele nii EstLink 1 kaabliomanike poolt Elering AS-le ja Fingrid OÜ-le renditud kaablivõimsust, kui ka osaliselt Eesti ja Läti vahel olevat ülekandevõimsust.

Eesti ja Soome vaheline Estlink1 kaablivõimsus jaotatakse vastavalt kaudsete (võimsus ja energia) oksjonite (*implicit auction*) meetodit kasutades, mille tulemusena alati elektrienergia liigub piirkondade vahel madalama hinnaga piirkonnast kõrgema hinnaga piirkonda. Eesti ja

Läti vaheline *NPS*-ile jaotamiseks antav ülekandevõimsus jaotatakse võimsuste optimeerimise meetodit kasutades, seda seetõttu, et Lätis ei ole veel avatud *NPS* hinnapiirkonda ja *implicit auction*'i meetodit kasutada ei saa.

Eesti ja Läti, samuti Eesti ja Venemaa vahelise ülekandevõimsuse jaotamiseks moodustati *NPS* Sesam süsteemis järgmised pakkumispirkonnad:

- Eesti pakkumispirkonnas saavad oma pakkumisi teha kõik Eestis tegutsevad turuosalised.
- ELE piirkonda saavad kasutada need Läti ja Leedu turuosalised, kellel on *NPS*-iga sõlmitud Eesti - Läti piiril kauplemise leping.
- Vene impordi piirkonnas saavad oma pakkumisi teha need, kes soovivad importida elektribörsile elektrienergiat Venemaalt.

NPS Eesti hinnapiirkonnas toimub hinnaarvutus vastavalt *NPS* reeglitele, kusjuures arvesse võetakse Eesti ja Vene import pakkumispirkondades tehtud ja kinnitatud pakkumised.

ELE hinnapiirkonnas toimub hinnaarvutus vastavalt *NPS* reeglitele, kusjuures arvesse võetakse ELE pakkumispirkonda tehtud ja kinnitatud pakkumised.

Ülekandevõimsuse alase teabe esitamine ja läbipaistvuse tagamine vastavalt EÜ määrusele nr 714/2009 ja selle I lisale.

Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrusest nr 714/2009 ja selle I lisaga riiklike võrkude vaheliste ühenduste olemasoleva edastamisvõimsuse juhtimise ja jaotamise suunised (edaspidi Suunised), kehtestatakse piiriülest elektrikaubandust käsitlevad õiglased eeskirjad võttes arvesse siseriiklikke ja piirkondlike turgude eripära.

Suuniste kohaselt on põhivõrguettevõtja kohustatud avalikustama turuosalistele kõik andmed, mis on vajalikud turu efektiivsemaks toimimiseks. Kuna Eesti elektrisüsteem on väike, siis turuareng ja suurema konkurentsi loomine toimub üksnes koostöös naaberriikide ja teiste põhivõrguettevõtjatega. Tihe koostöö teiste Euroopa põhivõrguettevõtjatega on vajalik selleks, et luua võimalused tõhusa ja läbipaistva turu tekkimiseks kogu regioonis ühtsete põhimõtete alusel ja harmoniseerida turu toimimise mehhanismid.

Vastavalt määruse nr 714/2009 artiklile 15 „Teabe esitamine“ ja Suuniste punktile 5 „Läbipaistvus“ on põhivõrk avaldanud oma kodulehel (<http://www.elering.ee>) vaba võimsuse jagamise reeglid ja Vabariigi Valituse määruses „Võrgueeskiri“, millega sätestatakse ohutus-, talitluse ja planeerimismõõtmised, turvareeglid ning võrgu kättesaadavuse, kasutamise ja võrgule juurdepääsuga seotud andmed. Samuti on kodulehel avaldatud info kasutusel oleva edastamisvõimsuse, kasutatud üldvõimsuse, nõudluse ja tootmise kohta, esitades tegelikud andmed ja prognoosid vastavalt Suunistele kas aasta, kuu, nädala ja/või päeva kaupa. Lisaks eeltoodule avaldab põhivõrguettevõtja oma kodulehel Eesti elektrisüsteemis paiknevate nimivõimsusega üle 100 MW tootmisüksuste planeeritud ja avariilised katkestused ja Eesti elektrisüsteemi tootmisvõimsuste piisavuse aruande, milles muuhulgas käsitletakse infrastruktuuri pikaajalist arengut.

2011. aastal valmis Elering AS-l uus veebilehekülg, mis suurendab senisest veel enam Eesti elektrituru läbipaistvust. Uuel veebilehel on olulist tähelepanu pööranud Eesti elektrisüsteemi iseloomustavate näitajate lihtsale esitlemisele ning info hõlpsale leitavusele. Veebileheküljel on eraldi loodud andmete avalikustamise rakendus (*Dashboard*), kus informatsioon on

visuaalselt jälgitav ning hõlpsasti allalaetav. Informatsioon avalikustatakse turuosalistele üheaegselt, läbipaistvalt, kasutajasõbralikult ja kergesti allalaetavas vormis.

Samuti toimus Põhjamaade (Soome, Taani, Rootsi ja Norra) ja Eesti ühise veebikaardi avamine, kus on võimalik jälgida reaajas nende riikide elektrisüsteeme: tarbimine, tootmine (kütuste lõikes) ning elektribörsi hinnad ja võimsusvood (<http://elering.ee/pohjamaad-reaajas/>).

Eesti ja Läti piirile on loodud *capacity allocation system*, mida opereerib NPS. Tänu sellele on Läti ja Leedu turuosalistel võimalik esitada ostu- ja müügipakkumisi Eesti hinnapiirkonda. Kuni detsembrikuuni ei olnud aga avalikustatud informatsiooni, kui suures osas ja mis suunas kaubeldakse Eesti-Läti piiril, mis oli aga oluline informatsioon turuosaliste jaoks, kuna sellel on mõju Eesti hinnapiirkonna hinna kujunemisele. NPS alustas nende andmete avalikustamist detsembrist, mis on andnud olulise lisainformatsiooni Eesti hinnapiirkonda mõjutavate tegurite kohta.

Ülekoormusest saadava tulu kasutamise kohta perioodil 01.07.2011 kuni 30.06.2012 teabe esitamine vastavalt EÜ määrusele nr 714/2009 ja selle I lisale.

Ülekoormuse tulu Ülekandevõimsuse oksjonist perioodil 01.07.2011 kuni 30.06.2012 oli kokku 482 138,00 eurot, millest vastavalt Läti põhivõrguettevõtja Augstsprieguma Tikls AS-i ja Elering AS-i vahel 26.augustil 2010 allkirjastatud *Agreement on Auctions on the Border Estonia-Latvia April-December 2010* lepingule jaotatakse tulu kahe põhivõrguettevõtte vahel 50% ja 50%. Elering AS-i tulu ülekandevõimsuse oksjonist kokku moodustas perioodil 01.07.2011 kuni 30.06.2012 kokku 241 069,00 eurot.

2012. aasta 18. juunil avas NPS Eesti-Läti piiril uue hinnapiirkonna NPS ELE. Ülekoormuse tulu, mis Eesti ja Läti põhivõrguettevõtjad Elering AS ja Augstsprieguma Tikls AS teenisid perioodil 18.juuni 2012 kuni 30.juuni 2012 oli kokku 598 868,10 eurot. Vastavalt Elering AS, Augstsprieguma Tikls AS ja NPS-i vahel sõlmitud *Service Agreement on Division of Estonian-Latvian Border Congestion Income* ja Elering AS ning Augstsprieguma Tikls'i vahel sõlmitud *Agreement on Division of Estonian-Latvian Border Congestion Income* lepingutele jaotatakse tulu kahe vastava põhivõrguettevõtte vahel 50% ja 50%. Eleringi tulu NPS Eesti ja ELE hinnapiirkondade vahelisest ülekoormusest moodustas perioodil 18.06.2012 kuni 30.06.2012 kokku 299 434,05 eurot. Elering AS teenis perioodil 01.07.2011 kuni 30.06.2012 kokku 540 503,05 eurot ülekoormuse tulu.

Vastavalt Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse (EÜ) nr 714/2009 artikkel 16 punkt 6 alusel kasutatakse võrkudevahelise ühenduse jaotamisest saadud tulusid järgmistel eesmärkidel:

- jaotatud võimsuse tegeliku kättesaadavuse tagamiseks ja/või
- ühendusvõimsuste säilitamiseks või suurendamiseks võrguinvesteeringute kaudu, eelkõige uute võrkudevaheliste ühenduste kaudu või
- juhul, kui eelmise kahe eesmärgi jaoks ei ole võimalik otstarbekalt tulu kasutada, siis regulaatori loal on lubatud arvestada nimetatud tulusid võrgutasude arvutamisel.

Elering AS kasutab antud perioodil ülekoormusest saadud tulu esimesel eesmärgil st vastukaubanduse kulu vähendamiseks. Vastukaubanduse peale kulus antud perioodil 736 968,56 eurot, mistõttu kasutatakse kogu ülekoormusest saadud tulu vastukaubanduse kulude katteks.

2.1.5 Konkurentsiameti ülesanded seoses elektrituruga

06.06.2012. aastal Riigikogu poolt vastu võetud „Elektrituruseaduse ja sellega seonduvate teiste seaduste muutmise seadus“ järgi anti kõik direktiiviga 2009/72/EÜ poolt kehtestatud reguleeriva asutuse ja pädeva asutuse õigused ja kohustused Konkurentsiametile. Konkurentsiamet täidab järgmisi ülesandeid:

- Hindab põhivõrguettevõtja vastavust elektrituruseaduses sätestatud nõuetele seoses põhivõrguettevõtja juhtimisega, järgides Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 714/2009, mis käsitleb piiriüleses elektrikaubanduses võrkudele juurdepääsu tingimusi.
- Kontrollib põhivõrguettevõtja vastavust elektrituruseaduses sätestatud nõuetele seoses põhivõrguettevõtja juhtimisega.
- Kooskõlastab võrguettevõtja või tema nimetatud müüja üldteenuse tüüptingimused.
- Kontrollib elektrituruseaduses nimetatud päritolutunnistuste väljaandmist, üleandmist ja kehtivust.
- Kontrollib jaotusvõrguettevõtja vastavust elektrituruseaduses sätestatud nõuetele seoses jaotusvõrguettevõtja juhtimisega.
- Kontrollib, kas avatud tarne raames müüdava elektrienergia hind on põhjendatud;
- Kontrollib elektrituruseaduse alusel makstavate toetuste haldamiseks põhivõrguettevõtja tehtavate kulutuste põhjendatust.
- Kontrollib müüja poolt tarbijale esitatud elektrituruseaduses nimetatud andmeid (arvega esitatavad andmed).
- Kontrollib, kas üldteenuse korras müüdava elektrienergia hind on kooskõlas elektrituruseaduses sätestatuga;
- Kooskõlastab elektrituruseaduses nimetatud süsteemi tunnisisese reguleerimise põhimõtted, piiriüleste võimsuste jaotuskava ning ülekoormuse juhtimise põhimõtted, lähtudes Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusest (EÜ) nr 714/2009.
- Kontrollib Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EÜ) nr 714/2009 sätestatud tingimuste täitmist.
- Jälgib tootmisvõimsustesse investeerimist ning varustuskindlust arvestades teeb süsteemihaldurile vajaduse järgi kohustuseks korraldada elektrituruseaduses nimetatud konkurss.
- Annab elektrituruseaduses nimetatud süsteemihalduri koostatud aruandele hinnangu oma aastaaruandes, arvestades seda, kas süsteemihalduri aruanne on kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 714/2009 artikli 8 lõike 3 punktis b nimetatud ühenduseülese võrgu arengukavaga, ning vajaduse korral annab soovitusi süsteemihalduri investeerimiskava muutmiseks.
- Jälgib Euroopa Liidu liikmesriikide ja kolmandate riikide põhivõrguettevõtjate vahelist tehnilist koostööd.
- Teeb koostööd teiste liikmesriikide asjaomaste asutustega piirkonna elektrituru andmevahetusplatvormide ühitamiseks.
- Jälgib turu avamise ja konkurentsi taset, sealhulgas elektribörsi ja kodutarbijatele määratud hindu.
- Jälgib aega, mis põhi- ja jaotusvõrguettevõtjatel kulub ühenduste rajamiseks ning remonditöödeks.
- Avaldab vähemalt kord aastas soovitusi kodutarbijatele müüdava elektrienergia hinnakujunduse kohta.
- Täidab muid temale elektrituruseadusega, Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EÜ) nr 714/2009 ja muude õigusaktidega pandud ülesandeid.

- Teeb koostööd Euroopa Liidu energeetikasektorit reguleerivate asutuste koostööametiga (edaspidi koostööamet) ning teiste liikmesriikide reguleerivate asutustega.
- Esitab Euroopa Komisjonile aruande, mis käsitleb turgu valitsevaid elektriettevõtjaid ning turu hõivamist ja konkurentsi muul viisil kahjustavat käitumist. Aruandes vaadeldakse ka omandisuhete muudatusi, konkurentsi edendamise abinõusid ning üldteenuse osutamise kohustuse täitmiseks võetud meetmete võimalikku mõju riigisisesele ja rahvusvahelisele konkurentsile.
- Teeb koostööd ning vahetab elektrituruseadusega ettenähtud ülesannete täitmiseks vajalikku teavet Euroopa Liidu liikmesriikide reguleerivate asutustega ja koostööametiga, et:
  - 1) võimaldada võrgu optimaalset haldamist;
  - 2) edendada ühise elektribörsi loomist;
  - 3) optimeerida piiriüleste võimsuste jaotamist;
  - 4) saavutada võrkude vastastikusel ühendamisel võimsuse selline tase, mis võimaldab arendada konkurentsi ja parandada varustuskindlust, vältides turuosaliste ebavõrdset kohtlemist;
  - 5) koordineerida võrgueeskirjade väljatöötamist;
  - 6) koordineerida ülekoormuse juhtimise nõuete väljatöötamist.

Konkurentsiametil on kohustus teostada üldist järelevalvet elektrituruseaduse täitmise üle ning rikkumise korral koostada ettekirjutus. Ka võib turuosaline (tarbija või ettevõtja) esitada kaebuse teise turuosalise tegevuse või tegevusetuse peale, mille Konkurentsiamet peab oma otsusega lahendama. Nii ettekirjutus kui ka otsus on haldusaktid, mille peale võib esitada kaebuse halduskohtule, kellel on õigus Konkurentsiameti otsus või ettekirjutus kehtetuks tunnistada.

Konkurentsiameti ja energiaturu regulaatori ühendamiseiga 2008. aastal sai amet laialdasemad õigused turu jälgimiseks ning vajadusel reguleerimiseks. Nimelt on ametil õigused ja kohustused turu jälgimiseks nii energiaturu eriseaduste (elektrituru- ja maagaasiseadus) kui ka konkurentsiseaduse alusel. Juhul kui turgu valitseva seisundi kuritarvitamist või muid konkurentsialaseid rikkumisi ei saa lahendada eriseaduste (elektrituru- ja maagaasiseadus) alustel on võimalik menetleda neid konkurentsiseaduse alusel.

Vastavalt konkurentsiseadusele võib teha ettekirjutuse või alustada väärteomenetlus (maksimaalne trahv 32 000 eurot) kui turgu valitsevat -või olulist vahendit omav ettevõtja kuritarvitab oma seisundit. Korduval rikkumisel on õigus alustada kriminaalmenetlus.

2.1.6 Vaidluste lahendamine

Direktiivi 2009/72/EÜ artikkel 37 lõige 11 sätestab, et mis tahes isikul, kellel on põhi- või jaotusvõrguettevõtja suhtes kaebusi seoses käesolevast direktiivist kõnealusele võrguettevõtjale tulenevate kohustustega, on õigus esitada kaebus reguleerivale asutusele, kes tegutseb vaidlusi lahendava asutusena ja teeb otsuse kahe kuu jooksul alates kaebuse kättesaamisest. Seda tähtaega võib pikendada kahe kuu võrra, kui reguleeriv asutus nõuab täiendavat teavet. Seda pikendatud ajavahemikku võib pikendada kaebuse esitaja nõusolekul. Reguleeriva asutuse otsus on siduv, välja arvatud edasikaebamise tõttu tühistamise korral või kuni selleni.

Lähtudes järelevalveasutuse seisukohast võib Eesti seadusandliku baasi pidada heaks, mis annab Konkurentsiametile piisavalt võimalusi tururegulatsiooni teostamiseks.

Konkurentsiametil on õigus saada turuosalistelt ning riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustelt andmeid ning siseneda kohapealseks kontrollimiseks turuosalise territooriumile, ruumidesse ja rajatistesse, tutvuda seal järelevalve teostamiseks vajalike dokumentide, muu teabe ja asjaoludega ning teha väljavõtteid, ärakirju ja koopiaid. Samuti on õigus kontrollida turgu valitseva tootja või müüja rakendatavat hinnakujundust. Regulaatoril on õigus sätestada tegevusloa tingimuste kaudu ettevõtjale arenduskohustus. Näiteks on õigus sätestada elektrivõrku investeerimiskohustus, kui ettevõtja senine tegevus ei ole taganud tarbijatele nõuetekohase elektrivarustuse.

Kõikidel turuosalistel, nii ettevõtjal kui ka tarbijatel on õigus pöörduda Konkurentsiameti kui kohtuvälise kaebuste lahendaja poole. Turuosalise tegevuse või tegevusetuse peale, mis on vastuolus elektrituruseaduse või selle alusel kehtestatud õigusaktidega, võib teine turuosaline esitada kirjaliku kaebuse Konkurentsiametile, kes vaatab kaebuse läbi ja teeb selle kohta otsuse kaebuse saamisest alates 30 päeva jooksul. Kui Konkurentsiamet taotleb kaebuse lahendamiseks vajalikku teavet, siis võib kaebuse lahendamise pikendada kuni 60 päevani. Turuosalistel on õigus vaidlustada Konkurentsiameti otsus halduskohtus 30 päeva jooksul alates selle kättesaamisest.

Energiasektoris olid vaidlused peamiselt järgmistel teemadel – võrguettevõtja poolt võrguühenduse katkestamine, ebaseaduslikult tarbitud elektrienergia ja võrguteenuse tuvastamine (sellest tulenevalt tarbijatele esitatud arvete kontroll), tüüptingimuste rakendamine ning liitumistasude kontroll. 2011. aastal esitati Konkurentsiametile 10 kaebust seoses elektriettevõtjate tegevusega. Üks kaebus oli esitatud põhivõrguettevõtja tegevuse peale sooviga liituda põhivõrguettevõtjaga. Kaebuse menetlemine lõppes kaebuse tagasivõtmisega. Järelepärimisi ja päringuid seoses elektriettevõtjate tegevusega esitati Konkurentsiametile 48.

Kohtupraktika kokkuvõttena võib märkida, et 2011. aasta kohtuvaidlused tarbijakaebuste lahendamise kontekstis olid Konkurentsiametile edukad (kohtuvaidlusi seonduvalt tarbijate kaebustega oli 7). Kõigis vaidlustes nõustus kohus Konkurentsiameti seisukohtadega neid ümber lükkamata. Olulisema märksõnana võib siinkohal välja tuua selle, et jätkuvalt sai kinnitust Konkurentsiameti seisukoht, et kuigi üldjuhul ei pea näiteks korteriühistud, kortermajades haldusteenuseid pakkuvad isikud jne ennast võrguettevõtjaks elektrituruseaduse kontekstis, siis Konkurentsiamet ja kohus on selgel veendumusel, et vaatamata asjaolule, et nimetatud isikud ei ole tegevusluba omavad võrguettevõtjad elektrituruseaduse kontekstis peavad nimetatud isikud, siiski täpselt ja üheselt järgima elektrituruseaduse §-s 90 sätestatud regulatsiooni, kui nad soovivad katkestada mõne korteri suhtes võrguühenduse näiteks võlgnevuse tõttu elektrienergia eest vms.

2.2. Konkurentsi edendamine elektriturul

2.2.1 Hulgituru kirjeldus

Eesti elektriturgu iseloomustab eelkõige üleminekuperiood turu avamiseks aastani 2013 ning kõrge kontsentreeritus. Aastal 2010 oli elektriturv avatud 28,4% ja 2011.aastal 33,2% ulatuses. Avatud turul tegutses kokku 201 vabatarbijat, kes ostsid elektrienergiat kas kahepoolsete lepingute alusel või elektribörsilt. 2010. aasta aprillis alustas Eestis tegevust elektribörs. 2011. aastal tegutses turul aktiivselt neli sõltumatut elektrienergia müüjat. 01. jaanuaril 2013 avaneb elektriturv kõigile ehk kõik elektritarbijad võivad endale valida sobiva elektrimüüja.

01. aprillil 2010 toimus turu avamisel oluline etapp, mille kohaselt ei saa vabatarbijad osta elektrit enam reguleeritud hinnaga, vaid on kohustatud ostma seda vabalt turult. See on oluline samm konkurentsi tekkimiseks hulgiturul. Samas vastavalt turu korraldusele võib kuni turu täieliku avamiseni 01. jaanuar 2013 mittevabatarbija osta elektrienergiat, vaid teda teenindavalt võrguettevõtjalt või tema poolt nimetatud müüjalt. Võrguettevõtjad omakorda peavad ostma elektrienergiat kadude kompenseerimiseks või edasimüügiks mittevabatarbijatele, mis on toodetud kas AS-s Narva Elektri jaamad, koostootmise protsessis, taastuvatest energiaallikatest või väiketootja (alla 10 MW) poolt. Sisuliselt vastab enamus Eesti elektrienergia tootjatest eelpoolnimetatud tingimusele ning on AS-ga Narva Elektri jaamad võrdsetes tingimustes. Võrguettevõtjatel on kadude korvamiseks õigus osta elektrit reguleeritud hinnaga, mida on ka võrguettevõtted teinud, kuna käesoleval hetkel on reguleeritud hind vabaturu hinnast soodsam. Sisuline konkurents võrgukadudeks ostetava elektri osas hakkab toimima turu täielikul avanemisel 2013, kui lõpeb elektri tootmise ja müügi hinna regulatsioon ning teiste seas ka kõik võrguettevõtted hakkavad ostma elektrit vabaturu tingimustes.

Elektritootjate ja hulgi kauplejate tegevuse adekvaatseks hindamiseks on otstarbekas hinnata nende turuosa regionaalsel hulgiturul koostöös teiste Balti riikide elektrituru regulaatoritega. EstLink 1-ga on Balti riikide elektrisüsteem integreeritud Soomega. Lätis-Leedus on elektriturv avatud ning plaanitava EstLink 2-ga integreerub Eesti ja kogu Balti süsteem üha enam Põhjamaade Elektribörsi NPS-ga.

2011. aastal toodeti elektrienergiat 11 667 GWh, võrreldes 2010. aastaga elektritootmine pisut langes 0,6%. Võrgukaod moodustasid 949 GWh. Eestisse imporditi 2011. aastal 1 690 GWh, import suurenes 53,6 % võrreldes 2010. aastaga. Elektrienergiat tarbiti 2011. aastal 7 155 GWh, tarbimine langes 3,7 %. Eestisse eksporditi elektrit 2011. aastal 5 252 GWh, mis on üle 20% enam kui 2010. aastal.

Tabel 5. Elektrienergia bilanss, GWh. Allikas: Statistikaamet

Elektrienergia bilanss, GWh	2010	2011	Muutus, %
Netootmine *	11 732	11 667	0,6
Import	1 100	1 690	53,6
Tarbimine	7 431	7 155	3,7
Kadu	1 047	949	9,4
Ekspord	4 354	5 252	20,6

Märkus: * v.a elektri jaamade omatarve.

2011. aastal imporditi kokku 1,63 TWh, mis oli 22 % rohkem võrreldes 2010. aastaga. Kõige rohkem imporditi Lätist 0,75 TWh, siis Soomest 0,50 TWh ja Leedust 0,37 TWh. Suurim muutus toimus Soomest imporditava elektriga, kus imporditav kogus suurenes üle 90%. 2011. aastal eksporditi kokku 5,17 TWh, mis on ligi 11 % võrra enam kui 2010. aastal. 2011. aastal eksporditi Lätti 2,01 TWh, Soome 1,70 TWh ja Leetu 1,46 TWh. Suur ekspordimaht on kasvatanud ka võrgukadude mahtu.

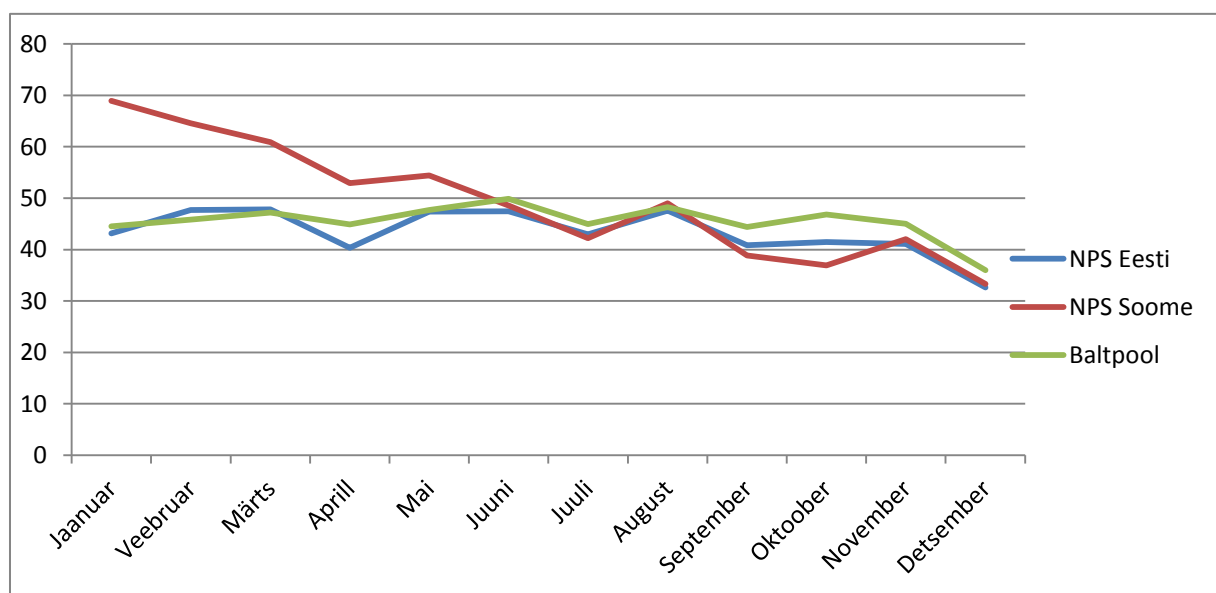
Tabel 6. Piiriülene elektrikaubandus, TWh

	2010	2011	Muutus, %
Import kokku	1,34	1,63	21,6
sh Lätist	0,72	0,75	4,2
sh Leedust	0,36	0,37	2,8
sh Soomest	0,26	0,50	92,3
Ekspord kokku	4,66	5,17	10,9
sh Lätisse	1,50	2,01	34,0
sh Leedusse	1,17	1,46	24,8
sh Soome	1,99	1,70	14,6

Allikas: Elering AS

Joonisel 9 on toodud hinnavõrdlus *NPS* Eesti, *NPS* Soome ja Leedu elektribörsi *Baltpool* kuu keskmiste hindade vahel. Hinnarinevuste põhjusteks on Eesti tootjate suur eksportvõime, elektrienergia defitsiit Lätis ja Leedus, Põhjamaade hüdroreservuaaride täituvus, ülekoormused Eesti–Läti piiril ja EstLink 1 rikked. Kuigi *NPS* Eesti ja Leedu elektribörsi *Baltpool* hinnad on suhteliselt sarnased.

NPS Eesti, *NPS* Soome ja *Baltpool*-i hinnad olid 2011. aastal langustrendis, mis tulenes pisut kõrgemast välistemperatuurist ja headest hüdroreservuaaride kogustest Põhjamaades. Kuigi *NPS* Eesti piirkonna hind on olnud mõnevõrra madalam aprilli- ja maikuus, siis börsihinnale avaldas tugevat mõju Lätis alanud suurvesi, mis suurendas Läti hüdroenergia tootmist

Joonis 9. *NPS* Eesti, *NPS* Soome ja *Baltpool* keskmiste hindade hinnavõrdlus kuude kaupa.
Allikas: Nord Pool Spot

NPS Eesti hinnapiirkonna keskmine hind oli 2011. aastal 43,35 €/MWh, mis oli madalam 2010 hinnast peaaegu 7 %. Samamoodi langesid ka hinnad *NPS* Soome hinnapiirkonnas ja *Baltpool*-is. Peamiselt mõjutas elektrienergia Põhjamaade hea hüdroreservuaaride täituvus ja küllaltki soojad ilmad 2011. aasta lõpul. *NPS* Eesti piirkonnas kujunes kõrgemaiks tunnihinnaks 90,96 €/MWh, samas kui 2010. aastal kujunes kõrgemaks tunnihinnaks 2000 €/MWh ja madalamaks hinnaks kujunes 1,60 €/MWh. Hindade volatiilsus elektribörsil on väga suur, *NPS* Eesti piirkonna hinda peamiselt mõjutas tarbimise erinevus suve- ja talvekuudel ja Eesti-Läti ülekandevõimsuste puudujääk, kuna Läti ja Leedu on peamiselt suvekuudel elektri defitsiidis.

24. augustil 2010 esines *NPS* Eesti hinnapiirkonnas olukord, mil elektrienergia müügihind oli viiel tunnil 2000 €/MWh. Elektriturul tekkis olukord, kus elektrienergia hindade kujunemisel ei lõikunud nõudlus- ja pakkumiskõverad ennem, kui tuli süsteemi piirang ehk maksimumhind. Põhjuseks oli asjaolu, et turuosalisel ei märkinud pakkumislehtedel maksimumhinda, millega oleksid valmis ostma elektrienergia, mistõttu määras hinna *NPS* poolt määratud süsteemi maksimumhind (2000 €/MWh). Konkurentsiamet viis antud sündmuse uurimiseks läbi konkurentsiolektoori analüüsi, kus analüüsiti täiendavalt ostu- ja müügipakkumiste andmeid. Konkurentsiamet jõudis järeldusele, et elektrienergia tõusu tingis mitmete asjaolude kokkulangemine ning tunnuseid, mis viitaksid turgu valitseva seisundi kuritarvitamisele mõne turuosalise poolt, ei esinenud.

Tabel 7. *NPS* Eesti, *NPS* Soome ja *Baltpool* hindade võrdlus. Allikas: Nord Pool Spot

Hinnapiirkond	Ühik	Keskmine hind, 2011	Maksimaalne hind, 2011	Minimaalne hind, 2011	Keskmine hind, 2010*	Muutus, %
NPS Eesti	€/MWh	43,35	90,96	1,60	46,35	6,9
NPS Soome	€/MWh	49,30	150,05	0,36	56,64	14,9
Baltpool	€/MWh	45,24	70,06	0,08	46,42	2,6

Märkused: * 9 kuud, kuna *NPS* avas Eesti hinnapiirkonna 01.04.2010. aastal

Päevasisesel (Elbas) turul müüdnud kogused oli 2011. aastal kokku 34 GWh ja ostetud kogused oli kokku 38 GWh.

Tabel 8. Kaubeldud kogused *NPS* Eesti hinnapiirkonnas. Allikas: Nord Pool Spot

	Ühik	2010*	2011
Päevasisene (Elbas) müüdnud elektrienergia kogus <i>NPS</i> Eesti hinnapiirkonnas	GWh	2,0	34,0
Päevasisene (Elbas) ostetud elektrienergia kogus <i>NPS</i> Eesti hinnapiirkonnas	GWh	0,0	38,0

Märkused: *9 kuud, kuna *NPS* avas Eesti hinnapiirkonna 01.04.2010. aastal

Päev-ette (Elspot) turul müüdnud kogused olid 2011. aastal kokku 5,8 TWh ning ostetud kogused moodustasid kokku 4,6 TWh.

Tabel 9. Kaubeldud kogused *NPS* Eesti hinnapiirkonnas. Allikas: Nord Pool Spot

	Ühik	2010*	2011
Päev-ette (Elspot) müüdnud elektrienergia kogus <i>NPS</i> Eesti hinnapiirkonnas, GWh	TWh	3,8	5,8

Päev-ette (Elspot) ostetud elektrienergia kogus NPS Eesti hinnapiirkonnas	TWh	2,8	4,6
---	-----	-----	-----

*9 kuud, kuna NPS avas Eestis hinnapiirkonna 01.04.2010. aastal

Konkurentsiameti hinnangul on Eestil tugevad ühendused naaberriikidega, kuid paremaks elektrituru toimimiseks rajatakse 2014. aastal Eesti-Soome vahele kõrgepinge alalisvoolühendus EstLink 2 ja lisaks 2016. aastal valmib Leedu-Rootsi vaheline ühendus NordBalt. Tugevamad ühendused Põhjamaadega tagavad tugevama konkurentsi tootjate vahel, läbipaistvamad hinnad ja ühtlasema hinnataseme tarbijatele. Lisaks ei teki siis ühelgi Baltimaade elektritootjal turguvalitsev seisund.

Baltimaade elektrituru toimimise ja läbipaistvuse ning tugeva konkurentsi tagab ühtne turu korraldus. NPS platvorm avati Leedus kauplemiseks 18.06.2012, kuid NPS-i laienemine Lähti 2012. aasta jooksul tõenäoliselt ei toimu.

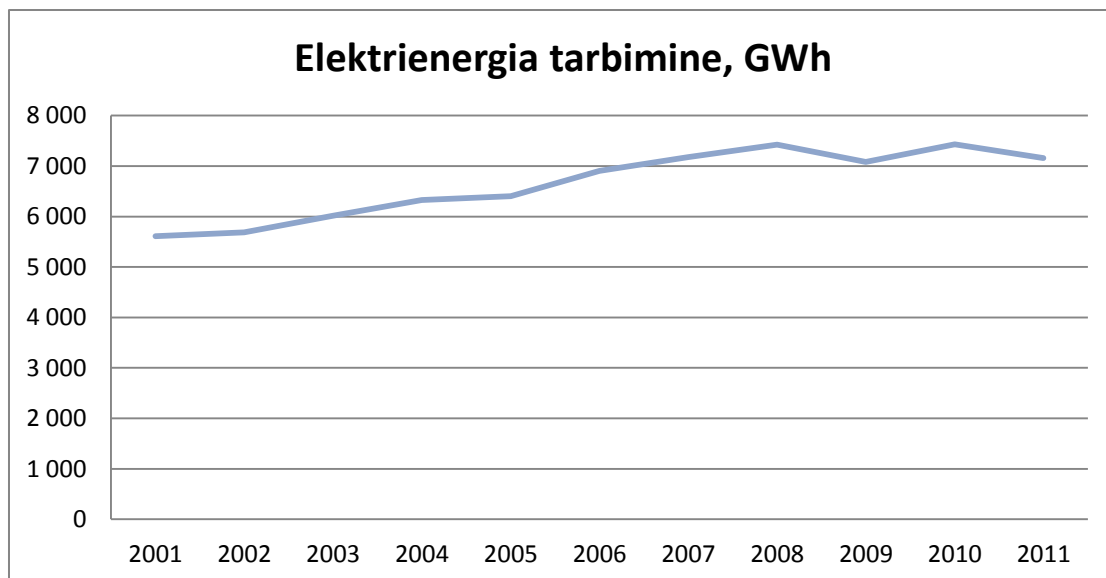
2.2.2 Jaeturu kirjeldus

Eestis on üleminekuperiood elektrituru avamisele. Vabatarbijate tarbimise osakaal moodustas 2011. aastal 2375 GWh, mis on 33,2% elektrienergia lõpptarbimisest. Vastavad näitajad on toodud ka tabelis 10. Veerus kahepoolset lepingud on toodud vabatarbijate poolt ostetud elektrienergia kogus.

Tabel 10. Elektritarbimine Eestis

Aasta	Kogu tarbimine (ilma võrgukadudeta)	Müüdud vabatarbijatele kahepoolsete lepingute alusel
	GWh	GWh
2002	5 686	670
2003	6 013	760
2004	6 326	880
2005	6 403	850
2006	6 902	875
2007	7 180	985
2008	7 427	1089
2009	7 080	2015
2010	7 431	2110
2011	7 155	2375

Viimase kümne aasta Eesti elektrienergia tarbimist (GWh) iseloomustab alljärgnev joonis 10.

Joonis 10. Eesti elektrienergia tarbimine 2001-2011, GWh. Allikas: Statistikaamet

Kuna mittevabatarbijad on kohustatud ostma elektrienergiat teda teenindavalt võrguettevõtjalt, siis puudub neil tarnija vahetamise võimalus. Sarnaselt hulgituruga on ka jaeturul suurima turuosaga ettevõtja Eesti Energia AS, kelle turuosa on 76,2%. Andmed jaeturu kohta on toodud alljärgnevas tabelis 11.

Tabel 11. Üldised andmed jaeturu kohta

Aasta	Kogutarbimine (ilma kadudeta) GWh	Ettevõtjate arv, kelle turuosa ületab 5%	Sõltumatute elektrimüüjate arv*	Kolme suurima müüja turuosa			Müüja vahetus		
				Suured ja väga suured tööstusettevõtjad	Keskmise ja väikese suurusega tööstusettevõtjad	Väikeettevõtjad ja kodutarbijad	Suured ja väga suured tööstusettevõtjad	Keskmise ja väikese suurusega tööstusettevõtjad	Väikeettevõtjad ja kodutarbijad
2001	5 607	1	0	100	93	93	0	0	0
2002	5 686	1	0	100	93	93	0	0	0
2003	6 013	1	0	100	93	93	1	0	0
2004	6 326	1	0	100	93	93	1	0	0
2005	6 403	1	0	100	93	93	1	0	0
2006	6 902	1	3	100	92	92	1	0	0
2007	7 180	1	3	100	92	92	0	0	0
2008	7 427	1	3	100	92	92	n/a	n/a	n/a
2009	7 080	1	4	100	93	93	n/a	n/a	n/a
2010	7431	1	4	100	94	94	80	n/a	n/a
2011	7155	1	5	100	93	93	116	n/a	n/a

* Ei sisalda võrguettevõtjaid

Andmed lõpptarbija poolt makstava elektrienergia (võrguteenus + elekter) hinnakujunduse kohta on toodud alljärgnevas tabelis 12.

Tabel 12. Elektrienergia lõpptarbija hinnad 2011. aastal

	Ühik	Äritarbija	Kodutarbija
Võrguteenus	€senti/kWh	3,60	4,80
Võrguteenuses sisalduvad maksud		0	0
Elektrienergia hind ilma võrguteenuseta (KA-ga kooskõlastatud põhitariif)	€senti/kWh	3,19	3,23
Elektriaktsiis	€senti/kWh	0,447	0,447
Taastuenergia toetus	€senti/kWh	0,61	0,61
Lõpptarbija hind käibemaksuta	€senti/kWh	7,85	9,09
Käibemaks 20%	€senti/kWh	1,57	1,82
Lõpptarbija hind koos käibemaksuga	€senti/kWh	9,42	10,91

Märkused:

Äritarbijana käsitletakse kõiki tarbijaid, kes ei ole kodutarbijad.

Hinnad on vastavalt Eesti Energia AS ja Elektrilevi OÜ hinnakirjale.

Konkurentsiametil on elektrituruseaduse alusel kohustus kooskõlastada mittevabatarbijatele müüdav elektrienergia keskmine hind ning selle raames ka AS-i Narva Elektri jaamad tootmishind. Konkurentsiametil on õigus kontrollida elektrituruseaduse alusel ka turgu valitseva seisundiga müüja ning tootja poolt müüdava elektrienergia hindu.

Alates 1. jaanuarist 2008 on Konkurentsiametil kui uute funktsioonidega asutusel kohustus teostada järelevalvet elektrituru toimimise üle nii elektrituru- kui ka konkurentsiseaduse alusel. Elektrituruseaduse alusel on üksikasjalikult reguleeritud võrguettevõtjate tegevus – nende õigused ja kohustused. Kuigi ka konkurentsiseadus sätestab elektrivõrkude kui olulist vahendit omavate ettevõtjate kohustused, on võrkude regulatsioonil otstarbekas rakendada antud sektori eriseadust ehk elektrituruseadust. Seevastu elektrienergia tootjate ja müüjate tegevus on reguleeritud elektrituruseaduses küllaltki üldsõnaliselt ning siin võib osutada otstarbekaks rakendada konkurentsiseadust.

Turu avanemisega avaneb eeldatavalt ka võimalus konkurentsiks jaeturul. Praeguse seisuga on turul 5 võrguettevõtjast sõltumatut müüjat ning neid lisandub turule kindlasti veel. Järeldused konkurentsi olukorra kohta jaeturul saab teha pärast turu avanemist.

2.2.3 Efektiivse konkurentsi edendamine

Direktiivi 2009/72/EÜ art 41 lg 4 punkt b sätestab, et liikmesriigid peavad reguleerivale asutusele andma volitused uurida elektrienergiaturu toimimist ja otsustada, milliseid vajalikke ja proportsionaalseid meetmeid on vaja võtta tõhusa konkurentsi toetamiseks ja turu nõuetekohase toimimise tagamiseks ning kõnealuseid meetmeid kehtestada. Vajaduse korral on reguleerival asutusel samuti volitus teha konkurentsiõiguse uurimismenetluses koostööd liikmesriigi konkurentsiasutusega ja finantsturgude reguleerivate asutustega või komisjoniga.

Eesti elektrituru iseloomustab üleminekuperiood turu avamiseks aastani 2013, seega toimib praegu konkurents elektriturul ainult suurtarbijatele. Aastal 2010 oli elektriturg avatud 28,4% ning aastal 2011 33,2%. Turu avanemise eesmärgiks on konkurentsi edendamine elektriturgudel, et parandada siseturu toimimist.

Konkurentsi edendamiseks on vajalik erinevate tootjate ja müüjate olemasolu. Samuti on oluline luua keskkond, kus liiguks info elektrimüüjate ja tarbijate vahel. 2007. aastal vastu võetud elektrituruseaduse muudatusega kehtestati Eestis toetuskeem taastuvenergia tootmiseks, mis on viimastel aastatel toonud turule mitmeid uusi elektritootjaid, eelkõige tuuleelektritootjaid. Kasvanud on ka puidu kasutus elektrienergia tootmises, mille tulemusena on hoogustunud elektri- ja soojuse koostootmisjaamade turule tulek. Käesoleval hetkel on sõltumatuid elektrienergia müüjaid Eestis 5, kuid turu avanemisega nende arv kindlasti suureneb. Samas on kõigil võrguettevõtjatel õigus ja kohustus elektrienergiat müüja (alates turu avanemisest vaid väiketarbijatele üldteenuse raames). Selleks, et üleminek toimiks vabaturule sujuvalt, tekiks aus konkurents ja elektriturg toimiks efektiivselt, on vajalik tagada võimalikult korrektne protseduuriline pool. Selleks töötab süsteemihaldur välja turuosalistele mõeldud andmevahetusplatvormi ehk andmeladu, mille üldeesmärgiks on efektiivse ja turuosaliste võrdse kohtlemise printsiipe arvestav andmevahetuse protsesside tagamine elektrituru täielikul avamisel. Andmelao toimivus on oluliseks eelduseks, et elektritarbijad saaksid alates 2013. aastast valida ja muuta elektri tarnijaid. Seega on tähtis tarbijate teadlikkus, kuna ka see on oluline sisend konkurentsi edendamiseks.

Samuti on aktuaalne ja tähtis teema elektrikaubanduse põhimõtete sätestamine Euroopa Liidu väliste riikidega. Tänapäevani on kolmel Baltimaal erinevad seisukohad väljastpoolt Euroopa Liitu imporditava energia suhtes.

Konkurentsiameti hinnangul on Eestis üldine keskkond hea uute elektrienergia tootjate ja müüjate turule tulekuks. Nii tootjad kui müüjad vajavad turul tegutsemiseks tegevuslube, mida annab välja Konkurentsiamet vastavalt elektrituruseadusele. On olemas väga head eeldused likviidse ja piisava konkurentsi tekkimiseks hulgiturul ning tänu tugevatele ühendustele naaberriikidega muutub Balti piirkond hästi toimiva põhjamaade elektrituru osaks.

2.3. Tarbijate kaitse

Konkurentsiamet on seisukohal, et direktiivi 2009/72/EÜ art 37 lg 1 punktides n ja p viidatud I.Lisa „Tarbijakaitsemeetmed“ punktis 1 toodud meetmed on Eestis seadustega tagatud.

2011. aastal pöördusid tarbijad Konkurentsiameti poole 58 korral (nii kaebused kui järelepärimised), et tuvastada elektriettevõtja tegevuse kõrvalekaldumisi seadusest. Peamised vaidlused olid järgmistel teemadel – võrguettevõtja poolt võrguühenduse katkestamine, ebaseaduslikult tarbitud elektrienergia ja võrguteenuse tuvastamine (sellest tulenevalt tarbijatele esitatud arvete kontroll), tüüptingimuste rakendamine ning liitumistasude kontroll. Ükski pöördumine ei andnud põhjust Konkurentsiametil elektriettevõtjale ettekirjutuse tegemiseks.

Direktiivi 2009/72/EÜ art 37 lg 1 punktides 4 ja p viidatud I.Lisa „Tarbijakaitsemeetmed“ punktis 2 on sätestatud, et liikmesriigid tagavad arukate arvestisüsteemide rakendamise, mis aitavad kaasa tarbijate aktiivsele osalemisele elektritarneturul. Nimetatud arvestisüsteemide rakendamine võib sõltuda turu ja kodutarbija kõikide pikaajaliste kulude ja tulude majanduslikust hindamisest või sellest, milline arukas arvesti on majanduslikult mõistlik ja kulutõhus ning milline ajavahemik on nende jagamiseks teostatav.

Võrgueeskiri näeb ette nõuded mõõteseadmetele ning sätestab, et alates 01.01.2017 peavad kauglugemisseadmed olema kõigil tarbijatel (ka kodutarbijatel). Võrgueeskiri näeb veel ette,

et alates 1. jaanuarist 2013. aasta peab kauglugemisseade võimaldama andmesidevõrgu kaudu edastada võrguettevõtjale vähemalt üks kord ööpäevas igal kauplemisperioodil registreeritud mõõteandmeid ning tagada turuosalise ja võrguettevõtja kokkulepitud isiku juurdepääs eelnimetatud mõõteandmetele. Arukate arvestisüsteemide rakendamise kasutusvõimaluste laiendamist on kavas Majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumil käsitleda järgmises energiamajanduse arengukavas aastani 2030, mis peaks valmima järgmise aasta lõpuks.

Elektrivarustuse katkestamine

Elektrivarustuse katkestamine on äärmiselt detailselt reguleeritud. Konkurentsiameti hinnangul on sotsiaalselt tundlike tarbijate kaitse, võimalikul maksevõime halvenemisel, piisavalt hästi tagatud. Võrguettevõtja võib katkestada tarbija võrguühenduse, kui tarbija on jätnud tasumata võrguettevõtjaga sõlmitud lepingu alusel või võrguettevõtja nimetatud müüjaga võrguettevõtja müügikohustuse täitmiseks sõlmitud lepingu alusel tasutava rahasumma või muul viisil oluliselt rikkunud nimetatud lepingutes ettenähtud kohustust. Enne võrguühenduse katkestamist on ettevõtja kohustatud edastama teate võrguühenduse kavandatava katkestamise kohta. Teates tuleb nimetada võrguühenduse katkestamise põhjus ja kavandatud katkestamise aeg. Tarbija võrguühenduse võib katkestada pärast seda, kui eelpool nimetatud teate saatmisest on möödunud vähemalt 15 päeva ning tarbija ei ole võrguühenduse katkestamise aluseks olnud asjaolu selle aja jooksul kõrvaldanud ja sellest vastavalt võrguettevõtjat teavitanud.

Kui võrguühendus katkestatakse põhjusel, et füüsilisest isikust tarbija on jätnud tarbitud elektrienergia eest tähtjaks tasumata raskest haigusest või töötuks jäämisest põhjustatud ajutise maksejõuetuse tõttu, võib tarbija selle asjaolu kohta edastada võrguettevõtjale kirjaliku teate. Teatele tuleb lisada nimetatud asjaolu kinnitav tõend. Kirjaliku teate ja tõendid saanud võrguettevõtja võib füüsilisest isikust tarbija võrguühenduse katkestada pärast seda, kui tarbijale teate saatmisest on möödunud vähemalt 30 päeva ja tarbija ei ole võrguühenduse katkestamise aluseks olnud asjaolu selle aja jooksul kõrvaldanud ja sellest vastavalt võrguettevõtjat teavitanud.

Kui võrguühendus katkestatakse põhjusel, et tarbija ei ole tähtjaks tasunud tarbitud elektrienergia eest, võib võrguühenduse ajavahemikuks 1. oktoobrist kuni 30. aprillini katkestada hoones või selle osas, mis on eluruum ning mida kasutatakse alalise elukohana ja köetakse täielikult või peamiselt elektrienergia abil, üksnes pärast seda, kui tarbijale teate saatmisest on möödunud vähemalt 90 päeva ja tarbija ei ole võrguühenduse katkestamise aluseks olnud asjaolu selle aja jooksul kõrvaldanud ning sellest vastavalt võrguettevõtjat või müüjat teavitanud. Kui tarbija ei ole tähtjaks tasunud tarbitud elektri eest, on võrguettevõtjal õigus piirata võrguühenduse võimsust. Võimsuse piiramisest tuleb tarbijale vähemalt 15 päeva ette teatada.

Võrguettevõtjal on õigus katkestada tarbija võrguühendus viivitamata, kui tarbija suurendab omavoliliselt piiratud võimsust, kasutab elektrienergiat või võrguteenust ebaseaduslikult, kasutab elektripaigaldisi, mis ei ole nõuetekohased, on ohtlikud või häirivad kogu võrgu toimimist või ohustavad varustuskindlust.

Tarbijatega sõlmitavad lepingud

Tarbijate sõlmitavate lepingute valdkond on Konkurentsiameti hinnangul hästi reguleeritud ning tarbijate huvid on piisavalt kaitstud. Vastavalt elektrituruseadusele tuleb Konkurentsiametiga kooskõlastada võrguteenuse lepingu-, müügikohustuse raames ehk mittevabatarbijatele müüdava elektrienergia müügilepingu -ning liitumislepingu tüüptingimused. Eelpoolnimetatud tüüptingimuste kooskõlastamisel järgib Konkurentsiamet lepingutingimuste proportsionaalsust, mille eesmärgiks on nii ettevõtja kui ka tarbija õiguste ja kohustuste tasakaal. Oluline kriteerium tüüptingimuste kooskõlastamisel on ka nende vastavus võlaõigusseadusele.

Müügikohustus ja lõpptarbija hinnaregulatsioon

Elektrituruseaduse kohaselt kuni turu täieliku avanemiseni aastal 2013 peab Konkurentsiamet kooskõlastama põlevkivi müügi piirhinna, mis on oluliseks sisendiks AS Narva Elektriyaamad tootmishinnas, AS Narva Elektriyaamad tootmise hinna, mis on oluliseks sisendiks mittevabatarbijatele müüdavas elektri hinnas ning mittevabatarbijatele müügikohustuse raames müüdava elektrienergia hinna. Mittevabatarbijatele müüdava hinna reguleerimine on otstarbekas ja vajalik, sest tarbijal puuduvad alternatiivsed võimalused ning müüja on mittevabatarbija suhtes turgu valitsevas seisundis. Analoogne olukord on ka AS Narva Elektriyaamad tootmise hinna ning põlevkivi hinna regulatsiooniga. Kuna AS Narva Elektriyaamad turuosa on ca 90%, siis on ettevõtte turgu valitsevas seisundis. Analoogne on olukord ka põlevkivi hinna regulatsiooni osas, AS Eesti Põlevkivi turuosa on ligi 100% ning põlevkivi hind on oluliseks sisendiks AS Narva Elektriyaamad tootmise hinnas. AS Narva Elektriyaamad tootmise hinna ning põlevkivi hinna regulatsiooni puudumine tooks kaasa olukorra, kus tarbijad maksaksid elektrienergia eest põhjendamatult kõrget hinda.

Lisaks hinna kooskõlastamise kohustusele sätestab elektrituruseadus ka müügikohustuse, mille alusel on võrguettevõtjal kohustus müüa elektrienergiat kõikidele tema võrguga liitunud tarbijatele. Võrguettevõtjal on kohustus täita müügikohustus ise või õigus nimetada müügikohustuse täitmiseks müüja. Näiteks suurim jaotusvõrguettevõtja, Eesti Energia AS kontserni kuuluv Elektrilevi OÜ, on nimetanud elektrienergia müüjaks Eesti Energia AS-i.

Müügihinna osas kooskõlastab Konkurentsiamet kaalutud keskmise elektrienergia piirhinna ning ettevõtjal on õigus moodustada kaalutud keskmise hinna raames erinevatele tarbijagruppidele erinevad hinnad. Eelpoolnimetatud hinnaregulatsioon jätab ettevõtjatele paindliku võimaluse moodustada kaalutud keskmise hinna raames erinevaid hindu. Vastavalt elektrituruseadusele on Konkurentsiamet töötanud välja ning avalikustanud müügikohustuse täitmiseks müüdava elektrienergia kaalutud keskmise hinna põhjendatud piirmäära arvutamise ühtse meetodika. Meetodika kohaselt on kindlaks määratud hinnaperiood, mis on üks aasta. Kui hinnaperioodi jooksul ületas tarbijatelt küsitud tegelik hind Konkurentsiameti poolt kooskõlastatud kaalutud keskmist piirmäära, tuleb see kompenseerida tarbijatele järgmise hinnaperioodi jooksul ehk siis langetada tarbijatele müüdavat hinda. Kui tarbijatelt küsitud tegelik hind oli alla Konkurentsiameti poolt kooskõlastatud kaalutud keskmist piirmäära, on tegemist ettevõtja riskiga ning tarbijate poolt seda ei kompenseerita.

AS Eesti Põlevkivi müüdava põlevkivi piirhind (10,55 eurot/tonn), AS Narva Elektriyaamad piirhind (2,94 €senti/kWh) ja Eesti Energia AS lõpptarbijatele müügikohustuse täitmiseks

müüdava kaalutud keskmise elektrienergia piirhind (3,07 €senti/kWh) 2011. aastal ei muutunud.

Nii tootmise kui ka lõpptarbija hinnakujunduse kohta võib väita, et tegemist on kulupõhise hinnaregulatsiooniga. Hinnas on kajastatud nii põhjendatud kulud kui ka tagatud mõistlik kasum investeeritud kapitalilt. Investeerimisel uutesse tootmisvõimsustesse lülitatakse hinda ka investeeringutega seotud kulud. Seega on kehtiva hinnaregulatsiooniga välistatud olukord, kus ettevõtjad võiksid müüa elektrienergiat alla omahinna. Näiteks AS-le Narva Elektri jaamad, kui turgu valitsevale elektrienergia tootjale, on tagatud investeeritud varade tootlikkus üle 8,0%, mida tuleb lugeda põhjendatuks, arvestades ettevõtja turgu valitsevat seisundit.

Turu täielikul avanemisel alates 01. jaanuarist 2013 lõpeb põlevkivi, AS Narva Elektri jaamade müüdava elektri hinna kui ka lõpptarbija hinnaregulatsioon. Konkurentsiameti hinnangul on tegemist ainuõige printsiibiga, sest koos täieliku turu avanemisega on kõikidel tarbijatel vabades müüja valikuks ning hinnaregulatsioon ei ole enam vajalik.

06.06.2012 Riigikogu poolt vastu võetud elektrituruseaduse muudatus sätestab üldteenuse regulatsiooni. Üldteenus on võrguettevõtja või tema nimetatud müüja poolt kodu- või väiketarbijale elektrienergia müümine Konkurentsiameti poolt kooskõlastatud üldteenuse tüüptingimuste alusel. Üldteenuse hind peab hakkama kujunema vastavalt turu ehk börsihinnale, millele müüja lisab põhjendatud kulu ja mõistliku kasumi. Konkurentsiametil on kohustus nende põhjendatust kontrollida. Müüja on kohustatud avaldama järgneva kuu üheksandaks kuupäevaks hinna moodustamise alused.

See peab tagama tarbijatele hinna vastavuse turuhinnale ning välistama ebamõistlikult kõrge kasumi teenimise. Üldteenuse osutamine toimub juhul, kui kodu- või väiketarbija ise endale elektrimüüjat ei vali, kui kodu- või väiketarbija ise soovibki üldteenust osta või valitud elektrimüüja mingil põhjusel tarbijale elektrit enam ei müü (nt pankrotistub).

Kokkuvõttes on Konkurentsiamet arvamisel, et elektritarbijad on hästi kaitstud ja Konkurentsiametil on head võimalused turujärelevalve teostamiseks. Mittevabatarbijatele müüdava elektrienergia hind, suletud turu tingimustes kus tarbijal puudub valikuvõimalus, on reguleeritud, selle aluseks olevad kulud on regulaatori poolt kontrollitud ning ettevõtjatele on tagatud põhjendatud tulukus investeeritud kapitalilt. Tarbijatele on kätte saadav piisav informatsioon nii hinnakujunduse, lepingute tüüptingimuste, tootmiseks kasutatavate energiaallikate jm kohta. Enamusel võrguettevõtjatel on hästi kujundatud ning piisavalt informatsiooni sisaldavad veebilehed. Samuti on piisav üldteenuse raames müüdava hinna regulatsioon vastavalt uuele elektrituruseadusele.

2.4. Varustuskindlus

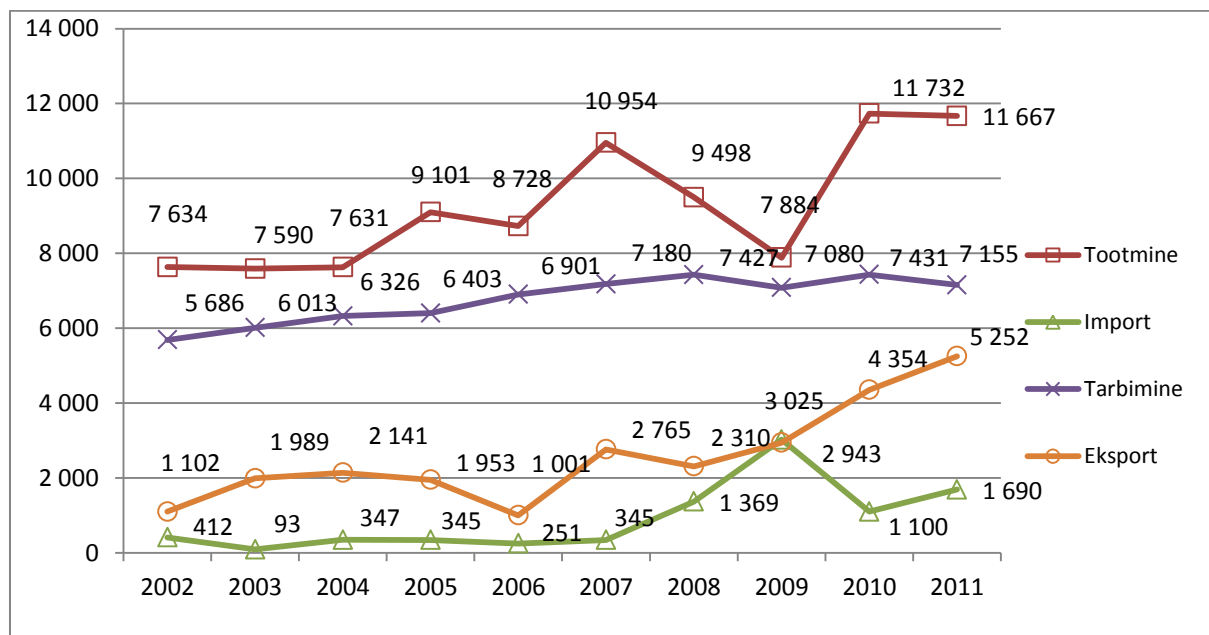
2.4.1 Nõudluse ja pakkumise tasakaal

Eesti suudab katta oma sisemaise elektritarbimise vajaduse ning ka ekspordib elektrienergiat. 2011. aastal toodeti elektrienergiat siseriiklikult 11 667 GWh, sealjuures elektri jaamade omatarve oli 1227 GWh, ning imporditi elektrienergiat 1 690 GWh. 2011. aastal tarbiti siseriiklikult 7 155 GWh ja võrgukaod oli 9 49 GWh ning eksporditi 5 252 GWh.

Tabelis 13 on toodud elektrienergia bilanss 2002 kuni 2011. Joonisel 11 on toodud graafiliselt elektrienergia tootmine, tarbimine, import ja eksport.

Tabel 13. Eesti elektrienergia bilanss GWh. Allikas: Statistikaamet

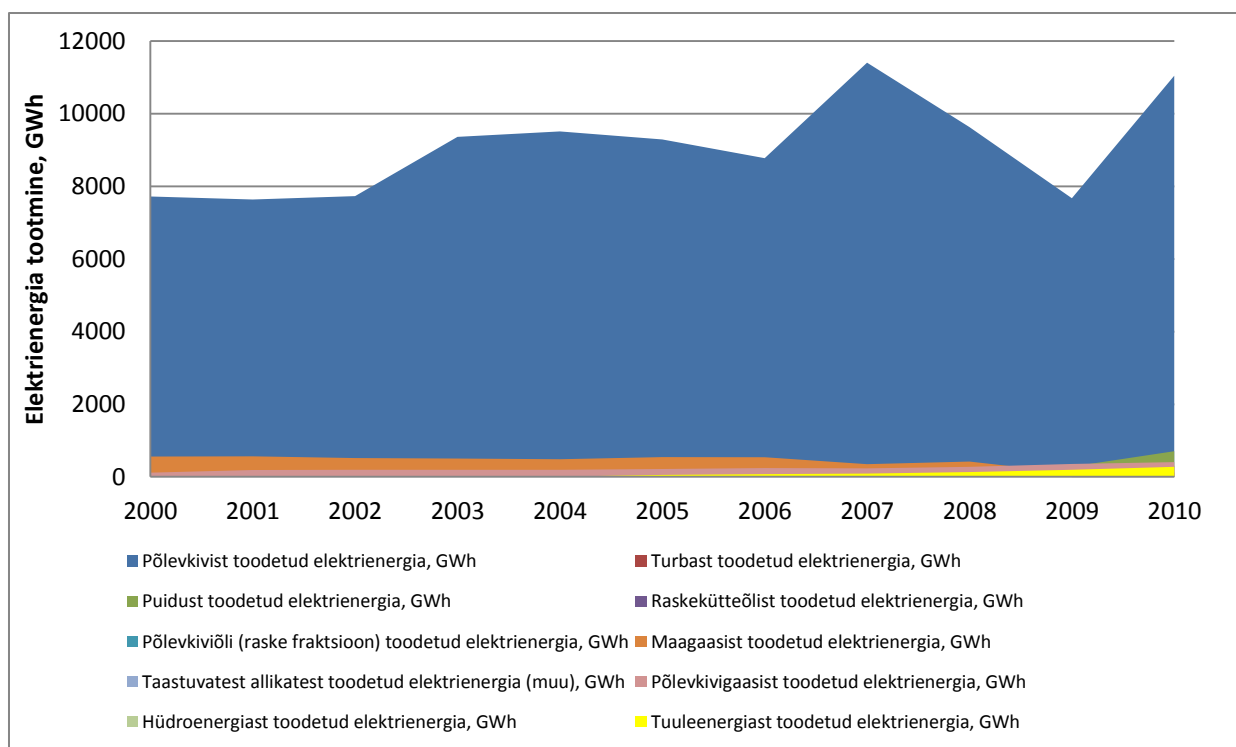
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Toodang (neto)	7 634	9 101	9 232	9 114	8 728	10 954	9 498	7 884	11 732	11 667
Tarbimine	5 686	6 013	6 326	6 403	6 901	7 180	7 427	7 080	7 431	7 155
Kaad	1 258	1 192	1 112	1 103	1 077	1 354	1 130	886	1 047	949
Import	412	93	347	345	251	345	1 369	3 025	1 100	1 690
Eksport	1 102	1 989	2 141	1 953	1 001	2 765	2 310	2 943	4 354	5 252

Joonis 11. Elektrienergia tootmine, tarbimine, import ja eksport GWh. Allikas Statistikaamet

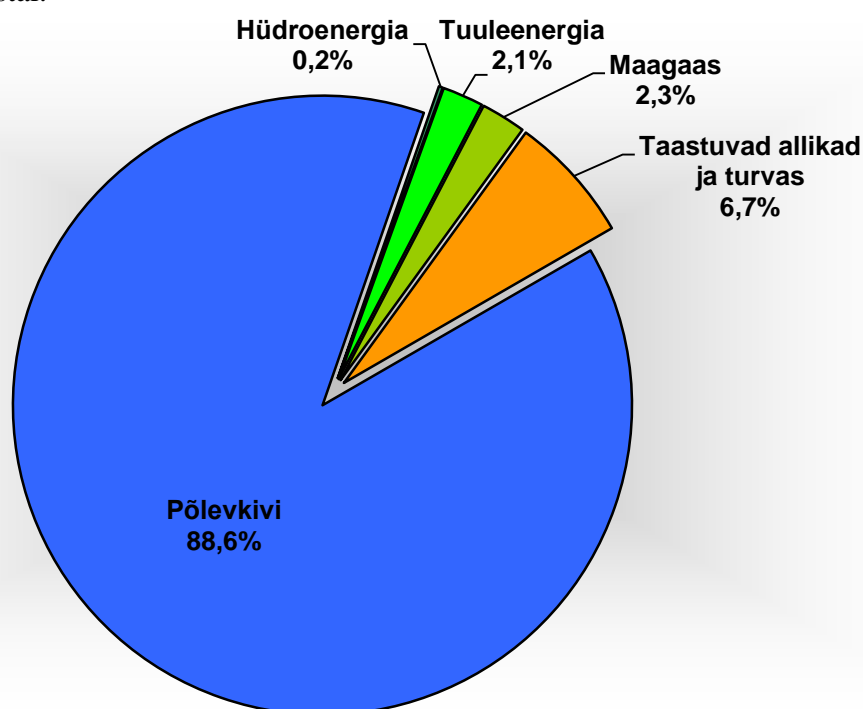
Eesti energiaportfell on energeetiliselt sõltumatu, kuna enamus elektrienergiat toodetakse kodumaisest põlevkivist (89%, joonis 12). Elektrienergia tootmise vähenemine toimus 2008. aastal, kuna sellel ajal toimus maailmas majanduslangus. Alates 2009. aastast hakkas vaikselt tõusma elektritootmine, mis tulenes majanduse olukorra paranemisest. Jätkuvalt on põlevkivi osakaal kõige suurem üldisest elektrienergia portfelist, kuigi pidevalt on tõusnud elektrienergia tootmine taastuvatest energiaallikatest.

Joonis 12. Elektri jaamade toodang Eestis kütuseliikide kaupa 2000-2010. aastal, GWh. Allikas: Statistikaamet

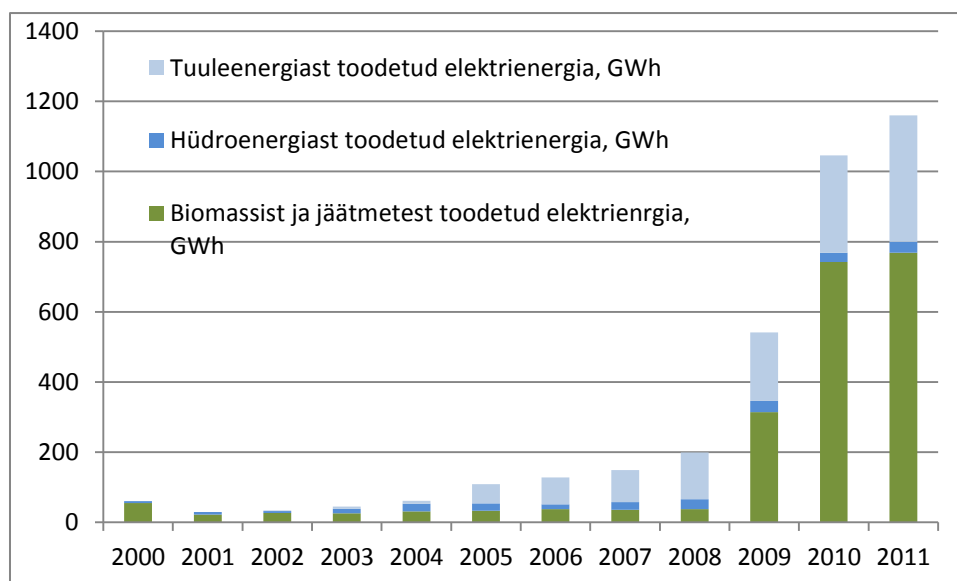
Joonisel 13 on toodud elektrienergia tootmiseks kasutatavate kütuste ja energiaallikate struktuur 2010. aastal.

Joonis 13. Elektrienergia tootmiseks kasutatavad energiaallikad. Allikas Statistikaamet.

Jooniselt 14 on näha taastuvatest allikatest elektrienergia tootmise kasvu, 2007. aastal muudeti elektrituruseaduses taastuvenergia toetuste maksumäärasid, mis tõi kaasa uute taastuvatel energiaallikatel põhinevate jaamade lisandumise.

Taastuenergia kogus kasvas 2011. aastal ligi 10 % võrreldes 2010. aastaga ning seda eelkõige Narva elektrijaamade biomassist toodetud elektrienergia kasvust, kuid ka tuulenergia tootangu kasvust. 2011. aastal lisandus Aseriaru tuulepark ja sai valmis Aulepa tuulepargi II etapp.

Joonis 14. Taastuenergia areng aastatel 2000 – 2011. aastal

Kõige suurema osa Eesti taastuvelektri tootangust moodustab biomassil toodetud elekter, mille aastane tootang 2011. aastal oli 769 GWh. Märkatavalt väiksema osa moodustab tuulest toodetud elektrienergia, tuuleparkide koguvõimsus oli 2011. aasta seisuga 184 MW ja elektrienergia tootang oli kokku 360 GWh. 2011. aasta tuulenergia kasv oli üle 29% võrreldes 2010. aastaga. Kõige väiksema osa taastuenergia tootmisvõimsustest moodustavad hüdroelektrijaamad, millede koguvõimsus oli 2011. aastal 4 MW ja aastane tootang oli kokku 31 GWh.

Eesti elektrisüsteemi tarbimise tipukoormus oli 2011. aasta veebruaris 1517 MW. Installeeritud kasutatavaid netootmisvõimsusi oli 2015 MW, mis peab tagama tiputarbimise katmise ja süsteemi valmisoleku tarbimiskasvu ja avariide puhul (vt tabel 14). Elering AS on prognoosinud 2020. aastaks tipukoormuse kasvu kuni 1 864 MW ja installeeritud kasutatavate netovõimsuste kasvu kuni 2251 MW. Elering AS poolt esitatud prognoosis toodud netootmisvõimsusega on võimalik katta siseriiklik tipukoormus, olemasolevate ühenduste ja jaamadega, kuna Eesti elektrivarustuse seisukohalt on äärmiselt oluline, et olemasolevad installeeritud tootmisvõimsused kataksid süsteemi tipukoormuse.

Tabel 14. Elektrienergia tipukoormus ja installeeritud kasutatav netovõimsus ning prognoosid kuni 2020. aastani. Allikas: Elering AS

Aasta	Tipukoormus, MW	Installeeritud kasutatav netovõimsus, MW
2001	1321	2876
2002	1336	2726
2003	1475	2723
2004	1318	2675
2005	1331	2230

2006	1555	2059
2007	1537	2052
2008	1525	1960
2009	1535	1976
2010	1587	1871
2011	1517	2015
	Eeldatav kasv, MW	Installeeritud kasutatav netovõimsus, MW
2012	1613	1909
2013	1642	1925
2014	1676	1928
2015	1711	2202
2016	1732	2252
2017	1765	2252
2018	1789	2252
2019	1825	2252
2020	1864	2251

Kokkuvõtte nõudluse ja pakkumise kohta: Eestis ületasid 2011. aastal installeeritud tootmisvõimsused süsteemi tipukoormuse ning eeldatavalt jätkub selline tendents vähemalt 2020. aastani.

2.4.2 Investeeringud tootmisvõimsustesse ja elektrivõrkudesse seoses varustuskindluse tagamisega

Käesolevas peatükis on Konkurentsiamet analüüsinud tarbimisvõimsuse katmist aastani 2020 võttes arvesse põhivõrguettevõtja Elering AS poolt koostatud *Eesti elektrisüsteemi varustuskindluse aruande* ja Konkurentsiameti enda poolt teostatud AS Narva Elektriijaamade elektri tootmisvõimsuste analüüsi.

Elering AS koostatud varustuskindluse aruanne

Süsteemihalduri ja põhivõrguettevõtja Elering AS poolt koostatud *Eesti elektrisüsteemi varustuskindluse aruandes* käsitletakse elektrienergia pakkumise ja nõudluse prognoosi järgmise viie aasta kohta, olemasolevaid tarnevõimalusi; kavandatavaid ja ehitusjärgus tootmisadmeid; võrkude kvaliteeti ja võrkude hooldamise taset; prognoositava maksimaalse nõudluse (tipunõudluse) rahuldamise meetmeid ja võimsuse puudujäägi korral rakendatavaid abinõusid; võrgu talitluskindlust; eeldatavat elektrienergia varustuskindluse olukorda ajavahemikuks 5–15 aastat põhivõrguettevõtja ja talle teadaolevaid naaberriikide asjaomaseid investeerimiskavasid järgmiseks viieks kalendriaastaks piiriüleste võrkudevaheliste ühenduste rajamise kohta. Nimetatud aruanne esitatakse Euroopa Komisjonile, MKM-le ning Konkurentsiametile. Seega on Elering AS koostatava aruande üheks osaks anda ka hinnang vajalike investeeringute kohta tootmisvõimsustesse. Võttes aluseks Elering AS koostatud analüüsi, võib Konkurentsiamet kohustada põhivõrku korraldama konkursi uute tootmisvõimsuste installeerimiseks.

Elering AS-i on informeeritud etteplaneeritava tootmistsükliga tootmisvõimsuse suurenemisest aastate 2011–2021 lõikes kuni 757 MW ulatuses, samas on planeeritud võimsuste sulgemist ja vähenemist 348 kuni 994 MW ulatuses.

Võrreldes 2010. aastaga on elektritootjate esitatud andmetes toimunud suuremad muutused järgnevad:

- Narva EJ poolt tõsteti teise ploki ehitamine 1 aasta võrra lähemale ehk 2019. aastasse.
- Aprill 2012 seisuga on tuuleelektrijaamasid süsteemiga ühendatud 184 MW, koostootmisjaamasid 548 MW ulatuses ning muid elektrijaamasid kokku 1800 MW.
- Eelmisel aastal esitatud andmed Ahtme elektrijaama uue tootmiseadme võimsusega 22 MW ehitamisest 2013. aastal ei ole kajastatud, kuna sel aastal esitatud andmed ei sisalda investeeringut uude tootmiseadmesse.

7. jaanuarist 2011. hakkas kehtima Tööstusheitmete direktiiv (IED), mis sätestab, et kehtimisaja algusest alates on liikmesriikidel aega 18 kuud IED nõuded siseriiklikku seadusandlusesse üle võtta. Ühe võimaliku leevendusmeetmena on IED-s võimaldatud kasutada suuri põletusseadmeid, mis peavad vastama 31. detsembrini 2015 kehtiva keskkonnaloa miinimumnõuetele, kuid samal ajal ei pea vastama IED nõuetele, piiratud kasutustundide arvuga (17 500 h ajavahemikus 01.01.2016 kuni 31.12.2023). Seega võib sellest tulenevalt kasutada Narva elektrijaamade vanu renoveerimata energiaplokke ajavahemikul 1. jaanuar 2016 kuni 31. detsember 2023 summaarselt 17 500 töötundi.

Narva Elektrijaamade olemasolevaid tootmisvõimsusi on Konkurentsiamet eraldi analüüsinud punktis 2.4.2.

Kavandatavad ja ehitusjärgus soojuselektrijamad

Vastavalt Elering AS aruandele on kavandamise ja ehitusjärgus tootmiseadmed, millega tagatakse järgnevate tootmisvõimsuste lisandumine, kokku lisandub uusi tootmisvõimsusi 757 MW:

- 37,5 MW - Enefit Elektrijaam, aastaks 2012
- 17 MW - Iru Jäätmepõletusjaam, aastaks 2013
- 274 MW - Narva EJ uus 1. Plokk, aastaks 2015
- 274 MW – Narva EJ uus 2. plokk, aastaks 2019
- Kuni 154 MW – uued muud jaamad (valdav osa koostootmisjaamad), aastatel 2011-2021

Suletavad tootmiseadmed ja olemasolevate tootmiseadmete võimsuse vähenemine

Vastavalt Elering AS aruandele on praeguseks teada antud järgmistest tootmisvõimsuste sulgemistest, võimsuse vähenemistest ja tootmiseadmete konserveerimistest, kokku suletakse tootmisvõimsusi 348 MW ulatuses ja koos piirangutega 994 MW ulatuses:

- 24,4 MW – Ahtme soojuselektrijaama vana koostootmisjaama sulgemine, aastal 2012
- 302 MW – Narva elektrijaamas kahe ploki konserveerimine (käivitusaegetteteatamisest 9 kuud), aastatel 2012 – 2015
- 22 MW – Narva elektrijaama kuni neljal plokil väävli ja lämmastikheitmete vähendamise seadmete paigaldamine (DeSOx/DeNOx), (võimsuse vähenemine seoses omatarbe suurenemisega), aastatel 2010 – 2015
- 302 MW – Narva elektrijaamas kahe ploki sulgemine, aastal 2016

- 646 MW – piirangud IED leevendusmeetme alusel töötavatele vanadele plokkidele, aastal 2016.

Taastuvates energiaallikatest lisanduvad tootmisvõimsused

Tuuleelektrijaamadele on sõlmitud liitumislepinguid kokku 894,2 MW ulatuses ja koostootmisjaamadele on sõlmitud liitumislepinguid 89,5 MW ulatuses. Liitumispunkte on tuuleelektrijaamadele valmis ehitatud 663,2 MW ulatuses ning koostootmisjaamadele 78 MW ulatuses. Võrguühenduste rajamine on tuuleelektrijaamadele pooleli 181 MW (Balti 81 MW, Püssi 100 MW) ja koostootmisjaamadele 11,5 MW ulatuses.

Olemasolevate liitumisühenduste juures on täielikult või osaliselt paigaldamata elektrituulikuid ligi 490,4 MW ulatuses. Liitumisühendused, mis on küll valmis ehitatud, kuid mitte kasutusele võetud, on Paldiski (52,9 MW), Sillamäe (75 MW), Püssi (150 MW ja 48 MW), Balti (76 MW), Lõpe (17 MW) ja Sindi (50 MW) alajaamades – kokku 468,9 MW. Liitumisühendused on valmis ehitatud, kuid tuulikud on osaliselt paigaldamata 21,5 MW ulatuses Tooma ja Esivere tuuleparkides.

Investeeringud ülekandevõrkudesse

Kui siamaani on Elering AS peajasjalikult tegelenud võrgu rekonstrueerimisega, siis järgnevatel aastatel on ettevõtte tähelepanu investeeringutel, mis parandavad varustuskindlust ja ühendusi naaberriikidega. Euroopa ja Põhjamaade elektrisüsteemi jaoks 2012. aastal välja antud ENTSO-E kümne aasta arengukava kohaselt on üheks prioriteetseks elektrivõrgu arengusuunaks Põhjamaade ja Mandri-Euroopa vaheliste liinikoridoride tugevdamine ja läbilaskevõimete suurendamine. Lisaks otseühendustele Skandinaavia ja Kesk-Euroopa vahel on väga oluliseks alternatiivseks elektrikoridoriks saamas läbi Baltimaade kulgev ülekandevõrk. Elering AS kõige tähtsamad projektid on aastaks 2014 valmiv teine Eesti-Soome vaheline kõrgepinge alalisvooluühendus EstLink 2, kaks Kiisale rajatavat kiiresti käivituvat avariireservjaama võimsusega 110 MW ja 140 MW, mis valmivad 2014. aastaks, Aruküla 330/110 kV alajaama rekonstrueerimine ning Tartu-Viljandi-Sindi 330 kV liin, mis valmib 2014 aastaks. Lisaks panustab Elering AS oluliselt elektrivarustuse kindluse ja kvaliteedi parandamisse üle terve Eesti. 2012. aastaks on rekonstrueeritud suurem osa piirkondlike tarbimiskeskuste jaoks olulisi alajaamu.

Siseriiklik ülekandevõrk

Eesti sisese 110-330 kV elektrivõrgu olukord on Elering AS hinnangul rahuldav. Olemasolev riigisisene ülekandevõimsus on piisav, tagades Eesti elektrisüsteemi tarbijatele nõuetekohase varustuskindluse tipukoormuse ajal.

Eesti siseriiklikud võimsusvood liiguvad hetkel põhiliselt Narva-Tallinn ja Narva-Tartu suunal, kus asub ka enamuse tarbimiskeskusi. Narva-Tartu suunalise ühenduse läbilaskevõime on piisav. Lisaks Tartu piirkonna tarbimise katmiseks kasutatakse seda ristlõiget ka elektri ekspordiks Lähti ja Leetu ning transiidiks Venemaalt Lähti, Leetu ja Kaliningradi. Siseriiklikult on Tallinna piirkonna varustuskindlust ning sellesuunalist läbilaskevõimsust aidanud suurendada 2010. aastal lõpetatud Kiisa 330/220/110 kV alajaama ning Balti-Püssi 330 kV õhuliini rekonstrueerimine. Kuni 2015. aastani jätkub olemasolevate 330 kV liinide

ning alajaamade uuendamine ja rekonstrueerimine kui ka uute liinide rajamine vastavalt investeringute kavale.

Arvestades elektrivõrgu arengukava on eeldatav, et elektrivõrgu varustuskindluse tase 15 aasta perspektiivis saab olema hea ning elektrivõrgu areng toetab ka uute elektritootmisallikate lisandumist ning elektrituru üldist arengut ja integreerimist naabersüsteemidega.

Ühendused naaberriikidega

Eestil on täna kokku kuus olulist elektrivõrgu otseühendust kolme naaberriigiga – Venemaa, Soome ja Lätiga. Venemaaga on Eesti elektrivõrk seotud kolme 330 kV õhuliiniga, Lätiga on kaks 330 kV vahelduvvooluühendust ning Soomega seob Eestit veealune alalisvoolu 350 MW merekaabel.

2011. aasta alguses alustati teise Eesti ja Soome vahelise merekaabli EstLink 2 ehitustöödega ning uus 170 kilomeetri pikkune ühendus alustab oma tööd eeldatavalt 2014. aastal. Ehitatava alalisvoolu ühenduse nimivõimsuseks on 650 MW nimipingega 450 kV. EstLink 2 tulekuga kaob *pudelikael* Eesti-Soome vahelt, kuid Balti riikide suuremahulise impordi korral Põhjamaadest piirangud Eesti-Läti-Pihkva ristlõikel võivad esineda ka pikemas perspektiivis. Piisava ülekandevõimsuse ja varustuskindluse tagamiseks Balti riikide impordi korral on vajalik rajada uus elektrienergia ülekandekoridor läbi kõikide Baltimaade. Selle üks osa on Eesti-Läti vaheline kolmas ülekandeliin ning Lääne-Eesti 330 kV elektrivõrgu tugevdamine. Tänu sellele suureneb Eesti-Läti-Pihkva ristlõikel läbilaskevõime kuni 500 MW võrra.

Aastatel 2012–2014 on kavas koostöös naaberriikide süsteemihalduritega teha teostatavusuuring Balti riikide liitmiseks Kesk-Euroopa sagedusalaga. Sünkroontöö Kesk-Euroopa sagedusalaga tähendab, et Eesti elektrisüsteemi sagedust hakatakse reguleerima üheskoos teiste Mandri-Euroopa ühendalektrisüsteemi kuuluvate elektrisüsteemidega. Kesk-Euroopa sagedusalaga sünkroontööle üleminek on oluline, kuna aitab kaasa nii energiasüsteemide töökindluse tõstmisele kui ka üldise energiajulgeoleku kindlustamisele. Lisaks aitab see kaasa ka energiakaubanduse arengule, võimaldades energiaga kauplejatel pakkuda tulevikus vaba turu tingimustes tarbijatele parimat elektrihinda, mis kujuneb kogu Euroopat hõlmaval turul. Sünkroontöö eelduseks on nii kõigi osapoolte riigisiseste elektrivõrkude tugevdamine kui ka täiendavate ühenduste loomine Leedu ning Poola energiasüsteemide vahele. Lisaks tuleb täiendada olemasolevate elektrijaamade juhtimis- ja reguleerimissüsteeme. Baltimaade ja Mandri-Euroopa vaheline alalisvooluühendus on plaanis töösse viia 2015. aastal.

Kokkuvõtvalt Elering AS hindab, et järgmisel kümnel aastal on elektri tootmisvõimsused Eestis piisavad, et tagada tarbijate varustamine elektriga nii tiputarbimise kui ka ekstreemsete ilmastikuolude korral. Samuti on tootmisvaru piisavalt Läänemere regioonis 2025. aastani, kui tugevnevad ka riikidevahelised ühendused, mis on olulised, et tagada regionaalne varustuskindlus.

Konkurentsiameti hinnang AS Narva Elektriijaamade elektri tootmisvõimsustele

Konkurentsiamet hindas 2011. aastal varustuskindluse olukorda Eestis 2016. ja 2020. aasta perspektiivis, lähtudes tootmisvõimsustest, mis on tänase seisuga olemas või mille ehitust on

alustatud ning tootmisvõimsuste tõenäolist vähenemist 2020. aastaks. Selleks analüüsis Konkurentsiamet AS Narva Elektriijaamad tootmisvõimsusi kahes elektriijaamas Eesti elektriijaamas (Eesti EJ) ja Balti elektriijaamas (Balti EJ) plokkide kaupa. 2011. aasta seisuga on AS Narva Elektriijaamad Eesti EJ ja Balti EJ elektrienergia tootmiseks kaksteist plokki, millede installeeritud netovõimsus on 2013 MW. Eelnimetatud plokkidest nr 8 ja nr 11 on rekonstrueeritud keevkiht tehnoloogial põhinevad energiaplokkid vastavalt netovõimsusega 194 MW ja 192 (170)² MW ning vastavad täielikult keskkonnanõuetele. Samas hakkavad kehtima mitmed keskkonnanalased nõuded, mis piiravad AS-I Narva Elektriijaamad kasutada elektrienergia tootmiseks olemasolevaid plokkide täiel määral.

- Alates 01. jaanuar 2012 on AS Narva Elektriijaamad põlevkivi kasutatavatest suurtest põletusseadmetest välisõhku eralduva vääveldioksiidi (SO₂) heite summaarne piirkogus 25 000 tonni kalendriaastas;
- Alates 01. jaanuar 2016 ei tohi suurtest põletusseadmetest välisõhku eralduvates suitsugaasides olla NO_x sisaldus suurem kui 200 mg/nm³;
- Alates 01. jaanuar 2016 peavad kõik põlevkivi kasutavad suured põletusseadmed tagama senise 65-70% väävli sidumise astme asemel 95% väävli sidumise astme. Tegemist on tööstusheitmete direktiivi (IED) leevendusega olemasolevatele põletusseadmetele, mis kasutavad seadmete läheduses olevat kohalikku suure väävlisisaldusega tahket kütust - selle nõude alla liigitub ka põlevkivi ja selle kasutamine Eesti ja Balti EJ-s;
- Alates 01. jaanuar 2016 ei tohi suurtest põletusseadmetest välisõhku eralduvates suitsugaasides olla tahkete osakeste ehk lendtuha sisaldus suurem kui 30 mg/nm³.

Eelnimetatud nõuete täitmiseks on AS-I Narva Elektriijaamad tehtud/tegemisel investeeringud, et viia elektrienergia tootmiseks vajalikud energiaplokkid sellisesse seisu, et nendega saaks toota elektrienergiat tingimustes, mis vastaksid keskkonnanõuetele.

- Eesti EJ plokkidele nr 3, 4, 5, 6 pannakse käesoleva aasta lõpuks peale väävlipüüdurid (DeSO_x), mis vähendavad oluliselt SO₂ heitmete taset. Samuti investeeritakse neisse plokkidesse aastatel 2012-2015, millega tagatakse, et alates 01. jaanuar 2016 ei oleks neist plokkidest välisõhku eralduvates suitsugaasides NO_x sisaldus suurem kui 200 mg/nm³.
- Eesti EJ plokkidele nr 1, 2 ja 7 ei tehta konkreetseid investeeringuid ja alates 2016. aastast nendega elektrienergiat toota ei tohiks, kuna nad ei vasta keskkonnanõuetele. Alates 2011. aasta jaanuarist kehtima hakanud uues IED-s on toodud leevendusmeetmed, mis võimaldavad AS-I Narva Elektriijaamad aastatel 2016-2023 lisaks alaliselt kasutatavale tootmisvõimsusele kasutada piiratud kasutustundidega tootmisvõimsusi. Vastavalt tööstusheitmete direktiivile saab plokkide nr 1, 2 ja 7, mis ei vasta suurte põletusseadmete nõuetele kasutada kuni 17 500h alates 01.01.2016-01.01.2023. Tootmisvõimekus 7 aasta jooksul on ca 400 GWh/plokk.
- Balti EJ plokkidesse nr 9, 10 ja 12 ei ole plaanitud investeeringuid teostada ja nimetatud plokkid konserveeritakse 01. jaanuar 2012 – 31. detsember 2015 ning suletakse 2016. Seega alates 2016 eelnimetatud plokkid ei ole võimsusbilansis (-462 MW).

---

² 170 MW võimsus on sellisel juhul kui jaam töötab Narva linna kütteks vajalikul maksimaalsel koostootmise režiimil.

- Käesoleva aasta juunikuus võeti vastu otsus investeerida vähemalt ühte uude energiablokki netovõimsusega 270 MW ning mis peaks valmima 2015. aasta jooksul. 2012. aastal otsustatakse kas ehitada ka teine uus energiablokk või mitte.

Seega on Konkurentsiametis olevate andmete alusel alates 2016. aastast võimalik Narvas kasutada:

- aastaks 2015 DeSOx/DeNOx filtritega rekonstrueeritud plokk (nr 3, 4, 5, 6) netovõimsusega **666 MW**;
- olemasolevaid rekonstrueeritud keevkiht plokk (nr 8, 11) netovõimsusega **364 MW**;
- vastavalt tööstusheitmete direktiivile piiratud kasutustundidega plokk (nr 1, 2, 7) netovõimsusega **501 MW**;
- uus energiablokk, mille kohta on otsus tehtud ja ehitamine toimub netovõimsusega **270 MW**.

Alljärgnevalt on toodud kokkuvõttev tabel AS Narva Elektriijaamade tootmisvõimsuste kohta aastani 2020.

Tabel 15. AS Narva Elektriijaamade tootmisvõimsused aastani 2020 (ei sisalda omatarvet).
Allikas: Konkurentsiamet

Eesti EJ	Ehitus-aasta	Netovõimsus MW			Piirangud
		2011	2016	2020	
Plokk 1	1969	167	167	167	2016-2023
Plokk 2	1969	167	167	167	2016-2023
Plokk 3	1970	167	162	162	puuduvad
Plokk 4	1970	167	162	162	puuduvad
Plokk 5	1971	176	171	171	puuduvad
Plokk 6	1972	176	171	171	puuduvad
Plokk 7	1972	167	167	167	2016-2023
Keevkihtplokk 8	1973/2003	194	194	194	puuduvad
Uus keevkihtplokk	2015		270	270	puuduvad
Balti EJ	Ehitus-aasta	Netovõimsus MW			Piirangud
		2011	2016	2020	
Plokk 9	1963	151	0	0	2012-2015
Plokk 10	1964	151	0	0	2012-2015
Keevkihtplokk 11	1965/2004	192/170 ¹	192/170 ¹	192/170 ¹	puuduvad
Plokk 12	1963/1965	160	0	0	2012-2015
Kõik kokku		2013²	1801²	1801²	

Märkused: Balti EJ ploki nr 11 netovõimsus 170 MW on maksimaalses koostootmise režiimis;
Võimsusbilans on koostatud Balti EJ ploki nr 11 maksimaalse koostootmiserežiimi võimsusega.

Võimsusbilansi koostamisel tuleb arvestada, et seadmete tootmismahule on sätestatud väävliemissiooni piirang ning tulenevalt sellest on otstarbekas hoida vähemefektiivseid plokk reservis. Samas on aga 24 tunni jooksul võimalik neid käivitada, mistõttu tuleb seadmeid ka võimsusebilansis arvestada.

Seega on nii 2016. kui ka 2020. aastal AS Narva Elektriijaamad netovõimsus 1801 MW. Juhul kui ehitatakse ka teine uus 270 MW keevkihtplokk kujuneb netovõimsuseks 2071 MW.

Konkurentsiameti hinnang varustuskindlusele aastaks 2020

Konkurentsiametis olevate andmete kohaselt on käesoleval ajal Eestis ülesseatud tootmisvõimsusi 2 383 MW, millest 2020 aastaks kindlasti suletakse 553 MW (AS Narva Elektriijaamad 3 plokki (462 MW), Iru EJ 1 plokk (67 MW), millele lisanduvad veel mõned väiksemad võimsused). Samas on juba alustatud alljärgnevate võimsuste ehitamist:

AS Narva Elektriijaamad uus plokk 270 MW

Iru jäätmepõletusjaam 17 MW

Eesti Energia õlitehase Enefit elektriijaam 8 MW

Täiendavalt on Elering AS poolt valmimas 2013. aastaks 110 MW avariireservjaam ning 2014. aastaks 140 MW avariireservjaam.

Tabel 16. Installeeritud netovõimsuste prognoos 2020. aastal (ei sisalda omatarvet) Konkurentsiameti andmetel

Installeeritud netovõimsused	Võimsus MW, 2020	Kütus
Narva Elektriijaamad	1801	põlevkivi
Iru Elektriijaam	111	maagaas, jäätmed
VKG Põhja ja Lõuna elektriijaamad	68	põlevkivi
Tartu koostootmisjaam	22	biomass, turvas
Tallinna elektriijaam	22	biomass, turvas
Pärnu koostootmisjaam	22	biomass, turvas, maagaas
Väikesed koostootmisjaamad	47	põlevkivi, turvas, maagaas
Uued elektriijaamad (valdav osa KTJ)	50	biomass, turvas, jäätmed, maagaas
Hüdroelektriijaamad	4	vesi
Elektrituulikud	750	tuul
Avariireservjaamad	250	gaas
Kokku	3147	
Kokku ilma tuulikuteta, avariireservjaamadeta	2147	

Lisaks tootmisvõimsustele on Eestil vahelduvvoolu ühendused Venemaaga vastavalt 500-650 MW ja Lätiga vastavalt 500-900 MW ning 350 MW alalisvooluühendus Soomega. Samuti lisandub Soome- Eesti vahelise teise alalisvooluühendus aastaks 2014 võimsusega 650 MW. Seega on Eestil 2020 aastaks ühendusi naaberriikidega koguvõimsuses 2000-2550 MW. Oluline on mees pidada, et olenevalt temperatuurist, transiidist ja remontidest võib ühenduste läbilaskevõime oluliselt väheneda. Lisaks tuleb arvestada olukorraga, kus võimsuste puudujääk on kõigis Balti riikides ja Kaliningradis. Tulenevalt eeltoodust on varustuskindluse hindamisel mõistlik arvesse võtta vaid pool Venemaa ja Soome ühendustest ehk 750 MW (Lisaks Eesti ühendustele on Balti riikidel ühendused ka Leedu ja Poola ning Leedu ja Valgevene vahel).

Vastavalt süsteemihalduri prognoosile on 2012 aasta tipunõudluseks 1613 MW ja 2020 aasta 1864 MW. Seega ei ole Eestil täna tootmisvõimsuste puudujääki. Samuti ei ole

tänaseks teada olevate andmete alusel tootmisvõimsuste puudujääki 2020. aastal. Kui lisada tootmisvõimsustele ühendusvõimsused Soome ja Venemaaga mahus 750 MW (võttes arvesse, et võimsused võivad oluliselt väheneda olenevalt hetkeolukorrast), siis võib suurendada Eestis kasutatavad võimsuseid kokku 2897 MW (2147 MW + 750 MW = 2897 MW).

Kokkuvõtvalt on Konkurentsiamet seisukohal, et lähtudes teadaolevatest andmetest tootmisvõimsuste ja riikidevaheliste ühenduste osas ning süsteemihalduri poolsest tarbimisprognoosist ei ole Eestil täna probleeme elektrienergia varustuskindluse osas, vaid vastupidiselt, installeeritud võimsused ületavad Eesti kodumaise tarbimise tipu. Samuti eelduste kohaselt on tootmisvõimsused piisavad kuni aastani 2020 ning kodumaine tarbimisnõudlus on tagatud sisemaiste tootmisvõimsustega.

3. Maagaasi turg

3.1. Maagaasivõrgu regulatsioon

3.1.1 Omandiline eraldamine

Maagaasi siseturu ühiseeskirju käsitleva Euroopa Parlamendi ja EL nõukogu direktiivi 2009/73 menetlemise käigus taotles Eesti erandit ülekandesüsteemi halduri omandilise eraldamise sätte rakendamisel, lähtudes ühe gaasitarnijaga isoleeritud gaasituru staatusest. Direktiivi 2009/73/EÜ artikkel 49 näeb Eestile ette erandi ega nõua, et Eesti teostaks ülekandesüsteemi omandilist eraldamist gaasi tootjast ja müüjast seni, kui mistahes Balti riik või Soome ei ole otseselt ühendatud muu liikmesriigi kui Eesti, Läti, Leedu ja Soome ühendatud maagaasi võrku.

Eesti parlamendi – Riigikogu – menetluses oli alates 17.01.2012. aastal eelnõu 166 SE II-1 „Maagaasiseaduse ja majandustegevuse seadustiku üldosa seaduse muutmise seadus“, mis tulenevalt gaasituru arengutest ja Euroopa Liidu kolmanda energiapaketi lähtekohtadest varustuskindluse tagamisel ning huvide konfliktide lahendamisel soovib loobuda direktiivi artiklis 49 Eestile ettenähtud erandist, et luua eeldused reaalselt toimuva gaasituru tekkeks.

Varasema regulatsiooni kohaselt on AS Eesti Gaas loonud sõltumatu süsteemihalduri ehk ISO AS-i EG Võrguteenus näol, kes rendib AS-ilt Eesti Gaas ülekandeteenuseks vajalikke varasid. Antud eraldamine on küll formaalselt tehtud, kuid olemasolevad õiguslikud ja funktsionaalsed eraldamisnõuded ei ole käivitunud konkurentsi gaasiturul ega loonud vajalikku raamistikku gaasituru edasiseks arenguks.

Tuginedes teiste riikide kogemustele, Euroopa Komisjoni energiapaketi majanduslike mõjude analüüsi järeldustele elektri- ja gaasituru paketi rakendamisel jõudis Vabariigi Valitsus maagaasiseaduse muutmise eelnõu väljatöötamise käigus järeldusele, et teised mudelid peale omandilise eraldamise ei taga tegelikku konkurentsi ja Eesti puhul on gaasituru arengu seiskohalt kõige proportsionaalsem reaalselt toimiv süsteemihalduri mudel müüjast ja importijast sõltumatu ülekandesüsteemi haldur (TSO – *transmission system operator*). Konkurentsi tekitamiseks on omandiline eraldamine vajalik, kuna puudub kindlus, et omandiliselt eraldamata maagaasi ülekandeteenuse osutaja teeks piisavalt investeringuid konkureerivatele maagaasi tarnijatele ligipääsu tagamiseks ülekandevõrgule.

Seadus on koostatud selliselt, et praeguse süsteemihalduri ja ülekandevõrgu omaniku õiguste riive oleks minimaalne. Süsteemihalduril on aega kolm aastat, et viia end kooskõlla seaduse nõuetega. Aasta pärast seaduse jõustumist esitab süsteemihaldur kava omandilise eraldamise nõuete täitmise kohta. Kui süsteemihaldur ei suuda viia end vastavusse gaasi ülekandeteenust osutava ettevõtja juhtimise nõuetega, peab ta ülekandevõrgu võõrandama. Ülekandevõrk võõrandatakse enampakkumisel, mis tagab prima pakkumise leidmise. Kui süsteemihalduri kontsernis jätkub maagaasi müügi- või tootmistegevus peale 2015.aastat, rakendatakse tema suhtes sunniraha.

Seadusemuudatus jõustus 20.06.2012. aastal ning sellega Riigikogu tegi otsuse direktiivis 2009/73/EÜ nimetatud erandi mitterakendamise kohta tulevikus ning valis direktiivi täitmiseks täieliku omandilise eraldamise tee. Nimetatud muudatus loob perspektiivis eeldused reaalse maagaasi turu tekkimisele Eestis.

3.1.2 Tehniline funktsioneerimine

AS EG Võrguteenus valduses on täna kogu Eesti ülekandevõrk 878 km, sh 36 gaasijaotusjaama (GRS) ja 3 gaasimõõtejaama (GMS) (vt joonis 15) ning 69% jaotusvõrgust - 1436 km, kõik kokku 2314 km. AS EG Võrguteenus rendib lepingu alusel antud gaasivõrgu varad AS-lt Eesti Gaas. AS EG Võrguteenus on maagaasiseaduse mõistes kombineeritud gaasisüsteemi **süsteemihaldur**, kuna osutab korraga ülekande- ja jaotusteenust ja haldab gaasimõõtesüsteeme riigipiiril.

Eesti maagaasi ülekandesüsteem on ehitatud aastatel 1951 kuni 2006. a ja moodustab osa endise Nõukogude Liidu ülekandevõrgust ning on seetõttu ühendatud Venemaa ja Läti gaasisüsteemidega. Eesti gaasisüsteemil puudub oma kompressorjaam ning gaasi ülekandeks vajalik rõhk tagatakse kas Venemaa ülekandesüsteemis asuvate kompressorjaamadega või Lätis asuvast Inčukalnsi maa-alusest gaasihoidlast.

Joonis 15. Eesti gaasisüsteemi ülekandevõrk

Värskas GMS-s, Karksi GMS-s ja Misso GMS-s mõeldakse Eestisse tarnitava gaasi kogust ja määratakse selle omadused.

Eesti ülekandevõrgul on ühendused:

- Läti ülekandevõrguga:
  - Vireši - Tallinn (DN 700, PN 55 bar) ülekandekorustiku ja Karksi GMS kaudu, millega on tagatud pidev kahe-suunaline gaasivoogude läbilaskevõimalus (gaasi mõõtmise toimub Karksi gaasimõõtejaamas hetkel ainult ühesuunaliselt Lätist Eestisse);
- Venemaa ülekandevõrguga:
  - Izborsk - Tartu - Rakvere (DN 500, PN 55 bar) ülekandekorustiku ja Värskas GMS kaudu;

- Kohtla-Järve-Narva 2.niit (DN 400, PN 38 bar) ülekandetorustiku ja Ivangorodi GMS kaudu. Nimetatud võimsus on piiratud ja seda tingib Venemaa poolt kehtestatud maksimaalne rõhk Eesti piiril.

Eesti lõunaosa läbib veel 2 transiitorustiku (Izborsk - Inčukalns (DN 700, PN 55 bar) ja Valdai - Pihkva - Riia (DN 700, PN 55 bar), mille kaudu toimub gaasi transportimine Venemaalt Läti ja tagasi ja mõõtmise Misso GMS-s ning jaotus Misso GRS-s.

Lisaks AS EG Võrguteenusele on Eestis veel 25 maagaasi jaotusvõrguettevõtet, milledele kuulub 631 km maagaasi jaotusvõrke (31% jaotusvõrkude kogupikkusest). Läbi nende võrkude toimub 15% kogu jaotusteenuse mahust, kusjuures 3 ettevõtet 25-st osutavad jaotusteenust 9,6% kogumahust ja ülejäänud 22 ettevõtet 5,4% kogumahust.

Bilansiteenused

Maagaasiseadusega on sätestatud bilansivastutuse regulatsiooni, mille kohaselt iga turuosaline on vastutav oma bilansi eest. Süsteemihaldur (AS EG Võrguteenus) vastutab kogu süsteemi bilansi eest ning turul võivad tegutseda mitmed bilansihaldurid. Bilansienergia hinna arvutamise meetodika ning bilansilepingu tüüptingimused tuleb kooskõlastada Konkurentsiametiga.

Paraku iseloomustab Eesti gaasiturgu äärmine kontsentreeritus, kus pikaajaliste lepingute järgi impordib gaasi vaid AS Eesti Gaas ühelt tarnijalt (Gazpromilt). Seetõttu on AS Eesti Gaas kui ainuke gaasi importija osutanud tarbijatele ning teistele võrguettevõtjatele gaasi müüjana ka bilansihalduri teenust ehk gaasi müügihind on sisaldanud ka bilansiteenust. Seega puudub ka bilansiteenuse turul igasugune konkurents ning Konkurentsiameti hinnangule ei teki see enne konkureerivate gaasi importijate turule tulekut.

AS EG Võrguteenus bilansigaasi hinna määramise meetodika ja rakendamise tüüptingimused kooskõlastas Konkurentsiamet 2008. aastal.

Gaasivarustuse kvaliteet

Gaasivarustuse kvaliteedinõuded kehtestati maagaasiseaduse muudatustega 2007. aasta alguses, mille alusel rikest põhjustatud gaasivarustuse katkestuse järjestikune kestus ei või olla pikem kui 72 tundi ja aastane summaarne katkestuse kestus pikem kui 130 tundi. Katkestuste kestuse üle peab arvestust võrguettevõtja ning Konkurentsiameti ülesanne on kontrollida kvaliteedi nõuete täitmist.

AS EG Võrguteenuse andmetel oli 2011. aastal kokku 708 katkestust, millest 376 olid planeeritud tööde käigus, 255 AS Eesti Gaas müügiosakonna tellimusel ja 77 avariid. Ühegi katkestuse kestus ei ületanud 12 tundi.

3.1.3 Võrgule juurdepääsu ja võrguga liitumise tariifid (võrguteenuse hinnaregulatsioon)

Vastavalt seadusele rakendatakse hinnaregulatsiooni ühetaoliselt kõikidele võrguettevõtjatele, olenemata nende suurusest. Eestis oli 2011. aastal 26 jaotusvõrguettevõtjat.

Vastavalt seadusele kooskõlastab Konkurentsiamet eraldi alljärgnevad võrguteenuse hinnad ning meetodikad:

- Ülekandeteenuse hind;
- Jaotusteenuse hind;
- Liitumistasu meetodika.

Kooskõlastamisele ei kuulu bilansigaasi hind ning tasu gaasi transiidi eest, nimetatud tasudele rakendab Konkurentsiamet nn *ex-post* kontrolli ehk hinna järelevalvet.

Võrgutasud

Käesoleval momendil kehtiva maagaasiseaduse alusel toimub gaasivõrguettevõtjate regulatsioon samadel printsiipidel elektrivõrkude regulatsiooniga. Konkurentsiamet töötab välja võrguteenuste arvutamise ühtse meetodika, mis on aluseks ülekande- ning jaotusteenuse kujundamisele ning kooskõlastamisele. Meetodika on avalikustatud Konkurentsiameti veebileheküljel. Algandmete kogumiseks on Konkurentsiamet töötanud välja ja avaldatud oma veebileheküljel vastavad tabelid, mis tuleb võrgutasude kooskõlastamiseks täita. Tabelid on mahukad ning sisaldavad tehnilisi andmeid, detailset raamatupidamise kasumiaruannet ja bilanssi ning andmeid põhivara kohta. Samuti esitavad ettevõtjad detailse investeringute plaani ning võrguteenuste müügikogused. Kuna hinna kooskõlastamiseks esitavad tabelid on mahukad, siis on nende täitmine nõutav vaid hindade kooskõlastamisel. Regulaarset tabelite täitmist ei nõuta, kuid vajadusel on Konkurentsiametil õigus küsida informatsiooni ettevõtja majandustulemuste ning tehniliste näitajate kohta ning nõuda ka veebilehel toodud tabelite täitmist. Samas on ettevõtjad kohustatud eristama oma raamatupidamise aastaaruandes võrguteenuse ning gaasi müügi. Raamatupidamise aastaaruanne on avalik dokument, millega saavad tutvuda kõik huvitatud osapooled.

Algandmete esitamise kohustus on sätestatud seadusega, mille alusel on Konkurentsiametil õigus küsida kõiki andmeid, mis on vajalikud nii hindade kooskõlastamiseks kui ka järelevalvemenetluste läbiviimiseks. Samuti on Konkurentsiameti töötajatel õigus igal ajal teostada kohapealset kontrolli ettevõtjate üle ning nõuda andmeid ning dokumentidest koopiaid. Senise regulatsiooni praktika kohaselt ei ole ettevõtjad andmete esitamisest keeldunud ning kehtestatud regulatsioon andmete esitamise suhtes toimib probleemideta.

Gaasivõrkude hinnaregulatsioonil on Konkurentsiametil määrav roll detailse regulatsiooni meetodika väljatöötamisel. Seadus sätestab hinnaregulatsiooni suhtes alljärgneva:

- Konkurentsiamet peab kooskõlastama kõik võrguteenuse hinnad ja liitumistasu arvutamise meetodika enne jõustumist;
- Võrguteenuste hinnad peavad olema põhjendatud, lähtudes võrgu toimimiseks ja arendamiseks, töö- ja varustuskindluseks, võrgu kaudu jaotatava gaasi mõõtmise ja mõõtmisandmete edastamiseks ja arvestamiseks vajalikest kulutustest ning põhjendatud tulukusest nii, et oleks tagatud tarbija häireteta varustamine gaasiga.;
- Võrguteenuste hinnad tuleb kujundada selliselt, et oleks tagatud:
  - vajalike tegevuskulude katmine;
  - investeringud tegevus- ja arenduskohustuse täitmiseks;
  - keskkonnanõuete täitmine;
  - kvaliteedi- ja ohutusnõuete täitmine;
  - põhjendatud tulukus.

- Konkurentsiamet töötab välja ja avalikustab võrgutasude arvutamise ühtse meetodika ning lähtub sellest võrguettevõtjate võrgutasude koostõlastamisel.

Konkurentsiamet on koostanud ja avaldanud oma veebilehel „Gaasi võrguteenuste hindade arvutamise ühtne meetodika“, „Soovituslik juhend maagaasivõrgu liitmistasu meetodika koostamiseks“ ja „Juhend kaalutud keskmise kapitali hinna (WACC) leidmiseks“.

Võrgutasude hinnaregulatsioonil on kasutusel printsiip, kus ettevõtja esitab taotluse hindade koostõlastamiseks vastavalt vajadusele ning hinnad kehtivad kuni uute hindade koostõlastamiseni.

Varasemalt sätestas hinnaregulatsiooni printsiibid Konkurentsiamet oma meetodikaga. Maagaasiseaduse muudatused, mis jõustusid 20.06.2012 sätestavad üldised hinnaregulatsiooni printsiibid. Peamised printsiibid on alljärgnevad:

- Võrguteenuse hinna arvutamisel võetakse aluseks viimase kolme kalendriaasta aritmeetiline keskmine müügikogus. Vajaduse korral teostatakse müügikoguse leidmiseks täiendav analüüs.
- Hinda ei lülitata järgmisi kuluartikleid:
  - 1) ebatõenäoliselt laekuvate nõuete kulu;
  - 2) sponsorst, kingitusi ja annetusi;
  - 3) põhitegevusega mitteseotud kulud;
  - 4) õigusaktide alusel ettevõtjale määratud trahve ja viiviseid;
  - 5) finantskulud;
  - 6) dividendide tulumaksukulu;
  - 7) muid kulud, mis ei ole vajalikud ettevõtjale seadusega pandud kohustuste täitmiseks.
- Hinda lülitatavad kulud peavad olema põhjendatud, lähtuma kuluefektiivsusest ning võimaldama ettevõtjale seadusega sätestatud ülesannete täitmise.
- Põhjendatud tegevuskulude hindamisel lähtutakse alljärgnevatest printsiipidest:
  - 1) kulude dünaamika jälgimine ajas ning selle võrdlus tarbijahinnaindeksi dünaamikaga;
  - 2) erinevate kulukomponentide põhjendatuse süvaanalüüs (sealhulgas eksperthinnangud);
  - 3) ettevõtja kulude ning nende põhjal arvutatud statistiliste näitajate võrdlemine teiste sarnaste ettevõtjate kuludega.
- Hinda lülitatava põhjendatud tulukuse ja põhivara kulumi arvutamisel lähtutakse võrguteenuse osutamiseks vajalikust põhivarast. Põhivara hulka ei arvestata:
  - 1) pikaajalisi finantsinvesteeringuid;
  - 2) immateriaalset põhivara, välja arvatud arvutitarkvara litsentsid;
  - 3) tagastamatu abi raames (sealhulgas sihtfinantseerimise teel) soetatud põhivara;
  - 4) liitumistasudest soetatud põhivara;
  - 5) põhivara, mida ettevõtja ei kasuta võrguteenuse osutamiseks.
- Põhivara väärtuse arvestus on järjepidev ning jätkub ka ettevõtja või vara omandisuhte muutmisel.
- Põhjendatud tulukuse arvutamine toimub põhimõttel, et võrguteenuse osutamiseks vajaliku põhivara väärtus, millele on liidetud käibekapitali suurus, korrutatakse kaalutud keskmise kapitali hinnaga.
- Eelmises punktis nimetatud käibekapitali suurus on viis protsenti viimase kolme kalendriaasta käibe aritmeetilisest keskmisest. Vajaduse korral teostatakse käibekapitali suuruse leidmiseks täiendav analüüs.

- Põhivara kulumi arvutamisel lähtutakse võrguteenuse osutamiseks vajaliku põhivara väärtusest ning kuluminormist, mis vastab põhivara kasulikule tehnilisele elueale.

Nendest põhimõtetest lähtudes töötab Konkurentsiamet välja võrguteenuste hinna arvutamise ühtse meetodika, avalikustab selle ja lähtub sellest võrguteenuste hinna kooskõlastamisel.

Gaasivõrkude peamised koondnäitajad kooskõlastatud võrguteenuse hindade osas on toodud tabelis 17. Gaasi ülekandeteenust osutab vaid AS EG Võrguteenus. Nimetatud tabelis on toodud eelpoolnimetatud ettevõtja kui suurima gaasivõrgu ülekande- ja jaotusteenuse hinnad. Kõikide ettevõtjate hinnad on avalikustatud Konkurentsiameti veebilehel.

Tabel 17. Gaasivõrguettevõtjate koondnäitajad

Tarbija	Reguleeritud ettevõtjate arv	Võrguteenuse hind 2011, €/MWh		
		Suur tööstustarbija (I4)	Kommertstarbija (I1)	Kodutarbija (D3)
Ülekanne	1	0,96		
Jaotus	26	1,92	1,92	5,76

Märkused: vastavalt Eurostat'i definitsioonile on:

-suure tööstustarbija (I4) aastane tarbimine on 116 300 MWh

-kommertstarbija (I1) aastane tarbimine on 116,3 MWh

-kodutarbija aastane tarbimine on 23 260 kWh

Andmed on vastavalt AS EG Võrguteenus hinnakirjale.

AS EG Võrguteenus võrguteenuse hinnad ei ole viimasel kahel aastal muutunud. Väiksemad võrguettevõtjad on reeglina kehtestanud kõikidele tarbijatele ühe jaotusteenuse hinna kategooria, mis ei sõltu gaasivõrgu rõhust ega muudest tarbimist iseloomustavatest näitajatest nagu tarbija tarbimise maht.

Võrguteenuse tasud tuleb avalikustada vähemalt 90 päeva enne nende jõustumist. Lisaks veebileheküljele tuleb hinnad avalikustada ka vähemalt ühes üleriigilise levikuga päevalehes. Kui võrguettevõtja müüb nii võrguteenust kui ka gaasi, on ta kohustatud tarbijale esitataval arvel eristama võrguteenuse ning gaasi müügi. Lisaks võrguteenuse hindadele peab võrguettevõtja oma veebilehel avalikustama ka liitumistasu arvestamise meetodika ja lepingute tüüptingimused.

Maagaasiseaduse muudatus näeb ette, et alates 01.01.2013 hakatakse gaasikogused teisendatama kilovatt-tunni energiaühikusse, vastava meetodika kehtestab majandus- ja kommunikatsiooniminister oma määrusega. See on oluline tulevikus, kui imporditakse veeldatud maagaasi, sest importijatel on erineva kütteväärtusega gaas ning arvestus peab toimuma energiaühikutes.

Võrguga liitumise tasud

Maagaasiseaduse (edaspidi MGS) § 18 lg 1 tulenevalt on võrguga liitumine MGS tähenduses tarbijapaigaldise või teisele võrguettevõtjale kuuluva võrgu ühendamine võrguga. Eelnõu 166 SE II-1 „Maagaasiseaduse ja majandustegevuse seadustiku üldosa seaduse muutmise seadus“ täiendab seda loetelu veeldatud gaasi terminali ühendamisega võrguga.

MGS § 20 lg 1 tulenevalt on võrguettevõtjal õigus võtta võrguga liitujalt põhjendatud liitumistasu. MGS § 20 lg 2 sätestab, et liitumistasu arutamisel lähtutakse sellest, et oleks tagatud konkreetseks liitumiseks vajalike põhjendatud kulutuste katmine, muu hulgas:

- Investeeringud, sealhulgas mõõtesüsteemi väljaehitamine;
- Keskkonnanõuete täitmine;
- Kvaliteedi- ja ohutusnõuete täitmine.

Liitumistasu suuruse arvutab võrguettevõtja lähtudes liitumistasu arvestamise meetodikast (MGS § 20 lg 3). MGS § 20 lg 3¹ sätestab, et võrguettevõtja peab kooskõlastama liitumistasu arvestamise meetodika Konkurentsiametiga.

22 võrguettevõtet 26-st on ajavahemikul 2006 kuni 2009 kooskõlastanud Konkurentsiametiga liitumistasu meetodika. Neli võrguettevõtet on nii väiksed ja lokaalsed, et ei näe ette võrguga liitumise võimalust.

Kokkuvõte: võrguga liitumise tariifid on Eestis kulupõhised ja Konkurentsiameti *ex-post* regulatsiooni all.

3.1.4 Piiriülesed küsimused

EL määruse 994/2010 art 7 lg 1 sätestab, et liikmesriikide iga piiriülese ühenduse puhul esitavad ülekandesüsteemi haldurid hiljemalt 3. märtsil 2012 liikmesriikide pädevatele asutustele pärast kõikide teiste asjaomaste ülekandesüsteemi operaatoritega konsulteerimist kas ettepaneku kahesuunaliste voogude läbilaske võimsuse kohta või kahesuunaliste voogude läbilaske võimsuse tagamise kohustuse suhtes erandi tegemise taotluse.

Määrusest 994/2010 tuleneva nõude täitmiseks esitas AS EG Võrguteenus järgmise informatsiooni:

- 1) Eestil on EL liikmesriikidest gaasivõrgu ühendus ainult Lätiga;
- 2) Eesti ja Läti gaasisüsteemid on omavahel seotud ülekandetorustikuga Vireši –Tallinn DN 700 PN 55 bar ning sellega on tagatud pidev kahesuunaline gaasivoogude läbilaskevõimalus;
- 3) gaasi voo suund läbilaskevõimsusega kuni 7 mln m³/24 h (2721 MW) on alati Lätist Eestisse, kuna Eestisse tuleb gaas Lätis asuvast Inčukalnsi maa-alusest gaasihoidlast;
- 4) gaasi mõõtmine toimub Karksi gaasimõõtejaamas ainult ühesuunaliselt Lätist Eestisse. Plaanid teha Eesti – Läti piiril asuvas Karksi gaasimõõtejaamas alalist kahesuunalist mõõtmist sõltuvad Balti riikide gaasisüsteemide arengust, eelkõige LNG terminali ehitamise asukohast. Kui asukohaks valitakse Soome või Eesti, siis tuleks tagada reversiivse gaasimõõtmise võimalus Karksi gaasimõõtejaamas. Enne LNG regionaalse terminali asukoha otsust ei ole majanduslikult otstarbekas teha mahukaid investeeringuid gaasimõõtejaama rekonstrueerimiseks kahesuunaliseks mõõtmiseks;
- 5) avariolukorras Läti gaasisüsteemis varustuskindluse tagamiseks on võimalus suunata gaasivood Eestist Lätisse ilma mõõtmiseta Karksi gaasimõõtejaama möödaviigu (*by-pass*) kaudu;
- 6) Eestist Lätisse gaasitranspordi võimsus sõltub gaasirõhust Eesti gaasisüsteemis, mis omakorda sõltub sisendrõhkudest teistes piiriületuskohtades Värskas ja Narvas.

Arvestades Eesti maagaasi ülekandesüsteemi eripära oleks süsteemihalduril olnud võimalik ka taotleda kahesuunaliste voogude läbilaske võimsuse tagamise kohustuse suhtes erandit, kuid AS EG Võrguteenus otsustas seda mitte taotleda, mida Konkurentsiamet peab mõistlikuks.

Kuna Eestit normaalolukorras ei läbi teiste liikmesriikide gaasivood, siis pole aktuaalseteks teemadeks ka juurdepääs piiriülesele infrastruktuurile, sealhulgas võimsusejaotamine ja ülekoormusega tegelemine.

Piiriülese koostöö raames on 2011. aastal Eesti, Läti ja Leedu pädevad asutused koostanud ja esitanud Euroopa Komisjonile ühise gaasivarustuse riskianalüüsi täitmaks EL määruse 994/2010 art 9 nõudeid.

3.1.5 Konkurentsiameti ülesanded seoses maagaasituruga

Kehtiva maagaasiseaduse kohaselt on Konkurentsiametile antud direktiivist 2009/73/EÜ ja määrustest 715/2009 ja 994/2010 tulenevad reguleeritava asutuse õigused ja kohustused osaliselt. 06.06.2012 riigikogu poolt vastu võetud „Maagaasiseaduse ja majandustegevuse seadustiku üldosa seaduse muutmise seadus“ järgi anti kõik reguleeriva asutuse ja pädeva asutuse õigused ja kohustused Konkurentsiametile. Konkurentsiamet täidab järgmisi ülesandeid:

- Kooskõlastab süsteemihalduri koostatud võrgu kümneaastase arengukava (edaspidi võrgu arengukava), mis on eelnevalt turuosalistega konsulteeritud.
- Kui süsteemihalduril on usaldusväärne teave, et võib toimuda sündmus, mille tagajärjel võib tarneolukord märkimisväärselt halveneda või on tarnehäire juba tekkinud, teavitab süsteemihaldur sellest ning tema rakendatavatest turumeetmetest Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ja Konkurentsiametit. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium analüüsib koos Konkurentsiametiga saadud teavet ning süsteemihalduri rakendatud turumeetmeid. Kui analüüsi tulemusel ilmneb, et varustuskindluse tagamiseks on vaja kasutusele võtta maagaasiseaduses sätestatud gaasinõudluse kohustusliku vähendamise meetmed, teavitab Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium sellest Vabariigi Valitsuse kriisikomisjoni ning teeb seejärel Vabariigi Valitsusele ettepaneku lubada maagaasiseaduses sätestatud tarnehäire kõrvaldamiseks või selle mõju leevendamiseks vajalike meetmete kavast nimetatud gaasinõudluse kohustusliku vähendamise meetmete kasutamist.
- Teavitab ülaltekkinud olukorrast ja selle lahendamise meetmetest viivitamata Euroopa Komisjoni.
- Esitab Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 994/2010 kohase ennetava tegevuskava gaasi varustuskindlust mõjutavate riskide vähendamiseks ning tarnehäirega toimetuleku kava Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile.
- Algatab gaasi ülekande teenust osutava ettevõtja nõuetekohasuse hindamise isiku suhtes, kes taotleb tegevusluba gaasi ülekande teenuse osutamiseks.
- Valmistab ette nõuetekohasuse hindamise otsuse eelnõu nelja kuu jooksul tegevusloa taotluse või teabe saamisest arvates ning edastab otsuse eelnõu koos asjakohase teabega viivitamata Euroopa Komisjonile arvamuse saamiseks.
- Teeb nõuetekohasuse hindamise kohta otsuse kahe kuu jooksul pärast Euroopa Komisjoni arvamuse saamist või pärast nelja kuu möödumist arvamuse taotlemisest. Otsuse tegemisel arvestab Konkurentsiamet võimalikult suurel määral Euroopa Komisjoni arvamusega.
- Kui kolmandast riigist pärit isiku või isikute poolt kontrollitav ülekandevõrgu omanik või süsteemihaldur taotleb tegevusluba gaasi ülekande teenuse osutamiseks, teavitab Konkurentsiamet sellest viivitamata Euroopa Komisjoni. Konkurentsiamet teavitab viivitamata Euroopa Komisjoni ka asjaolust, mis võimaldab kolmandast riigist pärit

isikul omandada kontrolli ülekandevõrgu või gaasi ülekande teenust osutava ettevõtja üle.

- Gaasi ülekande teenuse osutamiseks antakse tegevusluba isikule, kes omab ülekandevõrku, omab või haldab mõttesüsteeme riigipiiril, vastab maagaasiseaduses sätestatud nõuetele ning täidab maagaasiseaduses tegevusloa taotlejale sätestatud tingimusi. Konkurentsiamet teatab Euroopa Komisjonile gaasi ülekande teenuse osutamise tegevusloa andmise otsusest ja tegevusloa omaniku süsteemihalduriks määramisest ning avaldab otsuse Euroopa Liidu Teatajas.
- Teostab järelevalvet Euroopa Parlamendi ning nõukogu määruses (EÜ) nr 715/2009 süsteemihalduri ja veeldatud gaasi terminali halduri nõuete ja sama määruse artikli 23 kohaselt vastuvõetud suuniste täitmise üle. Täidab muid temale käesoleva seaduse ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EÜ) nr 715/2009 pandud kohustusi.
- Hindab gaasi ülekandevõrgu tegevusluba taotleva isiku vastavust maagaasiseaduses sätestatud nõuetele seoses gaasi ülekandeteenust osutava ettevõtja juhtimisega, järgides Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 715/2009 artiklit 3 ja maagaasiseadust.
- Konsulteerib meetodikate väljatöötamisel gaasiettevõtjaid esindavate organisatsioonide ja Tarbijakaitseametiga.
- Kontrollib, et ülekande-, jaotus- ja tarnetegevuste ning veeldatud maagaasi käitlemise puhul ei esine ristsubsideerimist.
- Hindab ja jälgib võrgu arengukava rakendamiseks tehtavaid investeeringuid ning annab vajaduse korral soovitusi investeerimiskava muutmiseks.
- Täidab Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 994/2010 artiklis 3 pädevale asutusele pandud kohustusi.
- Edastab nõukogu määruse (EL, Euratom) nr 617/2010 artiklis 3 nimetatud andmed Euroopa Komisjonile.
- Teeb koostööd Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 713/2009 alusel loodud energeetikasektorit reguleerivate asutuste koostööametiga, Euroopa Komisjoni ning teiste liikmesriikide reguleerivate asutustega, et:
  - 1) edendada turvalist ja keskkonnasäästlikku gaasiturgu ning turu tõhusat avamist kõigi Euroopa Liidu liikmesriikide tarbijatele ja müüjatele ning tagada asjakohased tingimused gaasivõrkude töökindlaks toimimiseks, võttes arvesse pikaajalisi eesmärgi;
  - 2) arendada konkurentsivõimelisi ja nõuetekohaselt toimivaid piirkondlikke gaasiturge käesoleva lõike punktis 1 nimetatud eesmärgi saavutamiseks;
  - 3) kaotada liikmesriikidevahelised gaasiga kauplemise piirangud, sealhulgas arendada nõudluse rahuldamiseks ja riigisiseste turgude integratsiooni tugevdamiseks vajalikke piiriüleseid ühendusi;
  - 4) arendada kulutõhusal viisil turvalisi, usaldusväärseid, tõhusaid ja mittediskrimineerivaid tarbijale orienteeritud süsteeme ning edendada neid energiapoliitika üldeesmärkide kohaselt;
  - 5) soodustada uute varustusallikate juurdepääsu võrgule;
  - 6) tagada turuosalistele asjakohaste stiimulite pakkumine süsteemi tõhustamiseks ja turgude integreerimiseks;
  - 7) tagada tarbijate kasu turu tõhusast toimimisest, edendada konkurentsi ja tarbijakaitset.
- Teeb piiriüleste küsimuste reguleerimiseks koostööd ja vahetab maagaasiseaduses ning teistes õigusaktides sätestatud ülesannete täitmiseks vajalikku teavet Euroopa Liidu liikmesriikide järelevalveasutustega ja energeetikasektorit reguleerivate asutuste koostööametiga, et:

- 1) võimaldada võrgu optimaalset haldamist;
  - 2) edendada Euroopa gaasibörsi loomist;
  - 3) optimeerida piiriüleste võimsuste jaotamist;
  - 4) saavutada võrkude vastastikuse ühendamise võimsuse piisav tase, et võimaldada konkurentsi arengut ja varustuskindluse paranemist, vältides diskrimineerimist erinevate turuosaliste vahel;
  - 5) koordineerida võrgueeskirjade väljatöötamist;
  - 6) koordineerida ülekoormuse juhtimise reeglite väljatöötamist.
- Jälgib süsteemihalduri vastavust maagaasiseaduses sätestatud nõuetele ning algatab ülekande teenust osutava ettevõtja nõuetekohasuse hindamise.
  - On õigus sõlmida koostöölepinguid järelevalvealase koostöö tugevdamiseks piiriülestes küsimustes.

Olemasolev seadusandlik raamistik ei ole takistanud Konkurentsiametil täita eelpool nimetatud ülesandeid niivõrd, kuivõrd direktiivi 2009/73/EÜ artikkel 49 kohane kehtiv erand seda nõuab.

Konkurentsiameti ja energiaturu regulaatori ühendamise saai uus loodud amet laialdasemad õigused turu jälgimiseks ning vajadusel reguleerimiseks. Nimelt on ametil õigused ja kohustused turu jälgimiseks nii energiaturu eriseaduste (elektrituru- ja maagaasiseadus) kui ka konkurentsiseaduse alusel. Juhul kui turgu valitseva seisundi kuritarvitamist või muid konkurentsialaseid rikkumisi ei saa lahendada eriseaduste (elektrituru- ja maagaasiseadus) alustel on võimalik menetleda neid konkurentsiseaduse alusel.

3.1.6 Vaidluste lahendamine

Direktiivi 2009/73/EÜ art 41 lg 11 sätestab, et iga osaline, kes soovib esitada kaebuse ülekande-, jaotussüsteemi, gaasihoidla või maagaasi veeldusjaama halduri kohta seoses käesolevast direktiivist kõnealusele haldurile tulenevate kohustustega, võib saata kaebuse reguleerivale asutusele, mis vaidlusi lahendava asutusena väljastab otsuse kahe kuu jooksul pärast kaebuse saamist. Seda tähtaega võib pikendada kahe kuu võrra, kui reguleeriv asutus nõuab lisateavet. Pikendatud tähtaega võib kaebuse esitaja nõusolekul veelgi pikendada. Reguleeriva asutuseotsus on siduv, kui ja kuni see ei kaota kehtivust seoses edasikaebamisega.

Direktiivi 2009/73/EÜ art 41 lg 4 punkt e kohaselt võib reguleeriv asutus nõuda maagaasiettevõtjatelt mis tahes andmeid, mis on talle tema ülesannete täitmiseks vajalikud, kaasa arvatud põhjendust kolmandale osapoolle juurdepääsu andmata jätmise kohta ning teavet võrgu tugevdamiseks vajalike meetmetekohta.

Lähtudes järelevalveasutuse seisukohast võib Eesti seadusandlikku baasi pidada heaks, mis annab konkurentsiametile piisavalt võimalusi tururegulatsiooni teostamiseks.

Konkurentsiametil on õigus saada turuosalistelt ning riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustelt andmeid ning siseneda kohapealseks kontrollimiseks turuosalise territooriumile, ruumidesse ja rajatistesse, tutvuda seal järelevalve teostamiseks vajalike dokumentide, muu teabe ja asjaoludega ning teha väljavõtteid, ärakirju ja koopiaid. Samuti on õigus kontrollida gaasiettevõtja raamatupidamist ning rakendatavat hinnakujundust ja saada vajalikku teavet ettevõtja majandustegevuse kohta ning kehtestada gaasi ajutine ülekande- või jaotamishind

mitte kauemaks kui kaheks kuuks olukorras, kus ülekande- või jaotamishind ei ole põhjendatud ning gaasiettevõtja ei järgi ameti tehtud ettekirjutust. Ametil on õigus sätestada tegevusloa tingimuste kaudu ettevõtjale arenduskohustus. Näiteks sätestada gaasivõrgu osas investeerimiskohustus, kui ettevõtja senine tegevus ei ole taganud tarbijatele nõuetekohase gaasivarustuse.

Kõikidel turuosalistel, nii ettevõtjal kui ka tarbijatel, on õigus pöörduda Konkurentsiameti kui kohtuvälise kaebuste lahendaja poole. Turuosalise tegevuse või tegevusetuse peale, mis on vastuolus maagaasiseaduse või selle alusel kehtestatud õigusaktiga, võib teine turuosaline esitada kirjaliku kaebuse Konkurentsiametile, kes vaatab kaebuse läbi ja teeb selle kohta otsuse kaebuse saamisest alates 30 päeva jooksul. Kui Konkurentsiamet taotleb kaebuse lahendamiseks vajalikku teavet võib pikendada kaebuse lahendamise kuni 60 päevani. Turuosalistel on õigus vaidlustada Konkurentsiameti otsus 30 päeva jooksul alates selle kättesaamisest halduskohtus.

2011.aastal ei esitatud Konkurentsiametile ühtki kaebust ülekandevõrkudele ligipääsu või süsteemihalduri tegevuse kohta. Samas 2011. aastati algatati järelevalvemenetlus AS Eesti Gaasi suhtes, kontrollimaks seaduses sätestatud kohustuste täitmise osas

Maagaasi teemalisi järelepärimisi oli kokku 24 ning ühe jaotusvõrguettevõtja suhtes algatati järelevalvemenetlus seoses andmete avalikustamise osas.

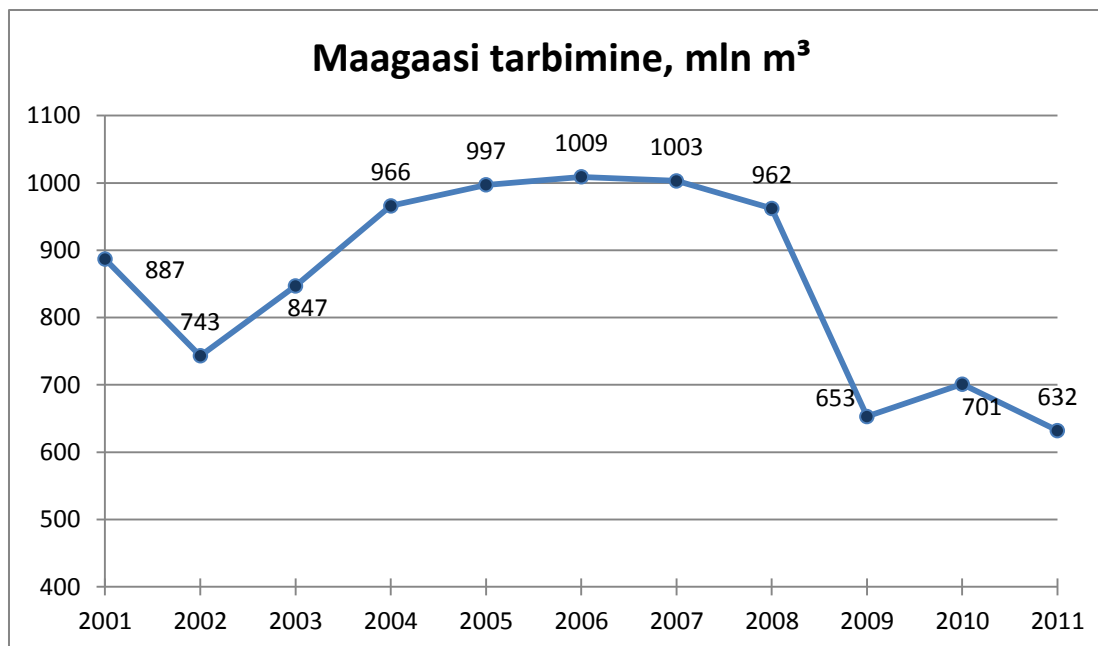
Ülekandevõrkude operaator ja süsteemihaldur AS EG Võrguteenus pöördus Konkurentsiameti poole selgituste saamiseks kuidas kajastada tulevaste LNG terminalide võimalike liitumistega seotud kulusid liitumistasude ja võrgu arenduskulude (kulud, mis lülitatakse võrguteenuste hinda) vahel.

3.2. Konkurentsi edendamine

3.2.1 Hulgiturg

Maagaasi hulgiturul konkurents puudub, kuna seal tegutseb vaid üks ettevõtte. AS Eesti Gaas on ainuke maagaasi importija Eestis ja on seega turgu valitsevas seisundis. Eeldused konkurentsi tekkimiseks hulgiturul tekivad siis, kui turule tulevad konkureeriva hinnaga alternatiivsed gaasipakkujad (näiteks LNG terminal Eestis, Lätiga ühenduste kaudu gaasi pakkuja, kes ei ole seotud OAO Gazprom-iga)

Maagaasituru arenguid viimase 10 aasta jooksul Eestis iseloomustab joonis 16.

Joonis 16. Maagaasitarbimine Eestis

Jooniselt 16 on näha viimase nelja aastaga toimunud oluline gaasitarbimise langus mis on 2011. aastal jõudnud miinimumini - 632 mln m³/aastas (5,88 TWh = 0,51 Mtoe). Eeskätt on see seotud, tööstusettevõtete poolt töömahtude vähendamisega ja mõnede ettevõtete tegevuse lõpetamisega ning gaasitarbimise struktuuri muudatusega (taastuvate kütuste kasutamise laienemisega kaugkütte soojuse tootmisel). Tänapäevane riiklik energeetika arengukava ei toeta ega soosi investeringuid gaasil töötavatesse seadmetesse ja sellega seoses prognoositakse, et tulevikus gaasitarbimise kogus Eestis langeb veelgi.

Näiteks:

- Eesti Energia AS Iru Elektriijaam on oluliselt vähendanud oma gaasitarbimist seoses Tallinna Elektriijaama OÜ (puiduhakkel töötav koostootmisjaam) töö alustamisega, samuti lõpetab elektriijaam maagaasi kasutamise elektritootmiseks;
- Pärnus ja Tartus vähendas gaasikasutamist oluliselt Fortumi Pärnu ja Tartu koostootmisjaamade käivitamine (Pärnu GJJ kaudu oli jaotatud gaasi 2008. aastal – 8,4 mln m³ ja 2011. aastal ainult 3,3 mln m³, Tartu GJJ - 2008. aastal – 51,4 mln m³ ja 2011. aastal – 36 mln m³);
- VKG Soojus AS Ahtme soojuselektriijaama maagaasi kasutamine langeb alates 2013.aastast (2012. aastal ~ 11 mln m³, 2013. aastal kuni 5 mln m³ aastas) kuna VKG Soojus AS alustas soojustrassi ehitamist Kohtla-Järvelt Jõhvi-Ahtme piirkonnani ja plaanib sinna müüja soojust Põhja SEJ-st (kütus põlevkivi ja põlevkivigaas);
- Alates 2013. aastast, peale jäätmeenergiaploki rajamist ja käikulaskmist, väheneb oluliselt gaasi tarbimine Eesti Energia AS Iru Elektriijaamas;
- AS Tallinna Küte plaanib aastast 2014 samuti osaliselt loobuda gaasi kasutamisest ja viis läbi soojuse ostu konkursi taastuvkütuste ulatuslikumaks kasutamiseks soojuse tootmisel;
- Väetisetehas AS Nitrofert seisab alates 2009. aasta märtsist ja teadaolevate andmete kohaselt lähiaastatel oma tegevust taastada ei planeeri.

Lähtuvalt kõikidest nendest andmetest, prognoosib AS EG Võrguteenus jätkuvat gaasitarbimise langust kuni 600 mln. m³ aastas aastatel 2013-2014.

Turu väiksus ja kahanev trend ei loo eriti eeldusi uute maagaasimüüjate turule tulekule. Turu arenguks on vaja maagaasi aktiivsemat kasutamist energiabilansis ning konkureerivate hindadega uusi maagaasi pakkujaid.

Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 punkt i sätestab reguleeriva asutuse kohustuse jälgida hulgihindade läbipaistvuse taset, ning tagada, et maagaasiettevõtjad täidaksid läbipaistvuskohustusi. Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 punkt j sätestab reguleeriva asutuse kohustuse jälgida turu avamise ja konkurentsi taset ning tulemuslikkust hulгимüügi tasandil.

Ainsaks maagaasi importijaks Eestisse on AS Eesti Gaas, kellel on kuni 2015. aastani kehtiv maagaasi ostu-müügileping Venemaa ettevõttega OAO Gazprom. Samas on Konkurentsiamet välja andnud maagaasi impordiload veel kahele ettevõtjale – 2006. aastal AS-le Nitrofert, kes importis maagaasi vaid enda tarbeks ja on oma tegevuse ajutiselt lõpetanud ning 2012. aastal Baltic Energy Partners OÜ-le, kes soovis hakata tegelema maagaasi impordiga, et tulla realselt turule.

Lepingu kohaselt kujuneb gaasi impordihind arvestuskuule eelneva üheksa kuu raske ja kerge kütteõlide keskmiste hindade USD/tonn ja USD/EUR vahetuskursi järgi hinnavalemi alusel. Kütteõlide keskmised hinnad võtab AS Eesti Gaas Platts-i poolt koostatud koonditest, mis pole praktiliselt klientidele kättesaadavad (Platts tellimus on tasuline, kusjuures andmeid tohib kasutada ainult tellija) ning seetõttu on klientidel keeruline kontrollida gaasi hinna kujunemise aluseid.

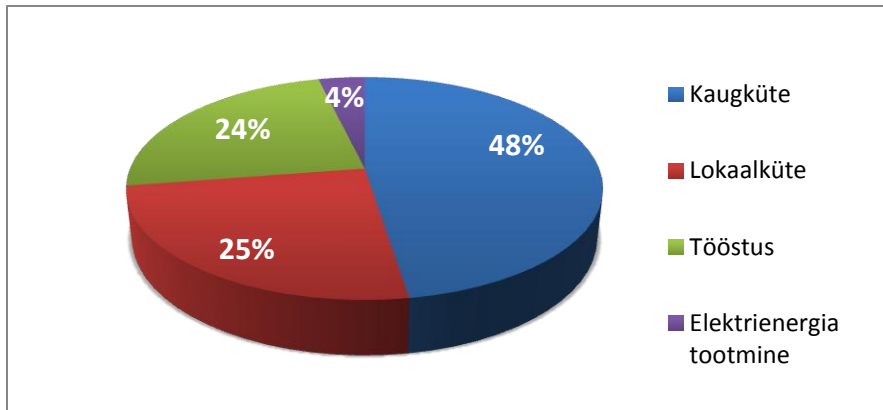
Maagaasiseaduse kohaselt hulгимüügil ega müügil mittekodutarbijatele hindasid ei kooskõlastata ning AS Eesti Gaas kui ainuke hulгимüüja müüb gaasi kokkuleppe hinnaga võrdsetel alustel nii oma võrguga ühendatud mittekodutarbijatele kui ka edasimüügiks teistele maagaasi võrguettevõtjatele. Konkurentsiamet teostas konkurentsiseaduse alusel hulgituru osas järelevalvemenetluse, mis lõpetati 2011. aastal olukorra parandamisega. Kokkuvõttes võib tõdeda, et AS Eesti Gaas müüb gaasi võrdsetel alustel.

Euroopa Komisjon algatas 2011. aastal uurimist OAO Gazprom ja selle tütarettevõtete osas. Menetluse käigus kontrollisid Euroopa Komisjoni Konkurentsi peadirektoraadi töötajad koostöös Eesti Konkurentsiametiga ka AS-i Eesti Gaas.

3.2.2 Jaeturg

Kodutarbijate osakaal kogu tarbimismahust oli 2011. aastal 11,8% ehk ligi 75 mln m³. Sellest AS Eesti Gaas osakaal kodutarbijatele müüdud maagaasist oli 84,4% ja ülejäänud 25 võrguettevõtjat müüvad 15,6% kodutarbijatele müüdud gaasist.

Jaeturg jaotub erinevate maagaasi kasutatavate tegevuste vahel vastavalt joonisele 17.

Joonis 17. Maagaasi kasutamine 2011. aastal

Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 punkt i sätestab reguleeriva asutuse kohustuse jälgida jaehindade läbipaistvuse taset, ning tagada, et maagaasiettevõtjad täidaksid läbipaistvuskohustusi. Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 punkt j sätestab reguleeriva asutuse kohustuse jälgida turu avamise ja konkurentsi taset ning tulemuslikkust jaemüügi tasandil.

Jaeturul üldjuhul iga ettevõtja (gaasi müüja) kujundab ise gaasi müügihinnad vastavalt sisseostetavale gaasihinnale ja oma müügi marginaalile.

Kodutarbijatele müüdavas gaasi hinnas sisalduv müügi marginaal tuleb kooskõlastada vaid turguvalitseval ettevõtjal (ainus turgu valitsev jaemüüja on AS Eesti Gaas).

Konkurentsiamet kooskõlastab turgu valitsevas seisundis ettevõtjale müügi marginaali, mille ettevõtja liidab gaasi impordihinnale. Konkurentsiametil on kohustus kontrollida kas AS-i Eesti Gaas müügi hind vastab impordi hind + kooskõlastatud müügi marginaal. Konkurentsiamet on kontrollinud AS Eesti Gaas tegevust nii 2010. kui ka 2011. aastal, rikkumisi ei ole tuvastatud ning ettevõtte on täitnud seaduses sätestatud kohustusi.

Väikestel gaasimüüjatel (kes ei ole turguvalitsevas seisundis) ei ole kohustust kodutarbijatele müüdava gaasi hinda kooskõlastada Konkurentsiametiga.

Vastavalt maagaasiseadusele tuleb gaasi hinda muutusest kodutarbijat teavitada 1 kuu ette. Andmed maagaasi keskmise hinna kohta lõpptarbijale 2011. aastal on toodud alljärgnevas tabelis 18.

Tabel 18. Gaasi lõpptarbijaja hinnad 2011. aastal. Allikas: Statistikaamet

	Ühik	Äritarbijaja	Kodutarbijaja
Võrguteenus	€/MWh	1,92	5,76
Võrguteenuses sisalduvad maksud		0	0
Maagaasi hind ilma võrguteenuseta	€/MWh	25,41	30,41
Maagaasi aktsiis	€/MWh	2,55	2,55
Lõpptarbijaja hind käibemaksuta	€/MWh	29,88	38,72
Käibemaks 20%	€/MWh	6,27	8,13
Lõpptarbijaja hind koos käibemaksuga	€/MWh	36,15	46,85

Märkused:

Äritarbijajana käsitletud kõiki tarbijaid, kes ei ole kodutarbijad.

Võrguteenus andmed on vastavalt AS EG Võrguteenus hinnakirjale.

Maagaasi keskmine hind vastavalt Eesti Statistikaameti andmetele.

Sarnaselt hulgiturule on ka jaeturu osas AS Eesti Gaas turgu valitsevas seisundis. 2011. aastal oli AS-i Eesti Gaas osakaal jaeturul 90,1% ning ülejäänud 9,9% jaeturul müüdavast gaasist ostetakse võrguettevõtjate poolt AS-lt Eesti Gaas edasimüümiseks oma tarbijatele.

Teiste võrguettevõtjate poolt jaeturul müüdava maagaasi hind ei saa oluliselt ületada AS Eesti Gaas hinda, sest siis vahetavad kliendid tarnija AS Eesti Gaas vastu. Samas ei saa võrguettevõtjad ka müüa palju odavamalt kui AS Eesti Gaas, sest võrguettevõtja sisseostu hulgihind on seatud tasemele, mis ei võimalda konkureerida AS Eesti Gaas jaeturu hindadega.

Jaeturul on klientide aktiivsus suurenenud. Kui 2008. aastal vahetas gaasi müüjat 1109 klienti, 2009. aastal - 1576 klienti, 2010. aastal - 1674 klienti, siis 2011. aastal - 1778 klienti (neist 1724 kodutarbijat). Liikumise peamine suund viimastel aastatel on olnud väikeste võrguettevõtete-gaasimüüjate juurest turgu valitseva ettevõtte AS Eesti Gaas juurde.

Konkurentsiamet on seisukohal, et tulenevalt ühest maagaasi importijast, kes on samal ajal ka turgu valitsev jaemüüja, ei ole Eestis likviidset jaeturgu.

3.2.3 Efektiivse konkurentsi edendamine

Direktiivi 2009/73/EÜ art 41 lg 4 punkt b sätestab, et liikmesriigid peavad reguleerivale asutusele andma volitused uurida gaasiturude toimimist ja otsustada, milliseid vajalikke ja proportsionaalseid meetmeid on vaja võtta tõhusa konkurentsi toetamiseks ja turu nõuetekohase toimimise tagamiseks ning kõnealuseid meetmeid kehtestada. Vajaduse korral on reguleerival asutusel samuti volitus teha konkurentsioiguse uurimismenetluses koostööd liikmesriigi konkurentsiasutusega ja finantsturgude reguleerivate asutustega või komisjoniga.

Kehtiva maagaasiseaduse kohaselt on Konkurentsiametile antud direktiivist 2009/73/EÜ tulenevad reguleeritava asutuse õigused ja kohustused osaliselt.

Eelnõu 166 SE II-1 „Maagaasiseaduse ja majandustegevuse seadustiku üldosa seaduse muutmise seadus“ järgi laiendatakse oluliselt Konkurentsiameti kui reguleeriva asutuse õigusi ja volitusi.

Samas on Konkurentsiamet seisukohal, et niikaua, kui Eesti gaasisüsteemi varustab maagaasiga ainult üks Euroopa Liitu mittekuuluv tarnija, ei ole võimalik nii hulgituru kui ka jaeturu normaalne ja efektiivne toimimine. Ka direktiivi 2009/73/EÜ art 41 lg 4 punkt b alusel antud volitused, ei võimalda praeguses situatsiooni turgude toimimist mõjutada.

3.3. Tarbijate kaitse

Konkurentsiamet on seisukohal, et direktiivi 2009/73/EÜ art 41 lg 1 punktides o ja q viidatud I.Lisa „Tarbijakaitsemeetmed“ punktis 1 toodud meetmed on Eestis seadustega tagatud.

2011.aastal pöördusid tarbijad Konkurentsiameti poole 24 korral, et tuvastada gaasiettevõtja tegevuse kõrvalekaldumisi seadusest.

Ükski pöördumine ei andnud põhjust Konkurentsiametil gaasiettevõttele ettekirjutuse tegemiseks. Samas algatas Konkurentsiamet järelevalvemenetluse AS Eesti Gaasi suhtes, kontrollimaks seaduses sätestatud kohustusi.

Direktiivi 2009/73/EÜ art 41 lg 1 punktides o ja q viidatud I. Lisa „Tarbijakaitsemeetmed“ punktis 2 on sätestatud, et liikmesriigid tagavad arukate arvestisüsteemide rakendamise, mis aitavad kaasa tarbijate aktiivsele osalemisele gaasitarne turul. Nimetatud arvestisüsteemide rakendamine võib sõltuda turu ja kodutarbija kõikide pikaajaliste kulude ja tulude majanduslikust hindamisest või sellest, milline arukas arvesti on majanduslikult mõistlik ja kulutõhus ning milline ajavahemik on nende jagamiseks teostatav.

Konkurentsiamet on seisukohal, et enne maagaasi importijate mitmekesistumist, kes tagaksid turu toimimise, ei ole Eestis otstarbekas alustada maagaasi mõõteseadmete massilist vahetust arukate arvestisüsteemide vastu, sest selle kulu tõstaks võrguteenuse hinda, mis võib tuua kaasa veelgi ulatuslikuma klientide lahkumise maagaasi tarbijate hulgast.

Maagaasiseaduse kohaselt mõistetakse *kaitstud tarbija* all kodutarbijat, kellele on seaduses tehtud erisus, mille kohaselt kui kodutarbija on jätnud müüjaga sõlmitud lepingus ettenähtud tasu tasumata ning kodutarbija kasutab gaasi alalise elukohana kasutatava eluruumi kütmiseks, võib gaasivarustuse ajavahemikus 1. oktoober kuni 1. maini katkestada alles pärast seda, kui võlast põhjustatud gaasivarustuse katkestamise teatise saamisest on möödunud 45 päeva.

Gaasivarustuse katkestamine

Gaasivarustuse katkestamine on sätestatud maagaasiseaduses, mille kohaselt on võrguettevõtjal õigus katkestada võrguühendus tarbijale ette teatamata, kui on ohustatud inimeste elu, tervis, vara või keskkond. Võrguettevõtjal on õigus katkestada võrguühendus gaasi ebaseadusliku kasutamise tuvastamise hetkest viivitamata. Lisaks eelpooltoodule on võrguettevõtjal õigus katkestada gaasivarustus, teatades sellest vähemalt seitse päeva ette, kui:

- 1) tarbijapaigaldis halvendab teise tarbija gaasiga varustamist või võrgu tehnilisi parameetreid;
- 2) on takistatud võrguettevõtja ligipääs tarbija omandis või valduses oleval territooriumil asuvale mõõtesüsteemile selle kontrollimiseks või asendamiseks või tarbijapaigaldise käitamiseks vajalike tööde tegemiseks;
- 3) on rikutud maagaasiseaduse alusel sõlmitud lepinguid või sätestatud tingimusi.

Kui kodutarbija on jätnud müüjaga sõlmitud lepingus ettenähtud tasu tasumata ning kui kodutarbija kasutab gaasi alalise elukohana kasutatava eluruumi kütmiseks, võib gaasivarustuse ajavahemikus 1. oktoobrist kuni 1. maini katkestada alles pärast seda, kui vastava teatise saatmisest on möödunud 45 päeva.

Enne gaasivarustuse katkestamist eelpoolnimetatud juhtudel on võrguettevõtja kohustatud andma tarbijale mõistliku tähtaja puuduse kõrvaldamiseks ning võrguühenduse katkestamisest kirjalikult teavitama. Teatises peavad sisalduma gaasivarustuse katkestamise põhjus ning puuduse kõrvaldamise tähtaeg. Eelpoolnimetatud põhjustel katkestatud võrguühendus ja gaasivarustus taastatakse pärast seda, kui tarbija on tasunud põhjendatud katkestamis- ning taasühendamiskulud tingimusel, et leping ei ole lõpetatud.

AS EG Võrguteenuse andmetel oli 2011. aastal kokku 708 katkestust, millest 631 eripõhjustel (remonttööd, võlgnevused jne) planeeritud katkestused.

Tarbijatega sõlmitavad lepingud

Tarbijate sõlmitavate lepingute valdkond on Konkurentsiameti hinnangul hästi reguleeritud ning tarbijate huvid on piisavalt kaitstud. Vastavalt maagaasiseadusele tuleb Konkurentsiametiga kooskõlastada kodutarbijatele müüdava gaasi kui ka võrguteenuse tüüptingimused. Konkurentsiamet peab järgima, et lepingu sisu vastaks võrguteenuse hinna kooskõlastamise aluseks olnud võrguteenuse kasutaja õiguste ja kohustuste tasakaalule.

Kodutarbija gaasi müügileping võib sisaldada ka võrguteenuse osutamise lepingu sätteid, mis käsitlevad müüdava gaasi jaotamiseks vajalikku võrguteenuse osutamist.

Vabatarbijatele müüdava gaasi müügilepingu tüüptingimused ei kuulu Konkurentsiametiga kooskõlastamisele, kuid vastavalt maagaasi- ja konkurentsiseadusele peab turgu valitseva seisundiga gaasi müüja (AS Eesti Gaas) tagama kõikide turuosaliste võrdse kohtlemise.

Vastavalt maagaasiseadusele peab gaasi müüja võimaldama gaasi müügilepingu lõpetada seoses müüja vahetamisega ühe kuu jooksul alates tarbija taotluse esitamisest, tingimusel, et lõpetatavast lepingust tulenevad kohustused on täidetud.

Müügikohustus ja lõpptarbija hinnaregulatsioon

Vastavalt maagaasiseadusele on võrgupiirkonnas suurimat turuosa omav gaasi müüja kohustatud müüma gaasi vastavalt tehnilistele võimalustele kõigile selles võrgupiirkonnas võrguühendust omavatele kodutarbijatele, kui tarbija seda soovib. Lisaks eeltoodule sätestab maagaasiseadus, et turgu valitsev gaasiettevõtja lähtub kodutarbijale müüdava gaasi hinna kujundamisel põhimõttest, et müüdava gaasi kaalutud keskmine hind sisaldab riiki sisseostetava gaasi hinda ja sellele lisatud müüгимarginaali.

Gaasi sisseostul peab ettevõtja lähtuma headest äritavadest ning ostma gaasi võimalikult soodsa hinnaga ning gaasi sisseostu hinnale lisatav müüгимarginaali piirmäär tuleb kooskõlastada Konkurentsiametiga.

Müüгимarginaali piirmäära suurus peab katma gaasi müüгiks tehtavad kulud ning tagama põhjendatud tulukuse. Konkurentsiamet on välja töötanud ja oma veebilehel avalikustanud müüгимarginaali piirmäära arvutamise ühtse meetodika ning lähtub sellest nimetatud müüгимarginaali piirmäära kooskõlastamisel. Vastavalt eelnimetatud meetodika punktile 6.3 kujuneb müüгимarginaal mittekontrollitavate kulude, tegevuskulude, kapitalikulu ja põhjendatud tulukuse summa jagamisel gaasi müüгимahuga.

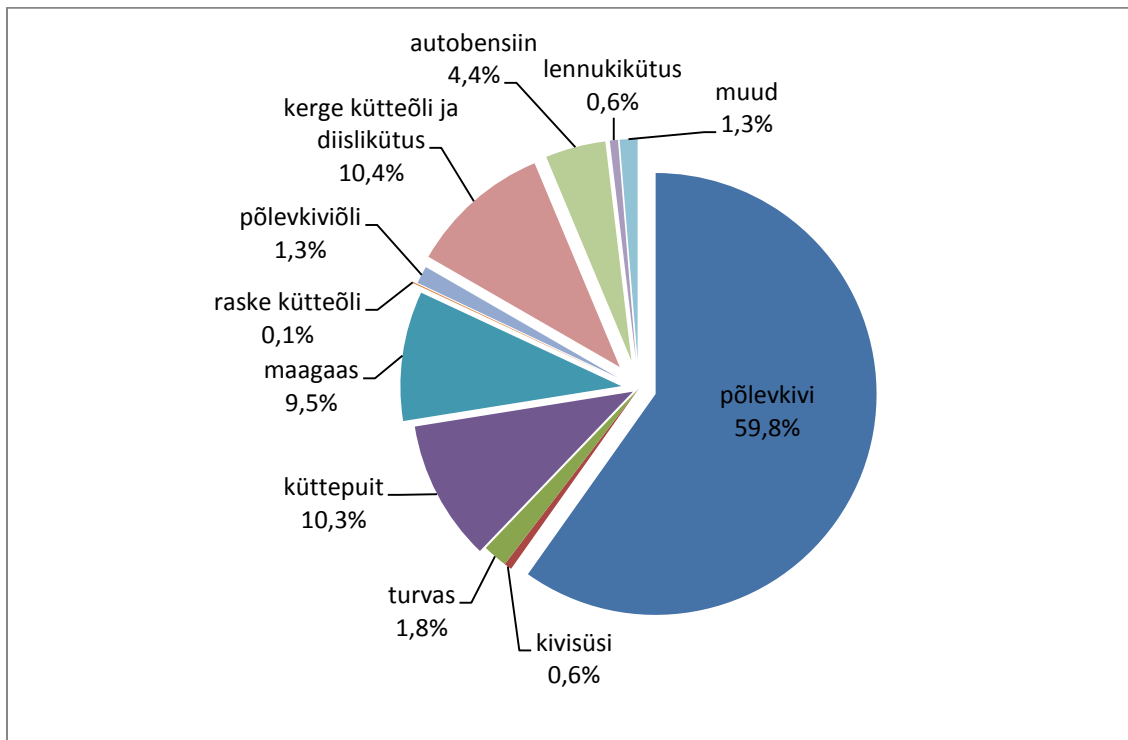
Eelnimetatud põhimõtte kehtestati seadusesse juba 2009. aasta juulist ja sellega tagatakse liberaalsem turukorraldus võrreldes eelnevaga. Nimelt ei ole väikestel gaasimüüجاتel (kes ei ole ka turguvalitsevas seisundis) enam kohustust Konkurentsiametiga kooskõlastada kodutarbijatele müüdava gaasi hind. Muuhulgas tagab uus süsteem turgu valitsevale ettevõtjale paindlikkuse hinnakujunduse osas, sest impordi hind muutub pidevalt. Seega on uus süsteem vähem bürookraatlik kuid samas tagab tarbijate kaitse üleliigse hinna eest, sest turgu valitsevas seisundis ettevõtja hinnakujundust on õigus Konkurentsiametil jälgida ja kontrollida läbi müüгимarginaali. Konkurentsiamet teostab kodutarbijatele müüгud gaasi hinna *ex-post* regulatsiooni. Kui kalendriaastal müüгud gaasi kaalutud keskmine hind erineb sama perioodi gaasi kaalutud keskmisest sisseostuhinnast, millele on lisatud müüгимarginaal, tasaarveldab turgu valitsev gaasiettevõtja hinna vahe tarbijaga kolme kuu jooksul ja esitab Konkurentsiametile sellekohase aruande hiljemalt iga aasta 1. maiks. Tasaarveldus peab

kajastuma gaasi müügi arvel eraldi reana. Konkurentsiamet on kontrollinud AS-i Eesti Gaas nii 2010. kui ka 2011. aasta gaasi hinna kujunemist ning tuvastanud, et ettevõtte on täitnud seadust ning müünud gaasi impordi hind + kooskõlastatud marginaal.

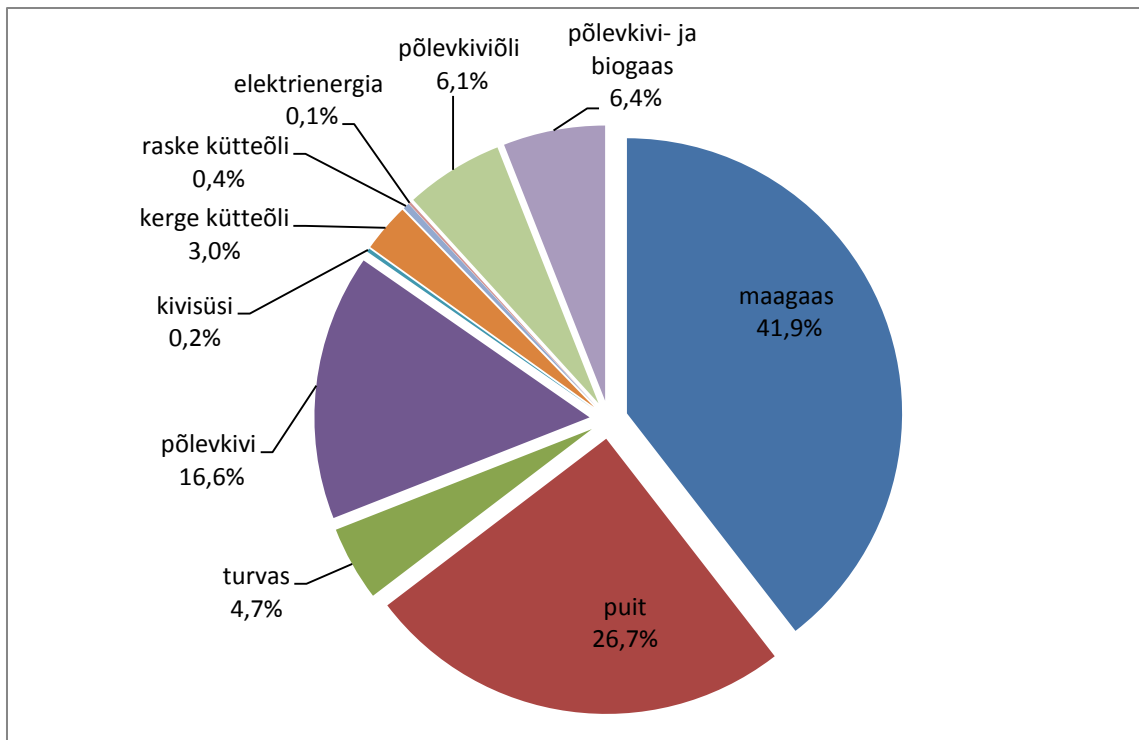
Kokkuvõttes on Konkurentsiamet arvamisel, et maagaasitarbijad on hästi kaitstud ning turuosaliste kohustused täpselt sätestatud. Tarbijatele on kätte saadav piisav informatsioon nii lepingute tüüptingimuste ja müüja vahetamise õiguste kohta. Samuti on Konkurentsiametil head võimalused turujärelevalve teostamiseks.

3.4. Varustuskindlus

Varustuskindluse seisukohalt on oluline teada kui suure osa maagaas moodustab Eesti kütusebilansist. 2010. aastal oli maagaasi osakaal kütusebilansis 9,5% (vt joonis 18), mis on küllaltki väike. Seejuures kasutatakse maagaasi väga palju soojuse tootmiseks, osakaal 41,9% (vt joonis 19) ning vähe elektrienergia tootmiseks, osakaal 2,3% (vt joonis 13).

Joonis 18. Kütuste sisemine tarbimine kütteväärtuse alusel 2010. aastal. Teisendatud Statistikaameti koguselistest andmetest Kütuse tarbimine kütuse liigi järgi.

Joonis 19. Soojuse tootmiseks kasutatavad kütused. Allikas Statistikaamet.

3.4.1 Nõudluse ja pakkumise tasakaal

Kolme EG Võrguteenuse OÜ valduses oleva GSM (Värskas, Karksi ja Misso) ja OAO „Gazprom“ halduses oleva Ivangorodi GSM ja vastavate ülekandeturustike kaudu transporditakse gaas Eesti ülekandesüsteemi ning läbi 36 GRS kaudu Eesti jaotussüsteemi (vt joonis 14).

Eesti ülekandevõrgu läbilaskevõime on sisendrõhul 40 bar kuni 11,0 mln m³ ööpäevas (sisendrõhul 36 bar kuni 9,6 mln m³ ööpäevas).

Ühenduste läbilaskevõimsused on alljärgnevad:

- Karksi ühendus Lätiga 7 mln m³ ööpäevas (sisendrõhul 40 bar);
- Värskas ühendus Venemaaga 4 mln m³ (sisendrõhul 40 bar) ööpäevas;
- Narva ühenduse Venemaaga 0,5-0,6 mln m³/ööpäevas, kui sisendrõhk on 22 bar).

Perioodil **mai kuni oktoober** toimub Eesti gaasisüsteemi gaasiga varustamine põhiliselt otse Venemaalt läbi Värskas ja Narva ühenduste. Viimase gaasiühenduse statsionaarne kasutamine lisandus alates 2011. aastast, kui Venemaa avas Nord Stream-i gaasitorustiku ja Eestil mittekütteperioodil on võimalus saada gaasi kuni 0,6 mln m³/ööpäevas. Näiteks 2011.aastal oli Narva ühendus püsivalt avatud aprillist-oktoobrini, mille jooksul imporditi gaasi 42,8 mln m³. Selline töökorraldus, mil Eesti võtab mittekütteperioodil vähem gaasi läbi Värskas või Karksi ühenduste võimaldab OAO-le „Gazprom transgaz Sankt-Peterburg“ efektiivsemalt pumbata gaasi Inčukalnsi maagaasihoidlasse ja sellega parendada gaasitarnekindlust tarbimise tippaajal (perioodil november-aprill).

Perioodil **novembrist kuni aprillini** toimub gaasivarustus reeglina Läti Inčukalnsi gaasihoidlast läbi Karksi GMJ ja Värskas GMJ.

Tegelik ühenduste võimsus viimase 4 aasta jooksul on toodud tabelis 19.

Tabel 19. Maagaasi piiriüleste ühenduste võimsused

Aasta	Maksimaalne võimsus					
	Narva ühendus Venemaaga		Värskas ühendus Venemaaga		Karksi ühendus Lätiga	
	1000 m ³ ööpäev	MW	1000 m ³ ööpäev	MW	1000 m ³ ööpäev	MW
2009	230	89	2480	964	4350	1691
2010	290	112	2620	1014	4450	1722
2011	360	139	1680	650	3970	1536

Inčukalnsi gaasihoidla aktiivne maht on kuni 2400 mln m³, millest Eesti kasutuses on kuni 25%.

Maagaasi tarbimist ja ülekandesüsteemi läbilaskevõimet iseloomustavad näitajad on toodud tabelis 20.

Tabel 20. Eesti maagaasi tarbimine ja ülekandesüsteemi läbilaskevõime

Aasta	Import Eesti Gaas, mln m ³	Import Nitrofert, mln m ³	Kogu tarbimine, mln m ³	Tipukoormus		Süsteemi max läbilaskevõime	
				1000 m ³ /öö- päevas	MW	1000 m ³ /öö- päevas	MW
2001	789	76	865	5400	2099	7000	2721
2002	675	48	724	5000	1944	7 100	2760
2003	732	106	838	5500	2 138	7800	3032
2004	749	213	962	5 100	1 982	8300	3226
2005	774	216	991	5200	2021	10400	4043
2006	794	215	1008	6700 *	2604	10500	4081
2007	796	208	1 004	6400	2488	10700	4159
2008	748	215	963	5200	2021	10900	4237
2009	633	22	655	4300	1 671	11000	4276
2010	703	-	703	5300	2 060	11000	4276
2011	632	-	632	5200	2 021	11000	4276
2012	620 **	-	620 **	5700	2 215	11000	4276
2013	600 **						

Märkused: *20.02.2006.aastal sisendrõhkudel: Karksi GMS – 21,7 bar, Värskas GMS – 23,9 bar.

** prognoositud näitajad

Kokkuvõte: Eestis ületab gaasi pakkumine nõudluse. Arvestades Eesti ülekandesüsteemi ühenduste läbilaskevõimet on võimalus gaasi importida oluliselt suuremas mahus, kuid tulenevalt kõrgeast gaasihinnast on tarbimine oluliselt vähenenud.

3.4.2 Tuleviku nõudlus ja investeeringud infrastruktuuridesse.

Gaasi keskkonnasõbralikkus ehk madal süsinikuheide teiste fossiilsete kütustega võrreldes, tema kasutamise mugavus ja kõrge efektiivsus ning viimasel ajal toimunud arengud globaalsel gaasiturul (veeldatud gaasi turu teke, mittekonventsionaalse gaasi reservide kasutusele võtmine) on muutnud maagaasi atraktiivseks kütuseks.

Mitmes arenenud riigis peetakse maagaasi kütuseks, mis lubab asendada kõrge süsinikuheitega fossiilseid kütuseid seniks, kuni inimkonnal on võimalik üle minna täielikult kliimanetraalsetele energiaallikatele.

Samal ajal pole Eesti riik energiapuuduse ja varustuskindluse kaalutlustest lähtuvalt saanud viimastel aastatel maagaasi laialdasemat kasutamist toetada. Monopoolse gaasituru tingimustes pole mõeldav liigne energeetiline sõltuvus Euroopa Liidu välise riigi ühe tarnija poolt müüdavast kütusest.

Eesti maagaasi turul on tekkinud dilemma, kus ühelt poolt on gaasituru väiksuse tõttu vähe huvilisi, kes sooviks siin gaasi müüa, teisalt on ühe tarnija ja ühe tarneahela tõttu maagaasi laiem kasutamine piiratud. Selle dilemma murdmiseks on vaja paralleelselt astuda põhjalikult läbi kaalutud samme nii maagaasile uute kasutusvaldkondade leidmiseks kui ka alternatiivsete tarneahelate arendamise ja uute müüjate turule tulemise toetamiseks.

Maagaasituru areng saab toimuda vaid läbi uute gaasimüüjate turuletulemise. Kuna Eesti turg eraldi võetuna on arvestatavate tegijate huvi pälvimiseks väike, siis peitub vastus turgude ühendamises. Lisaks riikidevaheliste uute ühenduste rajamisele ning olemasolevate laiendamisele tuleb Eestil ja tema naabritel luua võimalused uute, Gazpromile alternatiivsete gaasimüüjate turule pääsemiseks. Selleks on kaks tõsiseltvõetavamad võimalused – gaasitarne Poolast kõigisse Baltimaadesse läbi loodava Poola-Leedu ühenduse või siinsesse regiooni veeldatud gaasi (LNG) terminali rajamine.

Pöyry Management Consulting raportis *Liberalisation of the Estonian Gas Market* (2011, rahastaja Elering AS) tõdetakse, et rahvusvaheliste hinnangute järgi on Eesti maagaasiturg aastase tarbimise ja tarbimise tipukoormuse poolest väike. Elektri tootmiseks kasutatakse Eestis gaasi väga vähe, samal ajal on gaasil arvestatav osa soojuse ja elektri koostootmisel ning kaugküttesüsteemides.

Uued ja teostatud investeeringud gaasivõrkudesse maagaasi varustuskindluse tõstmiseks

AS EG Võrguteenus on viimastel aastatel peamiselt tegelenud võrgu rekonstrueerimisega. Vigaste torude väljavahetamine on toimunud Izborsk – Tartu – Rakvere D-kategooria torustikul (9 kohas), Vireži – Tallinn D-kategooria torustikul ja Kohtla-Järve – Tallinn D-kategooria torustikul (2 kohas). Rekonstrueeritud on Raudalu gaasijaotusjaam, Vireži – Tallinn D-kategooria torustiku vastuvõtusõlm ja mitmed kraanisõlmed (Kohtla-Nõmme, Riigiküla, Kiviõli, Haljala, Varudi, Põdruse, Aseri, Rakvere, Kunda). Tallinn – Narva maantee Haljala liiklussõlme ümberehitamise käigus on teostatud mitmete torustike ümbertõstmist. Ehitatud on kaks uut gaasijaotussõlme (Roiu ja Värskas). Samuti on mitmetes torustikes läbi viidud sisediagnostika. Nimetatud investeeringud on teostatud tarbijate tarnekindluse suurendamiseks ja torustike sisediagnostika ettevalmistamiseks.

Plaanitava Soomet ja Eestit ühendava gaasitrassi Balticconnector ehitamise otsust ei ole ikka veel tehtud. Arendajate Gasum OY ja AS Eesti Gaas hinnangul võetakse lõplik otsus Balticconnector'i projekti suhtes vastu 2013 aastal. Samal ajal on AS EG Võrguteenus alustanud Kiili-Paldiski ülekandetorustiku projekteerimist.

Konkurentsiametile teadaolevalt on mitmed investorid üles näidanud huvi veeldatud maagaasi (LNG) terminali ehitamiseks Eesti põhjarannikule (Pakri poolsaar, Muuga, Paldiski, Sillamäe), kuid konkreetseid investeerimisotsuseid vastu võetud ei ole. Üheks põhjuseks on asjaolu, et Euroopa Liit on nõus osaliselt rahastama veeldatud maagaasi (LNG) terminali ehitamist Baltimaadesse, st kas Eestisse, Lätti või Leetu. Euroopa Liit on otsustanud teha sõltumatu analüüsi, mis peab andma vastuse kuhu tuleb regionaalne terminal, mida Euroopa Liit on nõus kaasfinantseerima. Aruanne peab olema valmis sügiseks 2012 (teostaja Booz & Company Italia).

06.06.2012 Riigikogu poolt vastu võetud maagaasiseaduse muudatused näevad muuhulgas ette võrkude omandilise eristamise. Muudatuse eesmärk on eelkõige tagada varustuskindlus, kuid ka soov edendada konkurentsi maagaasiturul. Eeldatavasti eelnimetatud muudatus loob ka tingimused maagaasituru arenguks ning alternatiivsete tarneallikate: veeldatud gaasiterminalid, Soome-Eesti ühendus tekkeks.

Kokkuvõte: Eesti maagaasituru arengu võtmeküsimuseks on gaasi kasutamise langustrendi peatamine, mis loob eeldused investeringute tegemiseks infrastruktuuri ja uute tarnijate turule tulemiseks. Konkurentsiameti hinnangul on infrastruktuuri areng olnud kasin, samas on see ka arusaadav, sest gaasitarbimine on pidevalt vähenenud.

Kuna kaugkütte arengus on näha siirdumist kohalikele taastuvatele kütustele, siis võiks olla üheks arvestatavamaks gaasinõudluse tekitamise teguriks kõrge efektiivsusega maagaasist elektrienergia tootmine kaasaegsete tehnoloogiatega (kombineeritud tsükliga elektrienergia tootmine).

3.4.3 Meetmed tipunõudluse või varustuse defitsiidi katmiseks

Maagaasi varustuskindlust käsitlev Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus nr 994/2010 nõuab maagaasi infrastruktuuri toimepidevuse jätkumist võrgu suurima elemendi tööst väljalangemisel, niinimetatud N-1 kriteeriumi täitmist ka juhul kui rike tekib maksimaalkoormuse režiimis.

N-1 kriteeriumina käsitletakse olukorra hinnangut, kui üks suurim ühendus gaasi tarnimiseks katkeb. Kui katkemise korral on võimalik tarded ümber korraldada nii, et varustuses häireid ei teki, on N-1 kriteerium täidetud. N-1 kriteerium väljendatuna %-des peab olema võrdne või suurem 100%. Sel juhul vastab infrastruktuur tarbijate varustuskindluse nõuetele.

N-1 kriteeriumi arvutusvalem:

$$N - 1 = \frac{EP_m + P_m + S_m + LNG_m - I_m}{D_{max}} \times 100, [\%]$$

kus

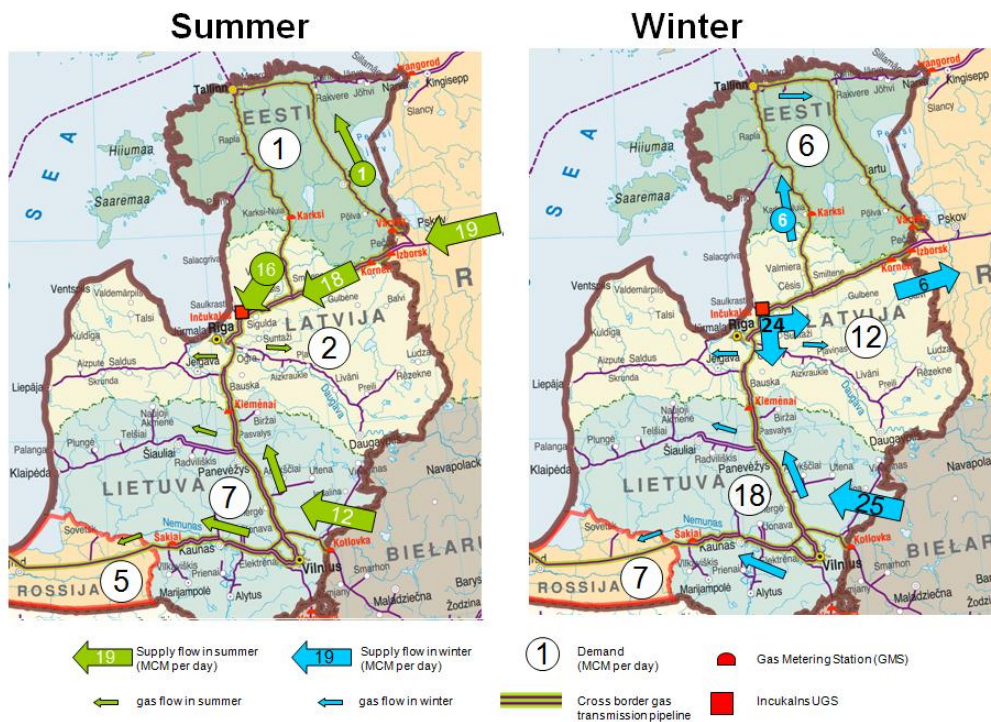

- EP_m - importtorustiku tehniline läbilaskevõime 11,5 mln m³ ööpäevas (Karksi, Värskas ja Narva ühendused);
- P_m - gaasi tootang, Eestis 0 m³ ööpäevas;
- S_m - gaasihoidla maksimaalne väljastamismaht, Eestis gaasihoidla puudub, seega 0 m³ ööpäevas;
- LNG_m - veeldatud maagaasi terminali väljastamismaht, Eestis LNG terminal puudub, seega 0 m³ ööpäevas;
- I_m - gaasivõrgu suurima ühenduse tehniline võimsus 7 mln m³ ööpäevas (Karksi ühendus);
- D_{max} - maagaasi viimase 20 aasta maksimaalne tarbimine 6,7 mln m³ ööpäevas (2006.aastal).

N-1 kriteerium Eestile on $(11,5 + 0 + 0 + 0 - 7) / 6,7 \times 100 = 67,2\%$.

Samas tuleb arvestada ka asjaoluga, et nii Karksi, kui ka Värskas on ühendatud sama Pihkva-Riia gaasitrassi külge (vt joonis 20). Selle tarneahela katkemisel on $I_m = 7,0 + 4,0 = 11,0$ mln m³ ööpäevas (Karksi ja Värskas ühendus).

Sel juhul N-1 kriteerium Eestile on $(11,5 + 0 + 0 + 0 - 11,0) / 6,7 \times 100 = 7,5\%$.

Joonis 20. Balti riikide varustamine maagaasiga

Kaugkütteseaduse regulatsiooni järgi saab päevast maksimaalset gaasitarbimist vajadusel vähendada, asendades gaasi kasutatavates kaugkütte katlamajades (aasta prognoositav soojuste kogutoodang 500 000 MWh või enam) gaasikütuse vedelkütusega.

Alates 2012. aastast on vaid üks ettevõtte (AS Tallinna Küte), kel on kohustus vedelkütuse reserve hoida. Kuni 2012.aastani oli veel lisaks ka Eesti Energia AS Iru Elektriijaam, kuid seoses uue lepinguperioodiga, langes Eesti Energia AS Iru Elektriijaam prognoositav tootmiskaht alla 500 000 MWh aastas.

Vastavalt kaugkütteseadusele on reservkütuse olemasolu nõue kehtestatud kolmeks ööpäevaks.

Selliste meetmete rakendamiseks peab maagaasi süsteemihaldur eelnevalt need kooskõlastama MGS § 26² lõike 1 järgi Majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumiga ja Konkurentsiametiga. Kui kooskõlastus on saadud, siis süsteemihalduri korralduse järgi valitud katlamajad peavad minema üle gaasiküttest vedelkütusele. Sellisel juhul gaasisüsteemi maksimaalkoormus langeb 1,25 mln m³ ööpäevas (22% kogutarbimisest) ja maksimaalne päevane gaasitarbimine on 4,45 mln m³ ööpäevas (2012. aasta veebruari maksimaalne tarbimine oli 5,7 mln m³ ööpäevas). Sellisel juhul $N-1 = (11,5 + 0 + 0 + 0 - 7) / 4,45 = 101\%$.

Seega võib järeldada, et Eesti gaasivõrgus N-1 kriteerium, kasutades turumeetmeid, on täidetud.